

Voorontwerp van Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling

(19/03/2021)

Inhoudstafel

A.	Inleiding	8
1.	Een herstelbeleid dat wordt geleid door doelstellingen op het gebied van duurzame ontwikkeling	8
1.1.	Politieke context.....	8
1.2.	Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling	10
2.	Beoordeling van de situatie	11
2.1.	Juridisch kader	11
2.2.	Internationale beoordelingen	14
3.	Proces voor de opmaak van het Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling	16
3.1.	Dialogo met de stakeholders.....	16
3.2.	Vorbereiding van het voorontwerp van Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling	17
3.3.	Raadpleging van de bevolking	18
3.4.	Verwerking van de raadpleging.....	18
4.	Mechanisme voor de opvolging van het Plan.....	19
B.	Richtlijnen.....	20
1.	Actie ondernemen.....	20
1.1.	Integratie van de implementatie van de SDG's in het hart van het federale beleid.....	20
1.1.1.	Een participatief proces opstarten	20
1.1.2.	De SDG's in de beleidsnota's vermelden.....	20
1.1.3.	De SDG's in de bestuursovereenkomsten en plannen vermelden.....	21
1.1.4.	Deze initiatieven ontwikkelen in actieplannen van de cellen DO	21
1.1.5.	De acties opvolgen	21
1.1.6.	De SDG's in de thematische actieplannen vermelden	21
1.1.7.	De RIA in het interne beheer integreren	21
1.1.8.	De banden tussen DO en Gender coördinatoren versterken.....	21
1.2.	Structureel in dialoog gaan met de belanghebbenden	21
1.2.1.	De federale adviesraden inventariseren	21
1.2.2.	Een handvest van participatieve methodes opmaken	21
1.2.3.	Een proces van structurele dialoog met de belanghebbenden organiseren	22
1.2.4.	Het project "Ervaringsdeskundigen" versterken	22
1.3.	Bepalen van de opvolgingsindicatoren van de SDG's.....	22
1.3.1.	Een debat over de keuze van de indicatoren openen	22
1.3.2.	De indicatoren vastleggen	22

2. Beleidscoherentie	23
2.1. Zorgen voor een effectieve coördinatie	23
2.1.1. Algemene coördinatie van de uitvoering van Agenda 2030	23
2.1.2. Beleid op basis van interdepartementale mechanismen	24
2.2. Tenuitvoerlegging van beleidscoherentie voor duurzame ontwikkeling	24
2.2.1. Inzet van instrumenten	24
2.2.2. Zorgen voor een intersectionele benadering van de verschillende plannen	24
2.3. Zorgen voor samenhang in het optreden van de overheid	25
2.3.1. Regelgevingsimpactanalyse	25
2.3.2. Voorbeeldige overheidsdiensten	25
2.3.3. Coherentie tussen gefedereerde entiteiten	25
2.3.4. Beleidscoherentie voor duurzame ontwikkeling	25
3. Het bekend maken van de SDG's en het voorstellen van praktische hulpmiddelen voor de implementatie ervan.	26
3.1. Informeren en sensibiliseren	26
3.1.1. Lanceren van een informatie- en sensibiliseringscampagne over de SDG's	26
3.2. Verzamelen van de bestaande hulpmiddelen inzake SDG's	26
3.2.1. Een inventaris van de bestaande instrumenten opmaken	26
3.2.2. Zorgen voor een extra tabblad op de site SDG's.be om de bestaande tools te presenteren.	26
3.2.3. Evalueren van de opportuniteit om leemten op te vullen door het creëren van nieuwe instrumenten	26
3.3. Ondersteuning op maat bieden aan het management en het middenkader van de FOD en andere federale instellingen	27
3.3.1. Begeleiding van de FOD's en andere geïnteresseerde instellingen	27
3.3.2. Medewerkers en leidinggevendenden opleiden over duurzaamheid en SDG's en hen begeleiden bij de invulling ervan	27
3.4. Systematisch communiceren over de SDG's	27
3.4.1. Communiceren over de relaties tussen de SDG's en de projecten onder leiding van de FOD's	27
4. De voorbeeldrol van de Staat versterken	28
4.1. Federale overheid als duurzame werkgever/organisatie	28
4.1.1. Continu de aandacht vestigen op duurzaamheid via waardenacties	29
4.1.2. Bevorderen van de gezondheid van medewerkers	29
4.1.3. Re-integratie en heroriëntering van medewerkers bevorderen	29
4.1.4. Loopbaan- en ontwikkelingskansen bieden voor alle medewerkers	29
4.1.5. Diversiteitsmaatregelen binnen het openbaar ambt	29

4.1.6. De inspanningen op het gebied van verantwoord beheer voortzetten.....	30
4.1.7. Fietsgebruik ontwikkelen.	30
4.2. Bevorderen van duurzame praktijken in het kader van de gunning van overheidsopdrachten....	31
4.2.1. De omzendbrief van 16 mei 2014 herzien met het oog op de aanpassing ervan aan de wetgeving en de praktijk	31
4.2.2. Onderzoeken van de Europese Gids rond sociale aankopen met het oog op implementatie op federaal niveau.....	32
4.2.3. Verhogen van de interne capaciteit van de diensten m.b.t. duurzame aankopen.....	32
4.2.4. Onderzoeken van de aanbevelingen binnen het advies van de ICDO met het oog op implementatie	32
4.2.5. Beter afstemmen van de activiteiten rond duurzame ontwikkeling, gender en overheidsopdrachten	32
4.2.6. Bestuderen van de mogelijkheden om de Human Rights due diligence te integreren in de overheidsopdrachten en publiek-private partnerschappen voor de uitvoering van SDG's.....	32
4.2.7. Updaten van de voedselcirkel van de guideeschatdurables.be op basis van de "Van boer tot bord"-strategie	32
C. Interdepartementale acties.....	33
5. Niemand achterlaten	33
5.1. Toegang tot de rechten voor iedereen garanderen.....	33
5.1.1. Proefproject lanceren van een advocatenkantoor inzake rechtshulp	33
5.1.2. Vergemakkelijken van de toegang tot sociale rechten voor iedereen.....	34
5.2. Versterking van de samenwerking tussen de federale overheden in het kader van het federaal plan armoedebestrijding	37
5.2.1. De samenwerking met en tussen de andere federale overheidsdiensten versterken	37
5.2.2. Het naast elkaar bestaan van het FPAB en de plannen van de gefedereerde entiteiten	38
5.3. Zorgen voor optimale werkomstandigheden voor iedereen	38
5.3.1. Evaluatie van het sociaal beleid (met betrekking tot werkgelegenheid en sociale zekerheid)	38
5.3.2. Combinatie van gezins- en beroepsleven.....	41
5.3.3. Beoordeling van de mogelijkheid en de effecten van veralgemening van telewerk	41
5.4. Bouwen aan een grotere sociale cohesie.....	42
5.4.1. Strijd tegen discriminatie en ongelijkheden.....	42
5.4.2. Verbeteren van de gegevensverzameling over gelijkheid	45
5.4.3. Bestrijding van sociale en ecologische ongelijkheden op het gebied van gezondheid.....	46
5.5. Systematisch bestrijden van alle aspecten van armoede	47
5.5.1. Implementeren van een interfederale strategie ter bestrijding van dakloosheid en thuisloosheid	47

5.5.2. Optrekken van de minimumuitkeringen richting de armoedegrens	49
5.5.3. Een einde maken aan de rechtsonzekerheid van het statuut van samenwonende	49
5.5.4. Bestrijden van een overmatige schuldenlast	50
6. Versterken van de veerkracht tegen risico's	52
6.1. Beheren van de huidige en toekomstige rampenrisico's	52
6.1.1. Een strategie voor het beperken van de rampenrisico's.....	53
6.1.2. Ontwikkelen van een federaal beleid voor aanpassing aan de klimaatcrisis	54
6.1.3. Het gezondheidstelsel veerkrachtiger maken	54
6.2. Opvoeren van de strijd tegen de diverse vormen van illegale handel.....	56
6.2.1. Illegale handel van hout en diersoorten bestrijden	56
6.2.2. Inspectie van e-commerce handel door federale overheden versterken.....	57
6.3. Wijziging Wet Marien Milieu.....	59
6.3.1. Een ontwerp van wetswijziging voorleggen aan de minister van de Noordzee	59
6.4. Uitwerken en uitvoeren een nationaal actieplan voor hormoonverstoorders.....	60
6.4.1. Communiceren over de risico's van blootstelling aan hormoonverstoorders.....	60
6.4.2. Identificeren van hormoonverstoorders en bevorderen van hun vervanging.....	61
6.4.3. Bepalen welke economische instrumenten het gebruik van hormoonverstoorders zouden kunnen verminderen	61
6.4.4. Werknemers beter informeren over de risico's van blootstelling aan hormoonverstoorders	62
6.4.5. Verzamelen en vergelijken van gegevens over consumptie, gezondheidsaandoeningen en blootstelling aan hormoonverstoorders in het milieu en/of op het werk	63
7. Hervormen van de Belgische economie	64
7.1. Overgang naar een circulaire economie	64
7.1.1. Goedkeuren van een nieuw plan Circulaire economie	65
7.2. Ontwikkeling van de deeleconomie	66
7.2.1. Het vergaren en verspreiden van kennis over de deeleconomie	66
7.3. Ontwikkelen van de functionele economie.....	66
7.3.1. Verzamelen en verspreiden van kennis over de functionaliteitseconomie	66
7.4. Meer zichtbaarheid en geloofwaardigheid voor de sociale economie	66
7.4.1. Organiseren van de interfederale samenwerking op het gebied van de sociale economie ...	67
7.4.2. Opstellen van een federaal actieplan voor de sociale economie.....	67
7.4.3. Vaststelling van betrouwbare nationale indicatoren en geglobaliseerde nationale statistieken	68
7.4.4. Volgen van het Europese beleid en participeren in een ambitieuze Europese agenda.....	68

7.5. Vergemakkelijken van de keuze van duurzame producten	68
7.5.1. Proefproject voor dubbele prijsstelling van energieverblindende producten	68
7.5.2. Energie labeling (Ondersteuning en innovatie van duurzame en innovatieve producten en diensten).....	69
7.5.3. Bewustmaken en voorlichten van de burgers om hen aan te moedigen zich	69
7.6. Ondersteunen van het vertrouwen in de digitale omgeving	71
7.6.1. Bevorderen en aanmoedigen van het gebruik van elektronische handtekeningen	71
7.7. Verantwoordelijk en duurzaam produceren	72
7.7.1. Het ontwikkelen van een platform voor het karakteriseren van nanodeeltjes door middel van traceerbare metingen.....	72
7.7.2. Optimalisatie van zandontginning in het Belgisch deel van de Noordzee	73
7.8. Beginnen aan de overgang van de voedselsystemen.....	74
7.8.1. Uitvoering van de nationale strategie inzake bestuivers voor het federale niveau	75
7.8.2. Maatschappelijk debat over de overgang van de voedselsystemen	76
8. Veranderen van mobiliteitsmodel	78
8.1 Vermindering van de milieueffecten van het wegverkeer.....	78
8.1.1 De verkoop van voertuigen die voldoen aan de norm van zero-emissie-doelen	79
8.1.2. Een alternatief mobiliteitsbudget vastleggen	79
8.1.3. De koolstofneutraliteit voor bedrijfswagens bereiken	79
8.1.4. Een mogelijke aanpassing van de belasting op bedrijfswagens onderzoeken.....	79
8.1.5. Strengere productnormen ondersteunen.....	79
8.1.6. De platformen voor het delen van verplaatsingsmiddelen ondersteunen	79
8.1.7. Een mogelijke aanpassing van de belasting op de bedrijfsvoertuigen onderzoeken	80
8.2. Het aantal verkeersslachtoffers drastisch verminderen	80
8.2.1. De Staten-generaal van de Verkeersveiligheid organiseren	80
8.2.2. Recidive en straffeloosheid bestrijden.....	80
8.2.3. Alternatieve sancties ontwikkelen	81
8.2.4. Grensoverschrijdende overtreders vervolgen.....	81
8.3. Het gebruik van de fiets bevorderen.....	81
8.3.1. Verlaging van het btw-tarief bij aankoop van een fiets	81
8.3.2. Fietsdiefstallen bestrijden	81
8.3.3. De intermodaliteit tussen trein en fiets ondersteunen	82
8.3.4 Analyse van de eventuele aanpassingen van het verkeersreglement ten voordele van de actieve verplaatsingswijzen.....	82
8.4. De milieu-impact van het luchtvervoer verminderen	82

8.4.1. De wijze bestuderen waarop het principe 'de vervuiler betaalt' kan worden ingevoerd in de luchtvaartsector	82
8.4.2. Op Europees niveau pleiten voor het verbod op korte afstandsvluchten	82
9. Financiering	83
9.1 Financiering van de transformatie van de Belgische economie.....	83
9.1.1. <i>Faciliteren van de financiering van de duurzame economie</i>	83
9.1.2. De financiering van de groene en koolstofarme transitie.....	84
9.2. Het relance- en investeringsplan afstemmen op de SDG's	85
9.2.1. Zorgen voor samenhang tussen het Relanceplan, de SDG's en het FPDO.....	86
10. Internationaal	87
10.1. Het beleid rond 'ondernemingen en mensenrechten' verder mainstreamen in het federaal beleid rond duurzame ontwikkeling.....	87
10.1.1. Versterken van de SDG-benadering voor het 2 ^e Nationaal Actieplan Ondernemingen en Mensenrechten	87
10.2. Vrijwillige bijdrage aan de "United Nations Office on Drugs and Crime" voor de financiering van het fonds " <i>Combatting Corruption linked to Wildlife and Forest Crime and Corruption in Africa</i> "	88
10.2.1. Versterken van de capaciteit van onderzoekers en magistraten in het kader van de onderzoeken.....	88
10.3. Een federale strategie voor duurzame voedselimportketens implementeren (Beyond Food) ...	89
10.3.1. De effectieve lancering van Beyond Food verzekeren	91
10.3.2. Uitvoeren en opvolgen de 'Beyond Food'-acties	91
10.3.3. Evalueren en herzien	91
10.4. Pleiten voor een universele sociale bescherming	92
10.4.1. De Belgische expertise beschikbaar stellen.....	93
10.4.2. De samenwerking en coördinatie versterken	93
10.4.3. Bepleden in internationale fora	93
10.5. Strijd tegen de misdaad van ecocide.....	95

A. Inleiding

1. Een herstelbeleid dat wordt geleid door doelstellingen op het gebied van duurzame ontwikkeling

1.1. Politieke context

A.1.1.01. De gezondheidscrisis die België treft, heeft een aantal kwetsbaarheden in ons ontwikkelings- en maatschappelijk organisatiemodel aan het licht gebracht. Ze brengt ook een economische crisis met zich mee die de economische activiteit verstoort en een sociale crisis die gezinnen en alle onderdelen van de samenleving treft, zowel thuis als in de rest van de wereld. De crisis treft ook bepaalde sectoren en delen van de bevolking harder, waardoor de bestaande ongelijkheden worden versterkt, nieuwe ongelijkheden worden gecreëerd en de sociale cohesie wordt bedreigd. De identificatie van deze zwakke punten, het benadrukken van het belang van bepaalde actoren in de samenleving, de talrijke initiatieven om organisaties of sociale betrekkingen te reorganiseren en de rol van het overheidsbeleid bieden ook de gelegenheid om na te denken over de fundamentele doelstellingen die onze samenleving wil nastreven.

A.1.1.02. Nadat de financiële crisis van 2007 gepaard ging met een economische en sociale crisis die alle sectoren trof, worden we nu geconfronteerd met nieuwe risico's die leiden tot systeemcrises. En dit naast andere grote uitdagingen (aantasting van het milieu, verlies van biodiversiteit, klimaatverandering). De kwetsbaarheid van één onderdeel heeft gevolgen door de interacties met andere onderdelen en veroorzaakt een kettingreactie die niet langer door maatschappelijke actoren alleen kunnen worden beheerst en die sterke en geïntegreerde interventies van de overheid vereisen.

A.1.1.03. De Belgische grondwet bepaalt dat de doelstellingen van duurzame ontwikkeling moeten worden nagestreefd. Duurzame ontwikkeling biedt vandaag de dag een perspectief dat richting kan geven aan het exit beleid uit de crisis. - In het regeerakkoord lezen we bovendien het volgende: *"Op internationaal vlak is deze regering een vurig pleitbezorger van de multilaterale samenwerking. De Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen en de Agenda 2030 van de Verenigde Naties staan hierbij centraal. [...] In 2030, bij de viering van tweehonderd jaar België, moet ons land er staan als toonbeeld in Europa van economisch dynamisme, doeltreffende solidariteit en duurzame ontwikkeling¹."* Concreet betekent dit dat wij sinds de goedkeuring van het programma voor duurzame ontwikkeling tot 2030 (Agenda 2030) door de lidstaten van de Verenigde Naties een kompas hebben om ons overheidsbeleid te laten leiden. De 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's) vormen een universele, geïntegreerde en transformatieve agenda. Deze is het resultaat van een politiek compromis dat in 2015 werd bereikt en in de Belgische context vertaald werd door de goedkeuring van een nationale strategie voor duurzame ontwikkeling in 2017. Aangevuld met de 55 landenspecifieke doelstellingen die de federale regering in 2013 heeft vastgelegd in het kader van de federale strategische langetermijnvisie voor duurzame ontwikkeling tot 2050, weten we nu de richting die we uit moeten. De huidige uitdaging ligt in het definiëren van de trajecten om deze doelstellingen te bereiken.

A.1.1.04. Op Europees niveau heeft de Europese Commissie haar traject uitgestippeld en besloten dat de uitvoering van Agenda 2030 de verantwoordelijkheid is van alle Europese commissarissen. De strategie is er dan ook op gericht om de verwezenlijking van de SDG's te integreren in alle Europese beleidslijnen. Op deze manier draagt de nieuwe Europese groeistrategie, de Europese Green Deal, bij aan de SDG's en deze

¹ Federale overheid, [Regeerakkoord – Voor een welvarend, solidair en duurzaam België](#), 30 september 2020, p. 9.

zijn geïntegreerd in het macro-economische toezicht proces dat door het Europees Semester wordt gevormd.

A.1.1.05. In dit verband is het door de Europese Commissie gelanceerde proces om het herstelbeleid, *Next Generation EU*, op gang te brengen, gekoppeld aan dat van het Europees Semester. Bijgevolg zijn de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen vandaag de dag niet alleen intrinsiek verbonden met de processen van crisisbeheer, het sociaaleconomisch toezicht op de organisatie van de Europese transitie naar een groenere en digitale economie, maar ook met het herstelbeleid dat ontwikkeld wordt. Het beleid van de federale overheid zal dus ook in deze context worden gezien.

A.1.1.06. Zoals de FRDO in zijn eerste advies over het herstelbeleid van de federale regering opmerkt: *"Deze crisis toont het belang van het implementeren van de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's) en het voeren van een coherent beleid. Een doorgedreven beleid van coherentie ten gunste van ontwikkeling is een voorwaarde voor een sterk herstelbeleid en omgekeerd. Beleidscoherentie is de verantwoordelijkheid van alle regeringsleden. Ten slotte roept deze epidemie de vraag op naar de veerkracht van onze samenleving in het licht van een grote crisis. Het is een uitnodiging voor ons om opnieuw na te denken over de manier waarop onze samenleving is georganiseerd om zo te anticiperen op andere crises van dezelfde omvang die zich in de toekomst kunnen voordoen²."*

A.1.1.07. Deze aanbeveling staat ook centraal in het laatste Federale rapport inzake duurzame ontwikkeling dat het Federaal Planbureau in juni 2019 publiceerde. Bij de beoordeling van het federale beleid op dit gebied luidde de eerste aanbeveling van het Comité als volgt: *"De SDG's integreren in de beleidsverklaringen, zoals de Regeringsverklaring en de beleidsnota's van de ministers³."* Een eerste stap werd gezet door het regeerakkoord waarin het volgende erkend werd: *"De coronacrisis en de behoefte aan een grote relance bieden ons land een historische kans om de omslag te maken naar een ander economisch model; sterker en duurzamer⁴."*

A.1.1.08. Een tweede stap werd gezet met de start van de werkzaamheden voor het Herstel- en investeringsplan. In het regeerakkoord staat dat het *"een krachtige impuls zal geven aan onze economie, onze bedrijven zal helpen om hun orderportefeuille weer te vullen, heel wat nieuwe jobs zal creëren en de transitie naar een koolstofarme economie zal versnellen⁵. [...] Dit plan zal ook gericht zijn op het versnellen van de overgang naar een duurzame en veerkrachtige economie⁶."* Om toegang te krijgen tot de Europese financiering die is aangekondigd via de faciliteit voor herstel en veerkracht, moet België een nationaal plan voor herstel en veerkracht indienen. Dit plan moet tegen eind april 2021 investeringsprojecten presenteren, ingaan op de structurele hervormingen waar in de aanbevelingen van de Raad van de Europese Unie in het kader van het Europees Semester van 2019 en 2020 om wordt verzocht, en in overeenstemming zijn met het nationale energie- en klimaatplan. Om deze samenhang tussen de Europese en nationale processen te waarborgen, is het de bedoeling dat een deel van de uitgaven van het Plan voor herstel en veerkracht wordt toegewezen aan de ecologische transitie (37%) en de digitale transitie (20%). Het plan voor herstel en veerkracht is gebaseerd op de prioriteiten van het regeerakkoord en de Europese prioriteiten. Het bestaat

² FRDO, [Advies over het herstelbeleid van de federale regering](#), 3/06/2020, §E-F.

³ Federaal Planbureau, [Welke prioriteit voor een duurzame ontwikkeling?](#), Federaal rapport inzake duurzame ontwikkeling 2019. Stand van zaken en evaluatie, juni 2019, p. 5.

⁴ Federale regering, Regeerakkoord. Voor een welvarend, solidair en duurzaam België, 30 september 2020, p. 7.

⁵ Ibid., p. 6.

⁶ Ibid., p. 30.

uit 5 strategische assen: ((1) klimaat, duurzaamheid en innovatie, (2) digitale transformatie, (3) mobiliteit en openbare werken, (4) sociale aangelegenheden en samenleving en (5) productiviteit.

A.1.1.09. Gezien de omvang van de crisis wordt dan ook meer verwacht dan beleidswijzigingen in de marge. We hebben het over een diepgaande transformatie van onze werkingssystemen die moet plaatsvinden, zowel op het niveau van de publieke als op dat van de private actoren.

A.1.1.10. Tijdens deze legislatuur is het strategisch kader dus duidelijk vastgelegd op zowel Europees als federaal niveau. De coördinatie en coherentie van de actie tussen elk niveau van de besluitvorming zal van cruciaal belang zijn en de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen kunnen als leidraad dienen voor de actie.

1.2. Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling

A.1.2.01 .Dit voorontwerp van Federaal plan voor duurzame ontwikkeling (FPDO) is een eerste stap in het proces dat moet uitmonden in de goedkeuring van dit Plan door de federale regering. De federale strategie voor duurzame ontwikkeling, zoals geregeld door de wet van 5 mei 1997 (hier 'de Wet'), plaatst het Plan in een politieke cyclus. Zo wordt van een nieuwe regering verwacht dat ze binnen het jaar nadat ze haar functie heeft opgenomen een FPDO goedkeurt voor de volledige legislatuur, om te voldoen aan de langetermijndoelstellingen vastgelegd in de Federale strategische langetermijnvisie voor duurzame ontwikkeling (LTV) en aan de internationale afspraken (meer bepaald de opmaak van de Agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling) en Europese verbintenissen.

A.1.2.02. Het FPDO wil de actie van de federale overheidsdiensten coördineren met het oog op de realisatie van de SDG's en de internationale verbintenissen van België op dit gebied. Het vormt de motor van de federale strategie en moet richtlijnen bevatten die van toepassing zijn op alle federale overheidsdiensten en op de samenwerkingsacties tussen de federale departementen. De toegevoegde waarde van deze samenwerking ligt in het feit dat zij het mogelijk maakt synergiën en transversale beleidsmaatregelen uit te voeren en een aanvulling vormt op het sectorale beleid dat soms in silo's wordt ontwikkeld. Zoals blijkt uit de gap-analyse die het FIDO in 2017⁷ heeft laten uitvoeren, hebben alle federale overheidsdiensten een rol te spelen in de verwezenlijking van de SDG's. Het is hun verantwoordelijkheid om binnen hun bevoegdheidsgebied een beleid te ontwikkelen dat bijdraagt tot de verwezenlijking ervan. Elk jaar worden deze inspanningen door de leden van de ICDO in de [jaarverslagen aan de regering](#), het parlement en de FRDO gepresenteerd.

A.1.2.03. Het FPDO zal dus een aanvulling vormen op de vele bestaande of toekomstige thematische plannen. Dit verklaart waarom bepaalde thema's die gewoonlijk verband houden met de problematiek van duurzame ontwikkeling, hier niet in detail worden behandeld. Deze andere plannen zullen waar relevant in de volgende hoofdstukken worden vermeld. Denk bijvoorbeeld aan het Federaal plan gender mainstreaming, het federaal plan armoedebestrijding, de federale bijdrage van het Nationale energie- en klimaatplan dat zal moeten worden herzien etc.

A.1.2.04. Het doel van het FPDO zal dan ook zijn om de mainstreaming van de SDG's in alle overheidsbevoegdheden aan te moedigen, ze in het middelpunt van het overheidsoptreden te plaatsen en ze te gebruiken om een transformatief beleid te ontwikkelen ter verwezenlijking van de ambities van het programma voor duurzame ontwikkeling tegen 2030. De voorgestelde acties zullen daarom ook rekening

⁷ ICEDD en IDO, [Een evaluatie van de politieke engagementen van de federale overheid tegenover Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling van de Verenigde Naties](#), 2017, www.sdgs.be.

houden met het in Agenda 2030 voorgestelde beginsel "Leaving No One Behind" om rekening te houden met de situatie van de meest kwetsbare doelgroepen.

2. Beoordeling van de situatie

2.1. Juridisch kader

A.2.1.01. De federale strategie duurzame ontwikkeling, die voorziet in de coördinatie van het overheidsoptreden via een Federaal plan voor duurzame ontwikkeling, bepaalt ook dat de functie van beleidsevaluatie wordt toevertrouwd aan het Federaal Planbureau. Via een reeks activiteiten, waaronder de Federale rapporten inzake duurzame ontwikkeling, zorgt wetenschappelijke informatie ervoor dat de federale overheid zich een beeld kan vormen van hoe het staat met het bereiken van de doelstellingen inzake duurzame ontwikkeling. Het laatste Rapport van juni 2019 evalueert de belangrijkste bij wet voorziene federale instrumenten en doet er aanbevelingen over. Zoals vooropgesteld in de federale strategie houdt dit ontwerpplan onder meer rekening met deze werkzaamheden.

Vooruitgang van België naar de SDG's – Balans 2019 – 51 indicatoren

SDG	Indicator	Component	Doelstelling	Evaluatie
1 – Geen armoede – Beëindig armoede overal en in al haar vormen				
	1. Risico op armoede of sociale uitsluiting*	Sociaal	10,55%	-
	2. Zeer lage werkintensiteit*	Sociaal	↘	+
	3. Overmatige schuldenlast van de gezinnen	Sociaal	↘	-
2 – Geen honger – Beëindig honger, bereik voedselzekerheid en verbeterde voeding en bevorder duurzame landbouw				
	4. Obesitas bij volwassenen	Sociaal	↘	0
	5. Vleesconsumptie	Milieu	↘	+
	6. Oppervlakte biologische landbouw	Milieu	↗	+
3 – Goede gezondheid en welzijn – Verzeker een goede gezondheid en bevorder welzijn voor iedereen op alle leeftijden				
	7. Levensverwachting in goede gezondheid	Sociaal	↗	0
	8. Voortijdige sterfgevallen door chronische aandoeningen	Sociaal	68,6 per 100.000 <65	-
	9. Dagelijkse rokers	Sociaal	13,1%	-
4 – Kwaliteitsonderwijs – Verzeker inclusief en billijk kwaliteitsvol onderwijs en bevorder levenslang leren voor iedereen				
	10. Vroegtijdige schoolverlaters	Sociaal	0% (18-24)	-
	11. Levenslang leren	Sociaal	↗	0
	12. Onvoldoende leesvaardigheid	Sociaal	↘	0
5 – Gendergelijkheid – Bereik gendergelijkheid en empowerment voor alle vrouwen en meisjes				
	13. Loonkloof tussen mannen en vrouwen	Sociaal	0%	-
	14. Zonder beroepsactiviteit door familie-verantwoordelijkheden	Sociaal	↘	-
	15. Vrouwelijke parlementsleden	Sociaal	50%	-
6 – Schoon water en sanitair – Verzeker toegang tot en duurzaam beheer van water en sanitair voor iedereen				
	16. Nitraat in rivierwater	Milieu	↘	+
	17. Nitraat in grondwater	Milieu	↘	-
	18. Waterverbruik	Milieu	↘	+
7 – Betaalbare en duurzame energie – Verzeker toegang tot betaalbare, betrouwbare, duurzame en moderne energie voor iedereen				
	19. Woningen zonder voldoende verwarming	Sociaal	0%	-
	20. Hernieuwbare energie*	Milieu	18,3%	-

SDG	Indicator	Component	Doelstelling	Evaluatie
	21. Energieproductiviteit	Economisch	11,1 €/kgoe	–
	8 – Waardig werk en economische groei – <i>Bevorder aanhoudende, inclusieve en duurzame economische groei, volledige en productieve tewerkstelling en waardig werk voor iedereen</i>			
	22. Werkloosheidsgraad	Sociaal	↘	0
	23. Jongeren die niet werken en noch onderwijs noch opleiding volgen	Sociaal	↘	+
	24. Arbeidsongevallen	Sociaal	0	–
	9 – Industrie, innovatie en infrastructuur – <i>Bouw veerkrachtige infrastructuur, bevorder inclusieve en duurzame industrialisering en stimuleer innovatie</i>			
	25. Vervoer van personen met de wagen*	Economisch	67,4%	–
	26. Vervoer van goederen over de weg*	Economisch	62,9%	–
	27. Onderzoek en ontwikkeling	Economisch	3% bbp	+
	10 – Ongelijkheid verminderen – <i>Dring ongelijkheid in en tussen landen terug</i>			
	28. Armoederisico	Sociaal	↘	–
	29. Diepte van het armoederisico	Sociaal	↘	0
	30. Inkomensongelijkheid: Gini-index	Sociaal	→/↘	+
	11 – Duurzame steden en gemeenschappen – <i>Maak steden en menselijke nederzettingen inclusief, veilig, veerkrachtig en duurzaam</i>			
	31. Gebrekkige huisvesting	Sociaal	↘	–
	32. Blootstelling aan fijn stof	Milieu	10 µg PM _{2,5} /m ³	+
	33. Geluidsoverlast	Milieu	0	–
	12 – Verantwoorde consumptie en productie – <i>Verzeker duurzame consumptie- en productiepatronen</i>			
	34. Binnenlands materiaalverbruik	Economisch	↘	+
	35. Gevaarlijk afval	Milieu	↘	0
	36. Gerecycleerd afval	Economisch	↗	+
	13 – Klimaatactie – <i>Neem dringend actie om de klimaatverandering en haar impact te bestrijden</i>			
	37. Uitstoot van broeikasgassen niet-ETS*	Milieu	51,2 Mt CO ₂ -eq.	–
	38. Slachtoffers van natuurrampen	Sociaal	1,98 per 100.000	0
	39. Bijdrage aan internationaal klimaatfonds	Governance	↗	0
	14 – Leven in het water – <i>Behoud en maak duurzaam gebruik van oceanen, zeeën en mariene hulpbronnen voor duurzame ontwikkeling</i>			
	40. Olieverontreiniging	Milieu	0	+
	41. Duurzame visvangst	Milieu	100%	–
	42. Zee-oppervlakte in het Natura 2000-gebied	Milieu	10%	+
	15 – Leven op het land – <i>Bescherm, herstel en bevorder het duurzaam gebruik van landecosystemen, beheer wouden duurzaam, bestrijd woestijnvorming, stop en maak landdegradatie ongedaan en roep het verlies aan biodiversiteit een halt toe</i>			
	43. Landoppervlakte in het Natura 2000-gebied	Milieu	↗	0
	44. Bossen met FSC-label	Milieu	↗	+
	45. Populatie weidevogels	Milieu	↗	–
	16 – Vrede, veiligheid en sterke publieke diensten – <i>Bevorder vreedzame en inclusieve samenlevingen met het oog op duurzame ontwikkeling, verzekert toegang tot justitie voor iedereen en bouw op alle niveaus doeltreffende, verantwoordelijke en inclusieve instellingen uit</i>			
	46. Veiligheidsgevoel in de openbare ruimte	Sociaal	↗	+
	47. Corruptieperceptie-index	Governance	↗	0
	48. Vertrouwen in instellingen	Governance	↗	0

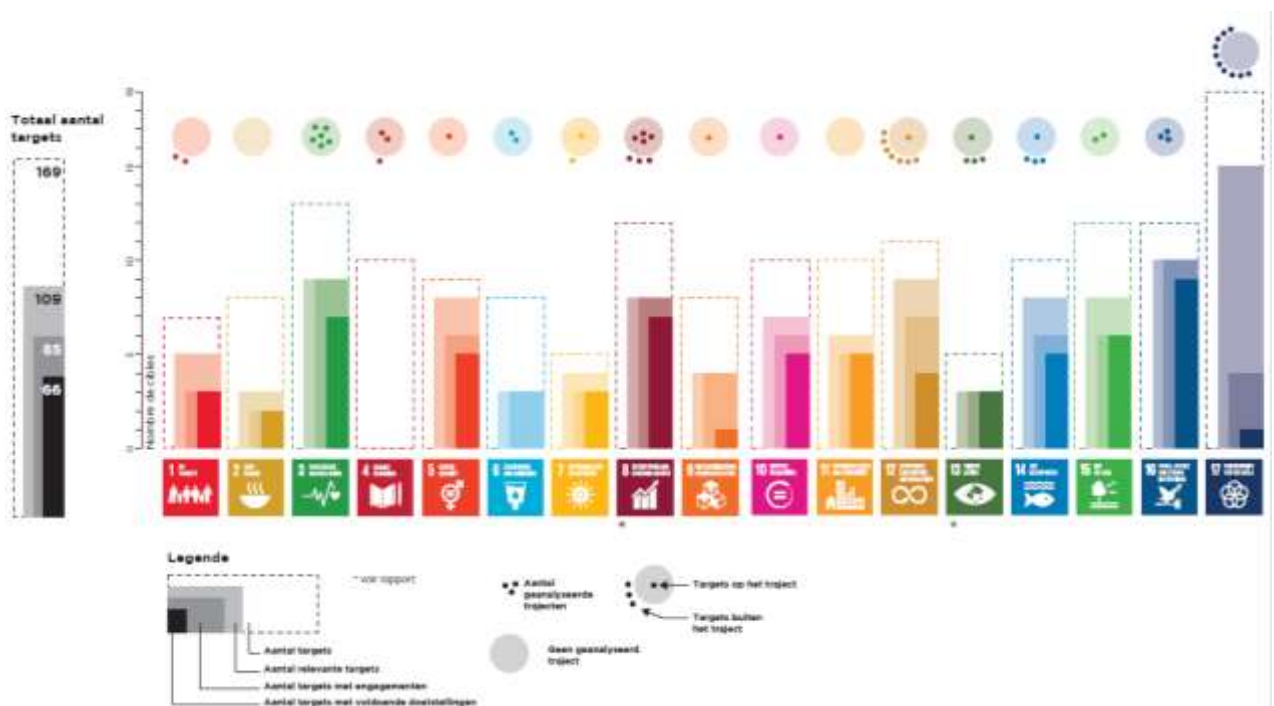
SDG	Indicator	Component	Doelstelling	Evaluatie
17 – Partnerschap om doelstellingen te bereiken – <i>Versterk de implementatiemiddelen en revitaliseer het wereldwijde partnerschap voor duurzame ontwikkeling</i>				
	49. Officiële ontwikkelingshulp	Governance	0,7% bni	
	50. Officiële ontwikkelingshulp aan de minst ontwikkelde landen	Governance	50% ODA	
	51. Overheidsschuld*	Economisch	↘	

* Evaluatie op basis van bestaande projecties.

Bron: Federaal Planbureau, [Welke prioriteit voor een duurzame ontwikkeling?](#), Federaal rapport inzake duurzame ontwikkeling 2019. Stand van zaken en evaluatie, juni 2019, p. 14-16.

A.2.1.02. De Interdepartementale Commissie voor Duurzame Ontwikkeling (ICDO), waarin vertegenwoordigers van alle federale overheidsdiensten en vertegenwoordigers van de gefedereerde entiteiten zetelen, heeft bij de opstelling van dit voorontwerp van plan ook rekening gehouden met de adviezen van de Federale raad voor duurzame ontwikkeling⁸. Naast talrijke thematische adviezen (circulaire economie, transport, nationaal energie- en klimaatplan, geprogrammeerde veroudering, ...) heeft ze onlangs ook meer transversale adviezen gepubliceerd voor de nieuwe federale regering, over het nationaal hervormingsprogramma of het herstelbeleid.

A.2.1.03. De ICDO heeft zich kunnen baseren op een studie die in 2017 in opdracht van het FIDO werd uitgevoerd en waarin de kloof werd beoordeeld tussen de 169 doelstellingen van SDG's en de verbintenissen die de federale overheid is aangegaan en die kunnen bijdragen tot de verwezenlijking ervan⁹.

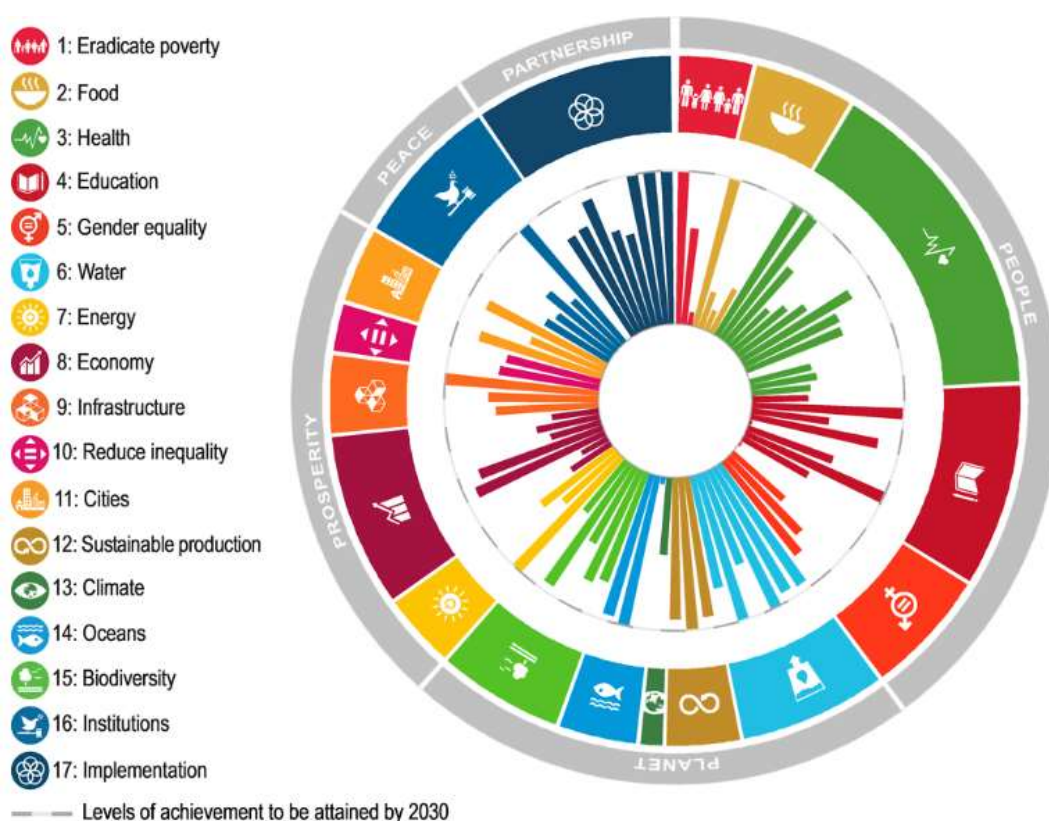
⁸ Federale raad voor duurzame ontwikkeling, adviezen geraadpleegd op 01/12/2020 <https://www.frdofcdd.be/nl/publicaties/advices>

⁹ ICEDD en IDO, [Een evaluatie van de politieke engagementen van de federale overheid tegenover Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling van de Verenigde Naties](#), 2017, www.sdg.be.

A.2.1.04. In juli 2020 publiceerde het Rekenhof ook een verslag over de stand van zaken met betrekking tot de voorbereiding van België op de verwezenlijking van de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen¹⁰. Het deed aanbevelingen, vooral op het vlak van bestuur, zowel voor de federale strategie als voor de nationale strategie voor duurzame ontwikkeling. Ook met de aanbevelingen werd rekening gehouden, voornamelijk in het kader van de richtlijnen (zie deel B).

2.2. Internationale beoordelingen

A.2.2.01. Gezien het belang van de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen op de internationale politieke agenda, gebruiken veel internationale organisaties dit referentiekader ook om de situatie in België te beoordelen. En de federale overheid heeft zich bij het voorbereidende werk eveneens door deze werkzaamheden laten leiden.

- OCDE OECD (2019), "Measuring distance to the SDG targets – Belgium", in Measuring Distance to the SDG Targets 2019: An Assessment of Where OECD Countries Stand, OECD Publishing, Parijs, <https://doi.org/10.1787/91b163b4-en>.

¹⁰ Rekenhof, [Sustainable Development Goals - Agenda 2030 van de Verenigde Naties: implementatie, opvolging en rapportering door de overheden in België \(preparedness review\)](#), 24/06/2020.

Current Assessment

Click on a goal to view more information.

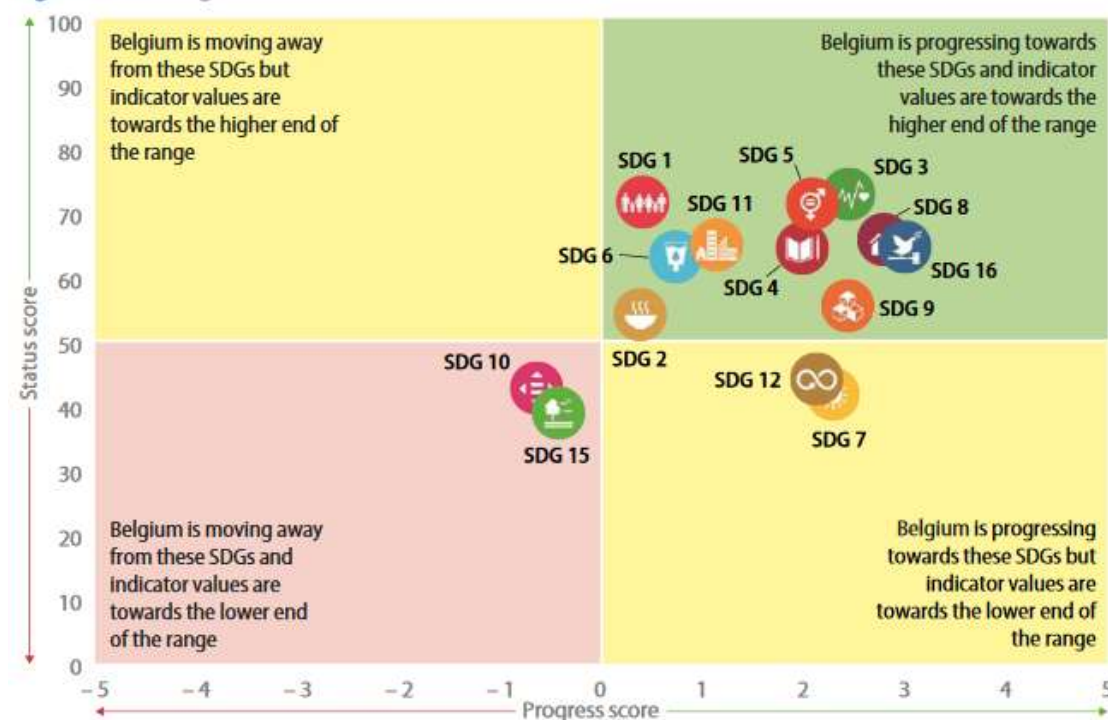
Trends

Click on a trend to view more information.

- SDSN: Sachs, J., Schmidt-Traub, G., Kroll, C., Lafortune, G., Fuller, G., Woelm, F. 2020. The Sustainable Development Goals and COVID-19. Sustainable Development Report 2020. Cambridge: Cambridge University Press, <https://dashboards.sdindex.org/profiles/BEL>

Figure 18.2: Belgium

- Eurostat, [Sustainable development in the European Union — Monitoring report on progress towards the SDG's in an EU context — 2020 edition](#), 22/06/2020.

A.2.2.02. Aan de hand van deze beoordelingen kunnen gemeenschappelijke trends worden vastgesteld: de meest urgente inspanningen zijn nodig voor de leefmilieugerichte SDG's (6, 13, 14, 15), de ontwikkelingen op sociaal gebied zijn positief maar onvoldoende (SDG's 1, 2, 3, 4, 5, 10). Qua consumptie- en productiepatronen (SDG's 7, 8, 9, 11, 12) en implementatiemiddelen (SDG's 16 en 17) is er nog heel wat ruimte voor verbetering.

A.2.2.03. De crisis in verband met de covid-19-pandemie heeft de eerder opgemerkte trends versterkt en herinnert ons eraan dat de volledige uitvoering van de Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling en de SDG's van cruciaal belang zijn om de veerkracht van onze samenlevingen te versterken en ons voor te bereiden op mogelijke toekomstige schokken. Zoals vele recente studies, waaronder die van de Nationale Bank van België en het Federaal Planbureau, aantonen, zal de gezondheidscrisis een belangrijke impact hebben op tal van indicatoren voor duurzame ontwikkeling¹¹. De SDG's bieden een geïntegreerd, universeel en transformatief kader waarmee tegemoetgekomen kan worden aan de wens om een meer inclusieve, rechtvaardige en veerkrachtige "wereld van morgen" op te bouwen binnen de grenzen van onze planeet, die niemand achter laat. De verschillende beoordelingen van de situatie maken het mogelijk om prioritaire gebieden te identificeren. Het is echter belangrijk om deze ook te vergelijken met de verwachtingen van de belanghebbenden teneinde de perceptie van de relevantie van de belangrijkste kwesties voor alle publieke en private maatschappelijke actoren te kruisen.

3. Proces voor de opmaak van het Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling

A.3.01. Aangezien de wet van 05 mei 1997, herzien door de wet van 30 juli 2010, bepaalt (art. 6) dat elk nieuw plan binnen de twaalf maanden na de installatie van een regering als gevolg van de volledige hernieuwing van de Kamer van volksvertegenwoordigers moet worden aangenomen, is de ICDO in juni 2018 begonnen met de voorbereiding van het voorontwerp van plan door het proces vast te leggen.

A.3.02. In overeenstemming met de internationale overeenkomsten inzake duurzame ontwikkeling werd daarbij de voorkeur gegeven aan een participatieve aanpak, zowel met de federale overheid als met het maatschappelijk middenveld.

3.1. Dialoog met de stakeholders

A.3.1.01. In juli 2018 heeft de ICDO een dialoog met de belanghebbenden op gang gebracht om prioritaire thema's en actiepunten voor het plan te identificeren. Deze dialoog vond plaats in drie verschillende fasen:

- A.3.1.02. Schriftelijke raadpleging van de leden van de belangrijkste federale adviesraden (FRDO, CRB en zijn commissie verbruik, HRZKMO - juli 2018). Van de 46 geraadpleegde organisaties hebben er 26 gereageerd en hebben 3 het proces gevolgd. In deze fase konden verwachtingen en voorstellen voor thema's en acties in kaart worden gebracht. De daarop geformuleerde synthese en de reactie van de deskundigen van de federale administraties werden vervolgens naar de belanghebbenden gestuurd om voor de volgende fase voor de nodige input te zorgen;
- A.3.1.03. Dialoog tussen de ICDO-werkgroep en elke maatschappelijke groep (december 2018): bedrijfsleven, vakbonden, niet-gouvernementele organisaties en specifieke organisaties in verband met duurzame ontwikkeling (hoger onderwijs etc.). Er werd daarbij getracht de verwachtingen van de belanghebbenden en de voorstellen van de federale overheid met elkaar in overeenstemming te brengen;

¹¹ Zie Federaal Planbureau : https://www.plan.be/tools/search.php?lang=nl&Button1=Search&s_Title=covid,
Nationale Bank van België : <https://www.nbb.be/nl/covid-19/covid-19-dashboard-van-economische-indicatoren>

- A.3.1.04. Dialoog tussen de ICDO-werkgroep en alle belanghebbenden (april 2019). Deze fase maakte het mogelijk om een lijst van prioritaire kwesties op te stellen op basis van de vorige syntheses, de doelstellingen van de LTV en de SDG's. De eerste 4 thema's zijn meestal transversale aandachtspunten/processen en de volgende 12 thema's houden meestal verband met het federale beleid. Deze lijst werd besproken en aangepast door de vertegenwoordigers van de federale administraties in de werkgroep.

A.3.1.05. De volgende lijst maakte het vervolgens mogelijk om het overleg met deskundigen in de verschillende federale departementen op gang te brengen met het oog op de uitwerking van voorstellen voor maatregelen.

A.3.1.06. 1. Governance

- 1.1. Actie ondernemen
- 1.2. Beleidscoherentie
- 1.3. Sensibilisering: Wat complex is verklaren en praktische hulpmiddelen aanbieden
- 1.4. Financiering: Middelen vrijmaken

A.3.1.07. 2. Sociale cohesie

- 2.1. De mensen uit de armoede halen
- 2.2. Gelijke kansen versterken
- 2.3. Gezondheid: De levenskwaliteit verbeteren
- 2.4. Werk
- 2.5. Veerkracht verzekeren

A.3.1.08. 3. Consumptie- en productiepatronen

- 3.1. Productie: De impact ervan verminderen
- 3.2. Consumptie: Van de duurzame keuze de gemakkelijkste keuze maken
- 3.3. Klimaat en energie: De maatschappij koolstofarm maken
- 3.4. Vervoer: het aanbod diversifiëren, vlotter maken, de plaatsen (her)verbinden
- 3.5. Economie : diensten en digitaal

A.3.1.09. 4. Binnen Planetaire grenzen

- 4.1. Luchtkwaliteit
- 4.2. Natuurlijke hulpbronnen: Eruit putten zonder ze uit te putten
- 4.3. Biodiversiteit: Focus op verscheidenheid

A.3.1.10. 5. Internationaal

- 5.1. De solidariteit universeel maken
- 5.2. Vrede: Zich inzetten voor de mensenrechten

3.2. Voorbereiding van het voorontwerp van Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling

A.3.2.01. Vanaf mei 2019 hebben de leden van de ICDO-werkgroep overleg gepleegd met deskundigen van hun federale overheidsdiensten om deze actiepunten meer in detail uit te werken. Van juni tot december zijn door de deskundigen zo'n 50 actiefiches met verschillende maatregelen opgesteld en onderling besproken. Het doel was om een antwoord te geven op de vastgestelde maatschappelijke uitdagingen en precies te bepalen welke interdepartementale samenwerkingen nodig waren voor de uitvoering ervan.

A.3.2.02. Begin 2020 werden de fiches opnieuw gegroepeerd om collectieve discussies over actiegroepen aan te moedigen. In april 2020 werden alle fiches in één enkel document gebundeld zodat ze door de deskundigen van de FOD en de leden van de werkgroep konden worden herzien. Een eerste gestabiliseerde versie werd in juli 2020 voor herlezing verstuurd.

A.3.2.03. Gezien de veranderende gezondheidscontext, het Europese beleid en de komst van een nieuwe regering is de tekst van oktober tot december 2020 door de ICDO-werkgroep bijgewerkt. Het document werd in januari door de plenaire vergadering van de ICDO goedgekeurd voor verzending naar de minister voor duurzame ontwikkeling.

3.3. Raadpleging van de bevolking

A.3.3.01. Namens de Ministerraad legt de minister belast met duurzame ontwikkeling vervolgens het voorontwerpplan gelijktijdig voor aan de Wetgevende Kamers, aan de Raden en aan de Regeringen van de Gemeenschappen en de Gewesten. Om verder te gaan in die participatieve logica wordt het voorontwerp van FPDO eerst voorgelegd aan de bevolking alvorens het plan wordt vastgelegd door de Ministerraad op basis van een ontwerp, opgesteld door de ICDO. Gelet op het vrij technische karakter van het document is het allereerst het doel om de kwaliteit van de analyses en de voorstellen te verbeteren, al hopen we ook dat het in zekere zin het publiek bewust zal maken voor het belang van duurzame ontwikkeling.

A.3.3.02. Door te reageren op de voorstellen in dit voorontwerp van Plan (via de website duurzameontwikkeling.be) zal iedere burger zijn mening kunnen geven over de prioriteiten en de middelen die zijn gedefinieerd om de uitdagingen van onze samenleving aan te gaan.

3.4. Verwerking van de raadpleging

A.3.4.01. - Analyse van de ontvankelijkheid van een advies ontvangen in het kader van de raadpleging. Indeling in 4 categorieën van opmerkingen:

1. opmerkingen die binnen het toepassingsgebied van het voorontwerp passen,
 2. opmerkingen met betrekking tot de federale bevoegdheid,
 3. opmerkingen die betrekking hebben op de details van het voorstel,
 4. algemene opmerkingen.
- Toewijzing van een advies aan een paragraaf van het voorontwerp van Plan (met een eventuele opsplitsing van een advies in verschillende opmerkingen) of verzending van het advies naar de bevoegde instanties, d.w.z. de gefedereerde entiteiten of de Federale Overheidsdiensten (FOD) en de Programmatorische Federale Overheidsdiensten (PFO).
 - Samenvatting van het advies indien nodig.
 - Formulering van diverse paragraafoanpassingen op basis van de ontvangen adviezen.
 - Voorlegging van de voorgestelde scenario's aan de ICDO.
 - Bespreking in thematische werkgroepen van de scenario's en mogelijke formulering van amendementen.
 - Motivering van de keuzes, met als doel een document op te stellen waarin de afweging van de adviezen wordt gevisualiseerd. Voor een zo groot mogelijke duidelijkheid wordt in dit document de oorspronkelijke tekst met de gewijzigde passages herhaald, waarbij wordt uitgelegd hoe met de adviezen rekening is gehouden.
 - Wijziging van het voorontwerp van plan door de ICDO na de raadpleging, gewijzigd document dat het ontwerp van Plan wordt.
 - Toezending van het ontwerp van Plan aan de federale regering.
 - Terugkoppeling naar de auteurs van de opmerkingen.
 - Publicatie van het overzichtsdocument.

A.3.4.02. De ICDO legt het ontwerp van Plan voor aan de regering voor bespreking en goedkeuring. Die moet dan normaal gezien het federale plan goedkeuren binnen het jaar nadat ze is geïnstalleerd (oktober 2021).

4. Mechanisme voor de opvolging van het Plan

A.4.01. De uitvoering van het FPDO zal het onderwerp uitmaken van twee bij wet voorziene verslagen binnen de ICDO.

- Door middel van het jaarlijkse activiteitenverslag zal de ICDO een update geven over de stand van zaken met betrekking tot de uitvoering van de maatregelen.
- De leden moeten achttien maanden voor het einde van het huidige plan verslag uitbrengen over het beleid inzake duurzame ontwikkeling en over de uitvoering van het plan in de federale overheidsadministraties en -instellingen die zij vertegenwoordigen. In het verslag wordt ook uiteengezet hoe het plan voor de rest van de betrokken periode zal worden uitgevoerd.

B. Richtlijnen

B.01. De richtlijnen zijn bedoeld voor de federale en programmatorische overheidsdiensten. Er werden vier thema's geselecteerd: actie ondernemen om duurzame ontwikkeling centraal in het federale beleid te verankeren, zorgen voor samenhang in het beleid, informatie verstrekken over de SDG's en de uitvoering ervan vergemakkelijken, en ten slotte de voorbeeldfunctie van de federale overheid bevestigen.

1. Actie ondernemen

B.1.01. Duurzame ontwikkeling is in de marge van de politiek gebleven en is niet algemeen en systematisch overgenomen in het beheer en het beleid van de federale staat (FRDO, 2015a05f, 2018a11f, §18, 2019a04f, §2-6). Duurzame ontwikkeling en de SDG's vereisen de bepaling van tussentijdse doelstellingen met indicatoren, de deelname van alle belanghebbenden in al hun diversiteit en een verhoogde samenwerking met gefedereerde entiteiten en een reeks instrumenten (plannen, interdepartementale conferenties etc.) die doeltreffender gemaakt zouden moeten worden.

B.1.02. Zoals het Federaal Planbureau opmerkt: "Daarnaast was het ook de bedoeling om gemiste kansen voor transversale samenwerking naar voren te brengen, maar dit was niet mogelijk. Het is inderdaad heel moeilijk om te bewijzen dat er op een bepaald gebied helemaal niets is gedaan. Maar ook al werden er maatregelen genomen, werden ze uitgevoerd in het kader van een enkele FOD/POD. Indien ze in het kader van het plan waren uitgevoerd, die uit principe bestaat uit interdepartementale maatregelen, zouden ze in samenwerking met andere diensten uitgevoerd zijn en/of gericht geweest zijn op synergiën met andere acties. Het is deze transversale logica van integratie van de componenten, een van de basisprincipes van duurzame ontwikkeling zoals in 1992 gedefinieerd op de Conferentie van Rio, die ontbreekt in afwezigheid van een plan." (FPB 2019).

B.1.03. De audit van het Rekenhof (2020, p. 40-41) komt tot de volgende vaststelling: "Er is dus geen breed gedragen politiek engagement voor het tot stand brengen van de SDG's, en is er in tegenstelling tot het administratieve niveau (ICDO) geen betrachting om duurzame ontwikkeling binnen alle ministeriële bevoegdheden te integreren". Het Hof formuleert de volgende aanbeveling: "De overheden moeten in hun strategische plannen de mondiale SDG's omzetten in concrete doelstellingen. Daaraan dienen ook de nodige beleidsmaatregelen te worden gekoppeld." (Rekenhof, 2020, p.75).

B.1.04. Deze acties dragen bij tot SDG 16 (16.6, 16.7) en doelstellingen 40, 41 en 43 van de LTV.

1.1. Integratie van de implementatie van de SDG's in het hart van het federale beleid

B.1.1. Het doel is hier om de duurzame-ontwikkelingsdoelstellingen te verankeren in alle verbintenissen van de federale overheid en ervoor te zorgen dat ze worden verwezenlijkt.

1.1.1. Een participatief proces opstarten

B.1.1.1. Reeds in 2021 zal de ICDO een participatief proces opstarten met alle actoren van de duurzame-ontwikkelingswet om de SDG's te vertalen naar de Belgische federale context ten opzichte van 2030, rekening houdend met de langetermijnvisie op duurzame ontwikkeling en de verdeling van de bevoegdheden tussen de gefedereerde entiteiten.

1.1.2. De SDG's in de beleidsnota's vermelden

B.1.1.2. De leden van de regering geven in hun beleidsnota's aan hoe zij van dan af bijdragen aan de SDG's voor het begrotingsjaar 2022.

1.1.3. De SDG's in de bestuursovereenkomsten en plannen vermelden

B.1.1.3. In de overeenkomsten en plannen van de federale overheidsdiensten zal worden vermeld welke acties worden ondernomen om bij te dragen aan de SDG's. Zij zullen analyseren hoe hun kernactiviteiten kunnen bijdragen aan de SDG's en zullen op basis daarvan prioritaire acties vaststellen die in het actieplan voor duurzame ontwikkeling of bestuursovereenkomst moeten worden opgenomen (zie 1.1.4). Zij zullen zich kunnen laten inspireren door de methodologie die tijdens het proefproject SDG's en Materialiteit is ontwikkeld.

1.1.4. Deze initiatieven ontwikkelen in actieplannen van de cellen Duurzame Ontwikkeling

B.1.1.4. De cellen Duurzame Ontwikkeling van elke federale overheidsdienst en van het ministerie van Defensie zullen deze initiatieven elk jaar ontwikkelen in het kader van een actieplan voor duurzame ontwikkeling. En/of zullen de in dit actieplan voorziene elementen opnemen in hun beheersovereenkomst en de beheersplannen die dit actieplan operationeel maken. Zij zullen de nodige middelen krijgen voor de uitvoering ervan.

1.1.5. De acties opvolgen

B.1.1.5. Elke federale overheidsdienst en het ministerie van Defensie zal deze acties opvolgen via het rapporteringsmechanisme dat in het kader van de ICDO is voorzien (jaarverslag van de cellen duurzame ontwikkeling) en de minister bevoegd voor duurzame ontwikkeling zal één keer per jaar een verslag voorleggen aan de Ministerraad en de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

1.1.6. De SDG's in de thematische actieplannen vermelden

B.1.1.6. Elke federale overheidsdienst en het ministerie van Defensie zullen bij het opstellen van een themaplan vermelden hoe de acties van dit plan bijdragen tot de SDG's. Die plannen moeten bovendien ter informatie worden voorgelegd aan de ICDO om de samenhang van het regeringsoptreden te bevorderen.

1.1.7. De RIA in het interne beheer integreren

B.1.1.7. Alle federale overheidsdiensten en het ministerie van Defensie integreren de procedure voor de Regelgevingsimpactanalyse in hun interne beheer, om de kwaliteit van de wettelijke voorschriften te waarborgen. De RIA zal worden herzien om de SDG's te integreren.

1.1.8. De banden tussen Duurzame Ontwikkeling en Gender coördinatoren versterken

B.1.1.8. De banden tussen de coördinatoren voor duurzame ontwikkeling en de coördinatoren voor gender mainstreaming zullen worden versterkt om een grotere samenhang en een genderbewust en duurzaam genderbeleid tot stand te brengen. Idealiter vallen beide functies onder de directe verantwoordelijkheid van het directiecomité.

1.2. Structureel in dialoog gaan met de belanghebbenden

B.1.2. De federale overheid gaat haar participatieve aanpak versterken door middel van de hieronder beschreven acties.

1.2.1. De federale adviesraden inventariseren

B.1.2.1. Om de verankering van Agenda 2030 in het middenveld te versterken, zal de ICDO tegen eind 2022 een inventaris opmaken van de federale adviesraden. Op deze manier zullen de FOD's de link kunnen leggen tussen deze raden en hun bevoegdheden en hun betrokkenheid kunnen verzekeren.

1.2.2. Een handvest van participatieve methodes opmaken

B.1.2.2. De sociale dialoog heeft een lange voorgeschiedenis in ons land en is een vruchtbare kweekbodem voor participatie. De federale overheid overlegt geregeld met de vertegenwoordigers van het middenveld

om haar beleid uit te werken. Niettemin is niet elk proces altijd structureel - soms gaat het om ad-hoc maatregelen - en durven de modaliteiten al eens uiteenlopen. Er wordt dan ook voorgesteld dat de ICDO tegen 2022 een handvest van participatieve methodes opmaakt, om aan te geven wat de meest doeltreffende processen zijn in functie van de doelstellingen.

1.2.3. Een proces van structurele dialoog met de belanghebbenden organiseren

B.1.2.3. In antwoord op de volgende aanbeveling van het Rekenhof (2020, p. 74) "*De verschillende overheden dienen in het kader van de voorbereiding en de uitvoering van hun strategie rond duurzame ontwikkeling de betrokkenheid van de burgers en de relevante stakeholders bij voorkeur planmatig vast te leggen*", zal de ICDO ervoor zorgen dat zij vanaf 2022 een proces van structurele dialoog met de belanghebbenden, onder meer met de FRDO, over de belangrijkste kwesties in verband met de uitvoering van Agenda 2030, organiseert. In dit kader zal onder meer worden nagedacht over het volgende Vrijwillig nationaal onderzoek dat België aan HLPF zal voorleggen.

1.2.4. Het project "Ervaringsdeskundigen" versterken

B.1.2.4. Om niemand links te laten liggen (principe "*Leave no one behind*"), wordt het project "Ervaringsdeskundigen" van de POD Maatschappelijke Integratie verlengd en de beschikbare middelen (personele en financiële) zullen worden uitgebreid: tegen 2022 zal elke federale overheidsdienst en het ministerie van Defensie hebben bepaald of er een project is waarvoor een beroep zal worden gedaan op het netwerk van "ervaringsdeskundigen". Degenen die al bestaande projecten hebben, zullen hierover communiceren. Vervolgens zal een evaluatie worden uitgevoerd om na te gaan in welke soorten projecten de toegevoegde waarde van deze deskundigen het meest efficiënt is.

1.3. Bepalen van de opvolgingsindicatoren van de SDG's

B.1.3. Als antwoord op de volgende aanbeveling van het Rekenhof (2020, p. 74): "*Het Interfederaal Instituut voor de Statistiek (IIS) moet, op basis van bestaande internationale lijsten, indicatoren uitwerken die alle aspecten van de SDG's omvatten*", worden de volgende maatregelen voorgesteld.

1.3.1. Een debat over de keuze van de indicatoren openen

B.1.3.1. De bespreking binnen de regering zal worden voorbereid door een administratieve bijdrage van de statistiekdeskundigen die binnen het Interfederaal Instituut voor de Statistiek zijn gegroepeerd en de indicatoredeskundigen van de federale overheidsdiensten (de contactpunten zullen vanaf 2021 worden aangewezen). In de tweede helft van 2022 zullen deze deskundigen een debat openen over de keuze van deze indicatoren en ervoor zorgen dat alle mogelijke uitsplitsingen van gegevens (geslacht etc.) worden opgenomen. De mogelijkheid om deze uitsplitsingen te integreren, zal moeten worden beoordeeld in termen van relevantie, methodologische haalbaarheid en gevolgen voor de begroting, op voorwaarde dat deze uitsplitsingen niet in strijd zijn met de richtsnoeren van Eurostat of de wet betreffende de openbare statistiek.

1.3.2. De indicatoren vastleggen

B.1.3.2. Om te zorgen voor een structureel en regelmatig controlesysteem voor Agenda 2030 zal de federale regering vanaf 2022 indicatoren vaststellen voor de opvolging van de SDG's, op basis van de indicatoren die worden gebruikt door het IIS, het FPB, Eurostat en de VN.

2. Beleidscoherentie

B.2.01. Sommige beleidsmaatregelen zijn met elkaar in strijd of hebben onvoorziene negatieve effecten. Duurzame ontwikkeling vergt dus een transversale aanpak (onder meer in overleg met de deelstaten) en een langetermijnvisie om deze negatieve effecten te vermijden (*spillovers, trade-offs*).

B.2.02. De uitvoering van de doelstellingen voor duurzame ontwikkeling (SDG's) als een geïntegreerd en coherent geheel vormt een grote uitdaging. Het op evenwichtige wijze aanpakken van de interacties tussen economische, sociale en milieudoelstellingen en het vermijden van negatieve effecten op het welzijn van de mensen hier en nu, enerzijds en elders en later anderzijds, is een van de grootste struikelblokken om de SDG's te implementeren.

B.2.03. Vandaar dat er binnen België al lang inspanningen worden gedaan om alle beleidsmaatregelen die bijdragen tot het bereiken van de SDG's op elkaar af te stemmen. Alsook stimuleert men een dialoog tussen de verschillende overheidsdiensten om samen te werken. Het samenstellen van dit plan is hiervan een goed voorbeeld.

B.2.04. Ook op internationaal niveau wordt er al sinds lang gewerkt aan beleidscoördinatie voor duurzame ontwikkeling (PCSD). De OESO heeft hierin een voortrekkersrol en publiceerde eind 2019 nieuwe richtlijnen rond PCSD die als richtlijnen voor de lidstaten dienen en gegroepeerd zijn in 8 principes die onder drie pilaren vallen:

B.2.05. I. Een strategische visie voor de uitvoering van de 2030 Agenda, ondersteund door een duidelijk politiek engagement en leiderschap om de beleidscoherentie voor duurzame ontwikkeling te versterken :

1. Politiek engagement en leiderschap; 2. Strategische langetermijnvisie; 3. Beleidsintegratie.

B.2.06. II. Doeltreffende en inclusieve institutionele- en bestuursmechanismen om de beleidsinteracties in de verschillende sectoren aan te pakken en de acties tussen de verschillende bestuursniveaus op elkaar af te stemmen : 4. Coördinatie van de gehele overheid; 5. Subnationale betrokkenheid; 6. Betrokkenheid van stakeholders.

B.2.07. III. Een reeks responsieve en adaptieve instrumenten om te anticiperen op binnenlandse, grensoverschrijdende en langetermijneffecten van het beleid en deze te beoordelen en aan te pakken : 7. Beleids- en financieringseffecten; 8. Toezicht, rapportage en evaluatie.

B.2.08. We onderschrijven het belang van dit kaderwerk en van beleidscoherentie voor duurzame ontwikkeling in het algemeen en overlopen in dit hoofdstuk onze concrete ideeën om hier verder aan te werken binnen de federale overheid.

B.2.09. Deze acties dragen bij tot SDG's 10 (10.2, 10.3) en 17 (17.14) en doelstellingen 3 en 52 van de LTV.

2.1. Zorgen voor een effectieve coördinatie

B.2.1. Er zullen verantwoordelijken worden aangeduid voor de coördinatie, die ook zal worden verzekerd door middel van interdepartementale mechanismen.

2.1.1. Algemene coördinatie van de uitvoering van Agenda 2030

B.2.1.1. Om de integratie van de SDG's in de bestaande politieke processen te verzekeren en de coördinatie van de initiatieven van de FOD's te verzekeren, zal een lid van de regering belast worden met de algemene coördinatie van de uitvoering van Agenda 2030. De ICDO zal dienen als forum voor administratieve coördinatie ter voorbereiding van deze beleidscoördinatie binnen de overheid.

2.1.2. *Beleid op basis van interdepartementale mechanismen*

B.2.1.2. Verschillende leden van de regering zijn verantwoordelijk voor beleid dat gebaseerd is op interdepartementale mechanismen (interdepartementale coördinatiegroep gender mainstreaming, netwerk van federale armoedeambtenaren, interdepartementale commissie voor beleidscoherentie ten gunste van ontwikkeling, het netwerk federale diversiteit etc.) Vanaf 2021 zullen de coördinatoren van deze interdepartementale netwerken bijeenkomen om hun instrumenten en voorzieningen samenhangend te maken en ervoor te zorgen dat zij een bijdrage leveren aan de volledige Agenda 2030. Zij zullen reeds in 2022 een voorstel ter zake formuleren.

2.2. Tenuitvoerlegging van beleidscoherentie voor duurzame ontwikkeling

B.2.2. De coherentie van het beleid is noodzakelijk om *spillovers* en *trade-offs* te vermijden.

2.2.1. *Inzet van instrumenten*

B.2.2.1. Om de kennis en de uitwisseling van praktijken en instrumenten tussen overheidsdiensten te versterken, zal de ICDO vanaf 2021 een nieuwe werkgroep voor beleidscoherentie oprichten. Deze werkgroep zal er met name naar streven om op politiek niveau een mandaat voor te stellen over de intersectionaliteit van de plannen.

2.2.2. *Zorgen voor een intersectionele benadering van de verschillende plannen*

B.2.2.2.01. Er zijn verschillende (inter)federale actieplannen, die zich toespitsen op verschillende thema's zoals gendergerelateerd geweld, armoedebestrijding, racisme, SOGIESC, HIV, Roma, gendermainstreaming, handstreaming, mensensmokkel, mensenhandel, etc. Het is van belang om binnen deze actieplannen rekening te houden met de interne diversiteit binnen doelgroepen, zodat intersectionele beleid gevoerd kan worden, dat rekening houdt met de multi-dimensionele identiteit van eenieder.

B.2.2.2.02. De interfederale actieplannen beperken zich idealiter dus niet tot een doelgroepenbeleid voor een bepaalde, zogezegd homogene, kwetsbare groep maar hebben ook oog voor de diversiteit binnen deze groep, voor gelijkaardige vormen van discriminatie of achterstelling en voor linken en coördinatie met andere actieplannen. Per definitie vergt dergelijke benadering ook meer afstemming tussen de plannen onderling.

B.2.2.2.03. a) Algemene kennisuitwisseling en sensibilisering inzake intersectioneel beleid tussen coördinatoren van (inter) federale actieplannen.

Er worden verschillende overlegmomenten ingepland met de coördinatoren van de (inter)federale actieplannen. In een eerste fase geven de coördinatoren toelichting bij de totstandkoming van hun plan inzake de methodologie, het verzamelen van inhoudelijke input, enz. Goede praktijken worden hierbij uitgewisseld.

B.2.2.2.04. In een tweede fase wordt, in samenwerking met hierin gespecialiseerde middenveldorganisaties (ENAR, Ella vzw, enz.) voorzien in opleiding rond intersectionaliteit en hoe een intersectionele benadering incorporeren in een actieplan.

B.2.2.2.05. In een derde fase worden in gezamenlijk overleg tussen de coördinatoren concrete tools uitgewerkt waardoor toekomstige actieplannen op methodologisch vlak, op het niveau van de strategische en operationele doelstellingen en op actieniveau een intersectionele benadering kunnen garanderen.

B.2.2.2.06. De cel Gelijke Kansen (FOD Justitie) zal samenwerken met alle FOD's, POD's en het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen.

B.2.2.2.07. b) Afstemming en linken tussen plannen

B.2.2.2.08. In een brainstormsessie analyseren de coördinatoren hoe hun actieplannen beter op elkaar afgestemd kunnen worden (structuur, methodologie, enz.) en op welke manier kruisverwijzingen tussen plannen kunnen opgenomen worden. Hierbij wordt in het bijzonder rekening gehouden met de tools die een intersectionele benadering kunnen garanderen. In gezamenlijk overleg wordt het resultaat van de brainstorm verwerkt in een concreet voorstel, dat politiek gevalideerd wordt.

B.2.2.2.09. In een volgende fase worden de afspraken concreet toegepast in de verschillende actieplannen.

2.3. Zorgen voor samenhang in het optreden van de overheid

B.2.3. Er wordt voorgesteld om de coherentie van de acties van de federale overheid te versterken via verschillende pistes.

2.3.1. Regelgevingsimpactanalyse

B.2.3.1. Het regeerakkoord bepaalt dat de Regelgevingsimpactanalyse correct (p.25) en nauwkeurig moet worden toegepast (p.43). Het biedt de mogelijkheid om de samenhang van het optreden van de federale overheid te versterken. Daartoe zal het huidige mechanisme vóór eind 2022 door de federale regering moeten worden herzien op basis van de aanbevelingen van het Impactanalysecomité en het Federaal rapport inzake duurzame ontwikkeling (zie link met maatregel 5.3.1).

2.3.2. Voorbeeldige overheidsdiensten

B.2.3.2. Om hun woorden in daden om te zetten, zullen de federale overheidsdiensten en het ministerie van Defensie ervoor zorgen dat hun organisaties op een voorbeeldige manier werken (zie 4. Voorbeeldfunctie van de Staat versterken). Vanaf 2022 zullen deze elementen worden opgenomen in hun actieplannen Duurzame Ontwikkeling of andere gelijkwaardige beheersinstrumenten.

2.3.3. Coherentie tussen gefedereerde entiteiten

B.2.3.3. De coherentie van de acties tussen de verschillende gefedereerde entiteiten in België is van cruciaal belang voor alle maatschappelijke actoren, zoals het regeerakkoord in herinnering brengt (p. 80). Een duurzame ontwikkeling zal uitsluitend berusten op gezamenlijke acties van de gefedereerde entiteiten. Naar aanleiding van de aanbeveling van het Rekenhof (2020, p.72) zal de federale overheid reeds in 2021 het initiatief nemen om de werkzaamheden van de Interministeriële Conferentie Duurzame Ontwikkeling herop te starten om de uitvoering en de actualisering van de in de nationale strategie voor duurzame ontwikkeling aangegeven verbintenissen te verzekeren en eventueel de werking van de IMCDO (samenstelling, werkgroepen, te behandelen onderwerpen) te verbeteren.

2.3.4. Beleidscoherentie voor duurzame ontwikkeling

B.2.3.4. Op internationaal niveau zullen het FIDO en de FOD Buitenlandse Zaken de conceptuele en operationele ontwikkelingen met betrekking tot beleidscoherentie voor ontwikkeling en beleidscoherentie voor duurzame ontwikkeling volgen om instrumenten te identificeren teneinde *spill-over* effecten te vermijden of de nodige *trade-offs* te expliciteren. Het wettelijk kader zal, indien nodig, worden aangepast om een centraal punt voor de uitvoering aan te wijzen (in samenwerking met alle FOD's binnen de ICDO).

3. Het bekend maken van de SDG's en het voorstellen van praktische hulpmiddelen voor de implementatie ervan.

B.3.01. Duurzame ontwikkeling blijft te vaak een abstract gegeven dat slecht begrepen is. Het wordt dan ook vaak gereduceerd tot de milieudimensie. En ook de SDG's zelf kunnen moeilijk te vertalen lijken in doelstellingen of concrete acties. De besturen, de organisaties en de burgers hebben informatie en hulpmiddelen nodig om zich het materiaal toe te eigenen en bij te dragen aan de SDG's. Verschillende acties zullen worden uitgevoerd om bij te dragen tot een beter begrip van duurzame ontwikkeling en de SDG's: een grootschalige informatiecampagne, presentatie van bestaande instrumenten betreffende de SDG's, ondersteuning van het management van federale overheidsdiensten, systematische communicatie van federale overheidsdiensten over hun bijdrage tot de SDG's.

De volgende acties bijdragen tot SDG 12 (12.8) en doelstelling 43 van de LTV.

3.1. Informeren en sensibiliseren

B.3.1. De eerste stap zal erin bestaan de SDG's meer bekendheid te geven.

3.1.1. Lanceren van een informatie- en sensibiliseringscampagne over de SDG's

B.3.1.1. Vanaf 2022 zal de federale regering een brede bewustmakings- en informatiecampagne over de SDG's lanceren.

3.2. Verzamelen van de bestaande hulpmiddelen inzake SDG's

B.3.2. Er bestaan veel instrumenten, maar die zijn niet altijd bekend en moeten misschien worden aangevuld. Hiervoor zal het FIDO samenwerken met elke betrokken instelling.

3.2.1. Een inventaris van de bestaande instrumenten opmaken

B.3.2.1.01. Veel organisaties ontwikkelen instrumenten voor de implementatie van SDG's, maar er is geen uitgebreide inventarisatie of gestructureerde visie op wat er al bestaat. Er zal een oproep worden gelanceerd aan de FOD's en andere stakeholders om kennis te nemen met alle bestaande instrumenten in termen van sensibilisering voor/uitvoering van de SDG's.

B.3.2.1.02. Het FIDO zal vanaf het eerste kwartaal van 2022 een oproep doen aan de andere FOD's, gefedereerde entiteiten en organisaties die een nuttig instrument hebben ontworpen om de SDG's te sensibiliseren/uit te voeren.

3.2.2. Zorgen voor een extra tabblad op de site SDG's.be om de bestaande tools te presenteren

B.3.2.2. Het FIDO zal de website SDG's.be tegen eind 2022 aanpassen (in samenwerking met de Kanselarij van de Eerste Minister voor de IT-ondersteuning) om een extra pagina te creëren waarop alle bestaande instrumenten zullen worden voorgesteld, met een korte uitleg (geen evaluatie), doelstelling, doelpubliek, thema's, etc.

3.2.3. Evalueren van de opportuniteit om leemten op te vullen door het creëren van nieuwe instrumenten

B.3.2.3. Als blijkt dat de geïnventariseerde instrumenten geen betrekking hebben op thema's of doelgroepen, zal het FIDO vóór eind 2022 nagaan of het mogelijk is deze lacunes op te vullen, met name door toepassing van het "Leave no one behind"-principe van de 2030 Agenda. Een mogelijke overheidsopdracht voor het ontwerpen van nieuwe instrumenten om deze lacunes aan te pakken zal in 2022 worden gelanceerd.

3.3. Ondersteuning op maat bieden aan het management en het middenkader van de FOD en andere federale instellingen

B.3.3. Het FIDO zal begeleiding bieden aan de FOD's die dit vragen.

3.3.1. Begeleiding van de FOD's en andere geïnteresseerde instellingen

B.3.3.1.01. De FOD's hebben soms nog steeds moeite om duurzame ontwikkeling en SDG's in hun strategie te integreren. Op basis van het pilootproject voor de integratie van de SDG's in hun strategie dat in 2018 aan vier FOD's werd voorgesteld, zal het FIDO een genderbewuste methodologie uitwerken om de FOD's en de geïnteresseerde federale instellingen te begeleiden. Deze ondersteuning op maat zal geïnteresseerde instellingen in staat stellen om de SDG's te integreren in hun strategie. Zij verbinden zich ertoe het hele coaching traject te volgen en het management/middenkader bij het proces te betrekken. In een contract zullen de verbintenissen van beide partijen (FIDO en de gevormde instelling) nauwkeurig beschreven worden.

B.3.3.1.02. Vanaf 2022 zal het FIDO een begeleidingsaanbod formuleren voor het beheer van de FOD's en andere federale instellingen.

B.3.3.1.03. Het FIDO zal in samenwerking met de FOD BOSA zorgen voor deze begeleiding in de aanvragende FOD's en de federale instellingen. Het zal geïnspireerd zijn op wat elders al gedaan wordt (bijvoorbeeld bij de SPW¹², de FOD Volksgezondheid of de DGD met "SDG's as a compass").

3.3.2. Medewerkers en leidinggevenden opleiden over duurzaamheid en SDG's en hen begeleiden bij de invulling ervan

B.3.3.2. Het FIDO onderzoekt samen met de FOD BOSA (OFO) de mogelijkheid om een opleiding te organiseren en een transversale vraag met betrekking tot de SDG's toe te voegen aan de evaluatie van de leidinggevenden.

3.4. Systematisch communiceren over de SDG's

B.3.4. De overheidsdiensten kunnen ook bijdragen aan de bekendheid van de SDG's.

3.4.1. Communiceren over de relaties tussen de SDG's en de projecten onder leiding van de FOD's

B.3.4.1.01. De FOD's en het ministerie van Defensie zullen de bijdrage van de initiatieven van hun diensten aan de SDG's reeds in 2021 expliciet maken:

- in het aan de minister voorgelegde ontwerp van algemene beleidsnota.
- in hun bestuursovereenkomst/beheersplan.
- in de federale/nationale plannen waaraan zij bijdragen.

B.3.4.1.02. De FOD's en het ministerie van Defensie zullen over hun bijdragen aan de SDG's communiceren naar hun stakeholders (inclusief de burgers) via alle mogelijke kanalen: jaarverslag, conferenties, communicatie naar de burger etc. De FOD's kunnen onder bepaalde voorwaarden worden aangeduid als SDG Voice. De sites belgium.be en fedweb.be zullen deze systematische communicatie weerspiegelen.

¹² <https://eap-site.syfadis.com/Catalog/TrainingShops/TrainingView.aspx?idTraining=1009942529>

4. De voorbeeldrol van de Staat versterken

B.4.01. De federale overheid verbindt zich ertoe haar inspanningen op te voeren om een duurzame organisatie te worden, zowel op het vlak van human resources, verantwoord beheer, voor iedereen toegankelijke communicatie of via overheidsopdrachten. In de onderstaande acties worden deze verbintenissen beschreven.

B.4.02. Deze acties zullen bijdragen tot SDG 16 (16.6) en doelstelling 43 van de LTV.

4.1. Federale overheid als duurzame werkgever/organisatie

B.4.1.01. De federale overheid kan echter nog veel inspanningen leveren om verder te evolueren naar een duurzame werkgever. De Federale overheid kampt, net als de andere sectoren, met een stijgend aandeel stressgerelateerde aandoeningen (waaronder burn-out) als oorzaak van ziekteverzuim. Daartegenover staat dat de federale ambtenaar langer zal moeten werken en dit in een context met een hoge werkdruk door een voortschrijdende afslanking van het personeelsbestand. We zien dan ook bij analyse van de afwezigheidscijfers dat vanaf de leeftijd van 60 jaar de duur van de afwezigheden langer wordt en dit met name voor stress-gerelateerde aandoeningen en aandoeningen van het voortbewegingsstelsel die beiden kunnen gelinkt zijn aan de werkomstandigheden. Vandaag heeft de federale overheid geen pasklaar antwoord hierop.

B.4.1.02. Wat gendergelijkheid betreft, worstelt de federale overheid met een glazen plafond. In 2017 maakten vrouwen een lichte meerderheid (52,6%) uit van de personeelsleden van het federaal openbaar ambt. Ze waren echter oververtegenwoordigd in de lagere niveaus (62,9% niveau D) en ondervertegenwoordigd in de hogere niveaus (46,5% niveau A). Vrouwen maakten slechts 11,1% uit van de hoogste managementfuncties van de FOD's en POD's (niveau N).

B.4.1.03. Momenteel ontbreekt ook een deel van het wettelijk kader voor re-integratie van statutaire ambtenaren. Medex heeft een procedure, personeel en middelen klaar om dit op te vangen maar wacht nog op de nodige wetgeving om te kunnen starten. Deze betere opvolging van langdurig zieke ambtenaren zal leiden tot succesvollere re-integratie en minder vroegtijdige pensioneringen om medische redenen.

B.4.1.04. Verder zijn er weinig loopbaanperspectieven voor lager geschoolde medewerkers (niveaus D en C) gezien deze medewerkers vaker aangeworven zijn in contractueel verband. De mogelijkheden om van statuut te veranderen, zijn bovendien beperkt en de deelname aan examens vraagt voor sommige extra inspanningen waarbij begeleiding wenselijk zou zijn.

B.4.1.05. Ook op vlak van diversiteit en meer bepaald de integratie van personen met een handicap moet er meer structureel ondersteuning worden geboden.

B.4.1.06. Tot slot is het vermeldenswaardig dat er al inspanningen zijn geleverd op het vlak van milieubeheer: verschillende FOD's zijn al vele jaren geregistreerd in EMAS, andere hebben het label van ecodynamische onderneming en sommige cumuleren zelfs verschillende systemen. De negatieve milieueffecten die gepaard gaan met de dagelijkse werking van deze FOD's zijn -soms drastisch - verminderd. Maar er zijn nog andere uitdagingen.

4.1.1. Continu de aandacht vestigen op duurzaamheid via waardenacties

B.4.1.1. De FOD's zullen hun maatschappelijke verantwoordelijkheid in hun omgeving ontwikkelen en het vrijwilligerswerk aanmoedigen en ondersteunen. Aan dit soort van activiteiten zullen de personeelsdagen worden gewijd. Vanaf 2022 zal elke FOD een nieuw initiatief ontwikkelen in verband met de eigen maatschappelijke verantwoordelijkheid.

4.1.2. Bevorderen van de gezondheid van medewerkers

B.4.1.2. De FOD BOSA zal onderzoeken hoe nog meer kan worden rekening gehouden met het thema van de gezondheid van medewerkers, met name op basis van een analyse van de verschillende initiatieven die reeds door de federale instellingen zijn genomen.

4.1.3. Re-integratie en heroriëntering van medewerkers bevorderen

B.4.1.3. Op basis van de bestaande initiatieven, engageert de federale overheid zich om een wettelijk kader te vervolledigen voor de re-integratie of heroriëntering van medewerkers wiens functie verdwijnt of die om andere redenen (bv. ziekte) hun functie niet meer (volledig) kunnen uitoefenen. Samenwerking tussen federale instellingen zou de mogelijkheden tot heroriëntering en re-integratie aanzienlijk kunnen uitbreiden om aldus oplossingen te vinden voor medewerkers die nu langdurig afwezig of gedemotiveerd zijn en voor wie intern geen oplossing wordt gevonden.

4.1.4. Loopbaan- en ontwikkelingskansen bieden voor alle medewerkers

B.4.1.4. Hier worden alle medewerkers bedoeld, maar in het bijzonder die met een lager opleidingsniveau. Tegen 2022, zoals in sommige FOD's al het geval is, alle C- en D-medewerkers de mogelijkheid bieden om opleidingen te volgen die bijdragen tot hun professionele ontwikkeling (bijvoorbeeld digitale vaardigheden) en die beantwoorden aan de behoeften van de instelling (bijvoorbeeld het toegankelijk maken van een ontwikkelingstraject binnen het IN VIVO-kader voor meer medewerkers).

4.1.5. Diversiteitsmaatregelen binnen het openbaar ambt

B.4.1.5.01. Zoals in het regeerakkoord staat: *"We maken van de overheid een voorbeeld inzake inclusief personeelsbeleid en engageren ons ervoor te zorgen dat het personeelsbestand de diversiteit in de samenleving weerspiegelt. De regering doet extra inspanningen om haar eigen streefcijfer van minstens 3% voor tewerkstelling van personen met een handicap bij overheidsdiensten te halen, onder meer in haar rekruteringsbeleid en beleid rond werkomgeving."* (p. 73).

B.4.1.5.02. Vanaf 2021 zal de federale overheid de volgende acties ondernemen:

- a) Omkadering van de federale diversiteitsstructuur: nodige middelen en resources voorzien om federale overheidsorganisaties te ondersteunen bij het uitwerken van hun diversiteitsbeleid.
- b) Rolbeschrijving voor diversiteitsambtenaren opstellen en implementeren.
- c) De diversiteit uit de maatschappij beter weerspiegelen in de federale personeelssamenstelling: drempels voor doelgroepen wegwerken.
- d) De belofte nakomen om 3% mensen met een handicap in dienst te nemen.

B.4.1.5.03. Er zal ook structureel begeleiding worden aangeboden aan de medewerker, de leidinggevende en het team bij de aanwerving van personen met een handicap (bv. autismespectrumstoornissen). Van belang is ook de federale instellingen middelen voorzien zodat opleidingsinitiatieven ook toegankelijker worden voor personen met een handicap. Het Lumen-aanbod (federaal netwerk van interne coaches) blijft ook beschikbaar. Het Lumen-team van de FOD BOSA verbindt zich ertoe zijn aanvraagformulieren voor coaching aan te passen zodat er redelijke aanpassingen kunnen worden gevraagd indien iemand met een beperking gebruik wenst te maken van het coachingaanbod (individuele of groepscoaching). De FOD BOSA ([BCAPH](#))

zal deze mogelijkheid promoten en in overleg met het FIDO (of de ICDO) vanaf 2022 een monitoringsysteem opzetten.

e) De mogelijkheid onderzoeken van het uitbouwen van een stagebeleid voor minderheidsgroepen bij de federale overheid.

f) Diversiteit impliciet en expliciet het uitgangspunt maken in het interne communicatiebeleid van de overheid.

4.1.6. De inspanningen op het gebied van verantwoord beheer voortzetten

B.4.1.6. Vanaf 2022 zal de federale overheid, als aanvulling op de milieubeheersystemen, de mogelijkheid onderzoeken om

- te voorzien in een raamcontract voor de compensatie van de CO₂-uitstoot die wordt veroorzaakt door missies in het buitenland;
- het wagenpark te vergroenen en te rationaliseren (bakfietsen, reisbeperkingen etc.);
- de schenking van meubilair aan andere FOD's en federale instellingen te veralgemenen en de afgeschreven computers aan het personeel te verkopen;
- in het budget van de FOD's de bedragen te kunnen behouden die door de inspanningen op het vlak van ecobeheer worden bespaard;
- een voorbeeld te stellen op het vlak van biodiversiteit, zoals voorzien in het regeerakkoord, in het beheer van de federale domeinen, in samenwerking met de Regie der Gebouwen, Infrabel en Defensie. Deze instellingen zullen gebruik kunnen maken van de onlinetool 'BiodiversiTree'¹³ die de identificatie zal vergemakkelijken van acties ten gunste van de biodiversiteit op 4 gebieden (Land, Infrastructuur, Aankoop en Processen). De ontwikkeling van een kenniscentrum en technische ondersteuning voor bedrijven en openbare/private organisaties zal hen kunnen helpen bij de keuze en uitvoering van hun acties. Bovendien zal de BiodiversiTree zich dankzij deze acties kunnen ontwikkelen, wat ook kan dienen als een showcase voor de instellingen door hun beste praktijken voor te stellen.

4.1.7. Fietsgebruik ontwikkelen.

B.4.1.7.01. Er bestaan verschillende manieren om het gebruik van fietsen door federale ambtenaren aan te moedigen: het betalen van Villo-abonnementen, het definiëren van een federaal kader voor het voorzien van deelfietsen etc. We zullen de veiligheid van de fietsers daarbij niet uit het oog verliezen.

B.4.1.7.02. FOD Mobiliteit zal als piloot, in samenwerking met experts van andere FOD's en op basis van de verschillende al genomen initiatieven (FOD Volksgezondheid, FOD BOSA etc.), ten laatste 18 maanden na goedkeuring van het Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling een actieplan opstellen om het gebruik van de fiets bij federale ambtenaren te vergemakkelijken.

¹³ <https://www.biodiversitree.be>

4.2. Bevorderen van duurzame praktijken in het kader van de gunning van overheidsopdrachten

B.4.2.01. De herziening van de omzendbrief van 16 mei 2014 - *Integratie van duurzame ontwikkeling, met inbegrip van sociale clausules en maatregelen ten voordele van kleine en middelgrote ondernemingen, in het kader van overheidsopdrachten geplaatst door federale aanbestedende instanties* met het oog op de aanpassing ervan aan de nieuwe wetgeving inzake overheidsopdrachten (wet van 17 juni 2016 en de koninklijke uitvoeringsbesluiten ervan) werd in de periode 2014-2019 aangevat maar nog niet beëindigd.

B.4.2.02. Op 8 januari 2018 heeft de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling een grondige evaluatie gepubliceerd over de uitvoering van deze omzendbrief¹⁴. Deze evaluatie bevat tevens een reeks van aanbevelingen met het oog op het optimaliseren van de federale regelgeving en het federale beleid rond duurzame aankopen.

B.4.2.03. In de zomer 2019 werd, in het kader van het Strategisch federaal aankoopoverleg, een onderzoek gevoerd naar de installatie, de werking en de capaciteiten van de cellen duurzame ontwikkeling of andere advies verlenende diensten of experts inzake duurzame overheidsopdrachten binnen de federale dienst(en). Hieruit bleek dat de ondersteunende capaciteit rond duurzame ontwikkeling / duurzame aankopen binnen de meeste diensten nog te zwak is.

B.4.2.04. Aandacht voor gender maakt integraal deel uit van de werkzaamheden rond overheidsopdrachten en duurzame ontwikkeling, maar daarnaast voorziet de Wet Gender mainstreaming in een specifieke verplichting om de genderdimensie te integreren in alle federale overheidsopdrachten. Het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen werkte hier een handleiding¹⁵ en een checklist¹⁶ voor uit.

B.4.2.05. Deze actie draagt bij tot SDG 12 (12.7) en 43 van de LTV.

4.2.1. De omzendbrief van 16 mei 2014 herzien met het oog op de aanpassing ervan aan de wetgeving en de praktijk

B.4.2.1. De FOD Kanselarij van de Eerste Minister lanceert vanaf 2022 de "*Herziening van de Omzendbrief van 16 mei 2014 met het oog op de aanpassing ervan aan de wetgeving inzake overheidsopdrachten en de praktijk*" in samenwerking met de FOD BOSA, de FOD Sociale Zekerheid, de FOD Economie, de POD Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding en Sociale Economie en het FIDO. Het gaat erom een antwoord te bieden op het regeerakkoord dat de nadruk legt op de circulaire economie en de toegang tot overheidsopdrachten voor kmo's, maar ook om na te denken over andere thema's zoals de vermindering van de bedragen die in de omzendbrief zullen worden opgenomen, de integratie van criteria met betrekking tot geïmporteerde ontbossing en biodiversiteit etc. Er zal bijzondere aandacht worden besteed aan het in overeenstemming brengen van de door de regering gewenste veranderingen met de verplichting van de

¹⁴ Evaluatie omzendbrief van 16 mei 2014 op

<https://www.developpementdurable.be/nl/icdo/werkgroepen/duurzame-overheidsopdrachten>

¹⁵ <https://igvm->

[iefh.belgium.be/nl/publicaties/handleiding_voor_de_integratie_van_de_genderdimensie_en_het_in_aanmerking_nemen_van_de](https://igvm-iefh.belgium.be/nl/publicaties/handleiding_voor_de_integratie_van_de_genderdimensie_en_het_in_aanmerking_nemen_van_de)

¹⁶ <https://igvm->

[iefh.belgium.be/nl/publicaties/checklist_voor_de_integratie_van_de_genderdimensie_en_het_in_aanmerking_nemen_van_de](https://igvm-iefh.belgium.be/nl/publicaties/checklist_voor_de_integratie_van_de_genderdimensie_en_het_in_aanmerking_nemen_van_de)

Inspectie van Financiën om prioriteit te geven aan de kortetermijnbegroting. Er bestaat een denkoefening over de *Life Cycle Cost*, die wellicht moet bekeken worden met het oog op de verplichtingen van de IF.

4.2.2. Onderzoeken van de Europese Gids rond sociale aankopen met het oog op implementatie op federaal niveau

B.4.2.2. De FOD BOSA en het FIDO onderzoeken de sinds januari 2021 geactualiseerde gids rond sociale aankopen van de Europese Commissie (#WeBuySocialEU) met het oog op implementatie op federaal niveau.

4.2.3. Verhogen van de interne capaciteit van de diensten m.b.t. duurzame aankopen

B.4.2.3. Tegen 2021 zal de ICDO een concreet voorstel opmaken, op basis van de voorstellen van de federale diensten, m.b.t. de verhoging van de interne capaciteit (personeel en processen) van de diensten rond duurzame aankopen dat voorgelegd zal worden aan de federale regering.

4.2.4. Onderzoeken van de aanbevelingen binnen het advies van de ICDO met het oog op implementatie

B.4.2.4. De praktische implementatie van de aanbevelingen in het hoger vermeld advies van de ICDO die niet vallen onder het eerste punt (regelgevende aanpassing van de omzendbrief) zullen onderzocht worden met het oog op praktische implementatie in de verschillende diensten.

4.2.5. Beter afstemmen van de activiteiten rond duurzame ontwikkeling, gender en overheidsopdrachten

B.4.2.5. In 2021 zal Het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen bekijken welke acties in het kader van gelijke kansen en overheidsopdrachten in de toekomst prioritair zullen zijn. Voor concrete implementatie binnen de overheidsopdrachten zal ze desgevallend contact opnemen met de aankopers van het Strategisch Federaal Aankoopoverleg. Voor regelgevende initiatieven kan ze contact opnemen met de dienst overheidsopdrachten van de FOD Kanselarij. Voor communicatie van haar ontwikkelde instrumenten via de gids voor duurzame aankopen, kan het IGVM contact opnemen met het FIDO. Het Strategisch Federaal Aankoopoverleg, de FOD Kanselarij en het FIDO zullen het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen ook steeds betrekken bij nieuwe initiatieven.

4.2.6. Bestuderen van de mogelijkheden om de Human Rights due diligence te integreren in de overheidsopdrachten en publiek-private partnerschappen voor de uitvoering van SDG's.

B.4.2.6. Zes maanden na de goedkeuring van het plan stelt de WG Overheidsopdrachten een werkplanning voor deze actie voor.

4.2.7. Updaten van de voedselgids van de gidsduurzameaankopen.be op basis van de "Van boer tot bord"-strategie

B.4.2.7.01. De strategie "Van boer tot bord" van de Europese Green Deal voorziet in de vaststelling van verplichte minimumcriteria voor een duurzame voedselvoorziening¹⁷.

B.4.2.7.02. Zes maanden na de goedkeuring van het plan stelt de WG Overheidsopdrachten een werkplanning voor deze actie voor.

¹⁷ "Om de beschikbaarheid en de prijs van duurzame voeding te verbeteren en de beschikbaarheid van gezonde en duurzame voeding in de maaltijdvoorziening binnen bedrijven en instellingen te bevorderen, zal de Commissie zich buigen over de beste manier om verplichte minimumcriteria voor de duurzame inkoop van voedsel vast te stellen. Dit zal steden, regio's en overheden helpen het hunne te doen en duurzaam voedsel in te kopen [...]." Europese Commissie, "Een "van boer tot bord"-strategie voor een eerlijk, gezond en milieuvriendelijk voedselsysteem", [COM\(2020\) 381 final](#), p.16

C. Interdepartementale acties

c.01. De interdepartementale acties zullen worden verwezenlijkt dankzij samenwerkingen tussen federale overheidsdiensten, en soms andere federale instellingen.

5. Niemand achterlaten

c.5. Dit principe van “Leave No One Behind” oftewel 'niemand achterlaten' staat centraal in de Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling en is opgenomen in het regeerakkoord (p. 5). Het heeft hier betrekking op een brede waaier van acties die gericht zijn op het versterken van de sociale cohesie door middel van toegang tot rechten, het garanderen van optimale arbeidsomstandigheden, het aanpakken van ongelijkheid en discriminatie en het bestrijden van alle aspecten van armoede. De acties dragen bij tot de verwezenlijking van de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen SDG 1, 3, 5, 8 en 10. Op langere termijn dragen ze ook bij aan de doelstellingen van de strategische langetermijnvisie inzake duurzame ontwikkeling met betrekking tot sociale cohesie en armoedebestrijding. De hier voorgestelde acties zijn gericht op interdepartementale samenwerkingsacties en vormen een aanvulling op de in het regeerakkoord opgenomen initiatieven rond gendergelijkheid, het volgende federale plan armoedebestrijding, het federale plan chronische ziekten, het eHealth-actieplan, het interfederaal actieplan tegen racisme, onverdraagzaamheid en alle vormen van discriminatie, de nationale strategie voor de integratie van de Roma, het actieplan voor de universele toegankelijkheid etc.

5.1. Toegang tot de rechten voor iedereen garanderen

c.5.1. De toegang tot justitie of sociale rechten blijft voor sommige burgers helaas problematisch. De twee onderstaande acties trachten hier iets aan te doen.

5.1.1. Proefproject lanceren van een advocatenkantoor inzake rechtshulp

c.5.1.1.01. Uit een sociaaljuridisch en rechtsvergelijkend onderzoek van het centrum voor publiek recht van de ULB en van Dulbea (het onderzoekscentrum voor toegepaste economie van de Solvay Brussels School of Economics and Management en de Université Libre de Bruxelles) is gebleken dat het tweedelijsrechtshulpsysteem onvoldoende tegemoetkomt aan de behoeften van de meest kwetsbare personen op het vlak van de toegang tot de hulp (het fenomeen van de niet-toegankelijkheid, het ontbreken van rechtshulp) of de aangeboden diensten (dossier dat door meerdere advocaten behandeld wordt in functie van de specialisaties, het ontbreken van een coherente strategie om de cliënt uit precare situaties te halen, de focus van advocaten op juridische diensten en minder op het preventieve aspect). Het stelt voor om inspiratie te putten uit de gemengde rechtsbijstandssystemen die in het buitenland bestaan, door naast het huidige systeem van de tweedelijs rechtshulp, die door de staat als werknemer wordt betaald, advocatenkantoren op te richten die zich met rechtshulp bezighouden. De doelgroep van het onderzoek zijn *"mensen die geconfronteerd worden met verschillende sociaaljuridische problemen die hen zouden kunnen doen belanden in een situatie van sociale uitsluiting of hen daarin houden"* ("de meest precare rechtzoekenden").

c.5.1.1.02. Deze studie werd aangevuld met een economische haalbaarheidsstudie van de oprichting van een proefproject van dergelijke advocatenkantoren (evaluatie van de kosten voor de oprichting van een advocatenkantoor dat zich bezighoudt met rechtshulp; de inkomsten die nodig zijn voor de werking van een advocatenkantoor gewijd aan rechtshulp).

c.5.1.1.03. Het doel is de toegang tot de rechter voor de meest kwetsbare personen te bevorderen door voor een holistische benadering van de ondervonden problemen te opteren. Met andere woorden, de studie stelt de oprichting voor van kantoren die bestaan uit multidisciplinaire teams (advocaten, sociale en administratieve assistenten) die een globale aanpak zullen ontwikkelen om tegemoet te komen aan de

specifieke behoeften van de meest kwetsbare personen. Het systeem van de op rechtshulp gerichte advocatenkantoren zou dus een aanvulling vormen op het huidige rechtshulpsysteem en zou door de staat worden gefinancierd (advocaten in loondienst).

c.5.1.1.04. a) De oprichting van kantoren voor rechtshulp in het kader van een proefproject, gefinancierd door de federale overheid (en eventueel aangevuld door de gefedereerde entiteiten - maatschappelijk werkers) met een ander budget dan het huidige tweedelijnsbudget voor rechtsbijstand (dat zou worden behouden), na overleg met de orden van advocaten.

c.5.1.1.05. Het juridische en budgettaire kader en de nodige samenwerkingsovereenkomsten creëren¹⁸; een of twee proefkantoren oprichten die bestaan uit multidisciplinaire teams in arrondissementen waar de behoeften zijn vastgesteld en waar een verdeling van de zaken werd bepaald (tussen advocaten die traditionele rechtshulp verlenen en het hierop toegespitste kantoor), na overleg met de balies.

c.5.1.1.06. b) Na 5 jaar zou een wetenschappelijke evaluatie worden uitgevoerd (kwaliteitscontrole en kosteneffectiviteitscontrole).

c.5.1.1.07. FOD Justitie zal met POD Maatschappelijke Integratie en FOD Sociale Zekerheid samenwerken. Deze maatregel draagt bij tot SDG's 10 (10.2) en 16 (16.3) en doelstellingen 3 en 41 van de LTV.

5.1.2. Vergemakkelijken van de toegang tot sociale rechten voor iedereen

c.5.1.2.01. Het Forum "Sociale Zekerheid van de Toekomst" dat de FOD Sociale Zekerheid begin 2019 organiseerde, bracht een kwestie aan het licht die analisten en deskundigen steeds meer zorgen baart, namelijk het niet gebruiken van sociale rechten (het *non take up* beginsel).

c.5.1.2.02. Tegelijkertijd coördineert de POD Maatschappelijke Integratie sinds 2019 een werkgroep over de strijd tegen het principe van *non take up*. De FOD Sociale Zekerheid, de openbare instellingen van de sociale zekerheid en de FOD Financiën (DAVO) maken hiervan deel uit.

c.5.1.2.03. Hoewel het recht op sociale bescherming een fundamenteel recht is dat door de Grondwet voor iedereen wordt gegarandeerd, zorgen de veelheid aan sociale rechten (versnipperd over verschillende takken en statussen) en de complexiteit van het institutionele systeem en de administratieve procedures er in de praktijk helaas voor dat veel mensen zich niet bewust zijn van hun rechten of ze niet kennen en ze uiteindelijk niet uitoefenen, vandaar dat ze onderbenut zijn.

c.5.1.2.04. Hoewel het nauwkeurig meten van de omvang van het fenomeen complex blijft, schatten studies dat het gemiddelde percentage niet-gebruikte sociale rechten kan oplopen tot ongeveer 30%. De experts tonen ook aan dat bepaalde groepen (bijvoorbeeld jongeren, werklozen, personen met een handicap, illegalen etc.) meer getroffen zijn door dit niet-gebruik.

c.5.1.2.05. Voor daklozen is het referentieadres momenteel de enige manier om hun rechten te behouden via een inschrijving in het bevolkingsregister.

c.5.1.2.06. Onwetendheid over het bestaan van sociale rechten, of de onzekerheid over hoe er toegang toe te verkrijgen, blijken belangrijke oorzaken van het niet-gebruik van sociale rechten. In het Verenigd Koninkrijk en Zweden werden in het verleden dan ook grootschalige informatiecampaagnes gelanceerd die zeer succesvol zijn gebleken in het terugdringen van het niet-gebruik van sociale rechten. Dergelijke campagnes

¹⁸ Eén advocatenkantoor (casalegal) past deze holistische aanpak al toe. Dit kantoor zou een van de proefondernemingen kunnen zijn die het voorgestelde concept ten uitvoer leggen.

gingen gepaard met de verspreiding van informatiepakketten onder middenveldorganisaties, en de ontwikkeling van online rekenmodules.

C.5.1.2.07. Daarnaast kan de effectieve opname van sociale rechten vaak verbeterd worden door relatief kleine, en veelal ook goedkope ingrepen. In het Verenigd Koninkrijk vertaalde het 'Behavioural Insights Team' daarom de wetenschappelijke inzichten over dergelijke 'nudging'-technieken in een aantal mogelijke beleidsinterventies ter bestrijding van non-take up. In België werden inzichten uit de gedragswetenschappen ook al succesvol ingezet door de FOD Financiën. In samenwerking met de London School of Economics paste de FOD Financiën de aanmaningsbrief voor het betalen van achterstallige belastingen aan. Gelijkaardige technieken kunnen ingezet worden om de bestaande communicatie met de burger te verbeteren en de opname van sociale rechten te verhogen.

C.5.1.2.08. Het doel is de mogelijkheid te onderzoeken om een nationaal contactpunt op te richten dat meer burgers kan helpen hun sociale rechten te doen gelden. In het belang van de transparantie en de administratieve efficiëntie moet de burger snel naar de juiste gesprekspartner worden geleid.

C.5.1.2.09. Om een deel¹⁹ van de oplossing voor dit probleem te bieden en een groter aantal burgers in staat te stellen hun sociale rechten uit te oefenen, wordt voorgesteld een Belgisch platform voor sociale bescherming op te richten, van het type *uniek loket (one-stop-shop)*.

C.5.1.2.10. Haar rol zal erin bestaan informatie te verstrekken over sociale rechten (uitgeoefend en niet-uitgeoefend) en de burger snel en op een gepersonaliseerde manier naar de juiste gesprekspartner te leiden, ongeacht het bevoegdheidsniveau (federaal, gewestelijk of lokaal).

C.5.1.2.11. De opdracht van dit platform zal zich strikt beperken tot deze rol. De instanties die momenteel bevoegd zijn voor de handhaving van de sociale rechten behouden hun volledige autonomie en vrijheid bij de uitvoering van hun taken.

C.5.1.2.12. Concreet bestaat de voorgestelde oplossing uit drie maatregelen:

C.5.1.2.13. a) De FOD Sociale Zekerheid zet tegen eind 2022 een digitaal platform op in de vorm van een website.

C.5.1.2.13.01. Dit zou kunnen worden gebaseerd op de huidige site "socialsecurity.be". Dit portaal, dat "MySocialProtection" zou kunnen worden genoemd, zal bestaan uit een gebruikersinterface die de burger, via zijn of haar identiteitskaart, toegang geeft tot informatie over sociale bescherming die op hem of haar betrekking heeft. Onder de mogelijke interacties zou deze portaal-site bijvoorbeeld de burger kunnen "waarschuwen" wanneer hij (niet langer) ressorteert onder de voorwaarden van de toekenning van een recht (werkloosheidsuitkeringen, OCMW-uitkeringen etc.).

C.5.1.2.13.02. De ontwikkeling van dit platform kan/zal ook plaatsvinden in het kader van de uitvoering van Verordening (EU) nr. 1724/2018 van het Europees Parlement en de Raad van 2 oktober 2018 tot oprichting van één digitale toegangspoort. Dit platform moet beschikbaar zijn in de drie nationale talen (Frans, Nederlands en Duits) alsook in het Engels.

¹⁹ Dit is slechts een van de mogelijke denkpistes. Het niet-gebruik moet worden bestreden met een veelvoud aan acties. De verdere automatisering van de rechten moet bijvoorbeeld ook parallel worden gezien.

C.5.1.2.14. b) Tegen eind 2022 zal de FOD Sociale Zekerheid lokale fysieke contactpunten oprichten.

C.5.1.2.14.01. Er zullen lokale fysieke contactpunten opgezet worden (bijvoorbeeld in samenwerking met de provincies of gemeenten), eventueel op permanente basis georganiseerd, voor mensen die niet vertrouwd zijn met digitale hulpmiddelen of die niet over de middelen beschikken om de nodige technologie te verwerven.

C.5.1.2.15. c) Tegen eind 2022 zal de FOD Sociale Zekerheid voor een proactieve communicatie met de potentiële begunstigden zorgen.

C.5.1.2.15.01. Deze proactieve communicatie varieert van kleine tekstuele aanpassingen in de mailuitwisseling of de inhoud van de website tot informatiecampagnes voor het grote publiek. Het versterkt de grondbeginselen van het handvest van de sociaal verzekerde.

C.5.1.2.15.02. Bij de uitvoering van deze maatregelen zullen alle actoren (beleidsmakers, administraties, vakbonden en ziekenfondsen etc.) samenwerken, ongeacht hun bevoegdheidsniveau (federaal, regionaal, lokaal), met speciale aandacht voor mensen zonder wettig verblijf.

C.5.1.2.15.03. De FOD Sociale Zekerheid (in het bijzonder voor personen met een handicap), de POD Maatschappelijke Integratie (in het bijzonder voor armoedebestrijding) en de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (in het bijzonder voor het beheer van de gepersonaliseerde gegevens) zullen, gezien hun respectieve expertise, een leidende rol spelen bij de coördinatie van de oprichting van dit platform, in samenwerking met de FOD Binnenlandse Zaken (voor de problematiek van de mensen zonder wettig verblijf).

C.5.1.2.15.04. Internationale ervaringen op dit gebied (Verenigd Koninkrijk, Zweden, Canada, Australië, Singapore etc.) zullen als inspiratiebron dienen. Het is ook raadzaam de website rechtenverkenner van het Vlaamse Gewest te raadplegen om overlappingsen tussen de door de federale staat en het Vlaamse Gewest voorgestelde instrumenten te vermijden.

C.5.1.2.16. d) Begin 2022 zal de POD Maatschappelijke Integratie actievoorstellen indienen in de strijd tegen de non-take-up, deze zullen worden opgenomen in het federaal plan voor armoedebestrijding. Deze voorstellen zijn het resultaat van de werkzaamheden van de interfederale werkgroep die is samengesteld uit de POD Maatschappelijke Integratie, de FOD Sociale Zekerheid, de openbare instellingen van de sociale zekerheid en de FOD Financiën (DAVO). Deze werkzaamheden hebben drie hoofdlijnen: het informeren van alle potentiële rechthebbenden over hun sociale rechten, het bevorderen van de automatische toekenning van deze rechten of, als alternatief, het verminderen van het aantal handelingen dat moet worden verricht om toegang te krijgen tot deze rechten en het wegnemen van de fysieke en mentale belemmeringen voor de toegang tot deze rechten.

C.5.1.2.17. e) Zoals voorzien in het regeerakkoord (p. 27) zullen de POD Maatschappelijke Integratie en de FOD Binnenlandse Zaken samenwerken om de toewijzing van een referentieadres aan migranten zonder papieren te versterken door de samenwerking tussen gemeenten, OCMW's en basisverenigingen te vergemakkelijken. Er zal bekeken worden of het gebruik van een referentieadres in een omzendbrief verduidelijkt kan worden.

C.5.1.2.18. f) Het opstellen van een inventaris van de bestaande steun voor eenoudergezinnen.

C.5.1.2.18.01. In het regeerakkoord wordt aangekondigd dat er specifieke aandacht zal worden besteed "aan (alleenstaande) ouders. We onderzoeken, binnen de federale bevoegdheden, welke financiële en andere

drempels we kunnen wegnemen, zodat het voor hen gemakkelijker wordt om werk en gezin te combineren" (p. 40). Om te voorkomen dat er geen beroep wordt gedaan op rechten, moeten eenoudergezinnen beter worden geïnformeerd over de hulp die zij kunnen aanvragen (belastingen, gezondheidszorg etc.) en moet de toegang tot deze hulp worden vergemakkelijkt. Er moet op worden toegezien dat in deze mededeling rekening wordt gehouden met het feit dat de meerderheid van de begunstigten vrouwen zijn, zonder de mannelijke begunstigten te vergeten.

c.5.1.2.18.02. Tegen eind 2022 zal de POD Maatschappelijke Integratie in samenwerking met de FOD's Financiën, Sociale Zekerheid etc. de inventarisatie en de communicatie over de steun aan eenoudergezinnen coördineren. Het zal ook, in samenwerking met de FOD Financiën, analyseren waarom de DAVO-diensten moeilijk toegankelijk blijven en zal verbeteringen voorstellen.

c.5.1.2.19. g) Beoordeling van een verhoging van de steunbedragen in overeenstemming met het regeerakkoord.

c.5.1.2.19.01. Verder coördineert de POD Maatschappelijke Integratie tegen 2022 een analyse met de FOD Financiën en de FOD Sociale Zekerheid om de pertinentie te beoordelen van het verhogen van bepaalde bedragen, of het verlenen van inkomensafhankelijke, progressieve sociale bijstand in plaats van een "alles of niets"-aanpak zoals nu het geval is. Daarbij moeten de potentiële risico's van discriminatie tussen de verschillende statussen worden vermeden.

c.5.1.2.19.02. Deze maatregel draagt bij tot SDG's 1 (1.2, 1.3, 1.4, 1.5), 8 (8.5) et 10 (10.1), en doelstellingen 2, 8, 9, 10 en 11 van de LTV.

5.2. Versterking van de samenwerking tussen de federale overheden in het kader van het federaal plan armoedebestrijding

c.5.2. Door de gezondheidscrisis zijn nieuwe burgers in een precare economische situatie terechtgekomen. Steeds meer mensen hebben financiële steun bij een OCMW aangevraagd of bij de voedselbanken aangeklopt. Dit heeft ons er weer aan herinnerd dat er een dringende noodzaak is om armoede en sociale ongelijkheden op een structurele en transversale manier aan te pakken en tegelijk de sociale grondrechten zo goed mogelijk te waarborgen. De POD Maatschappelijke Integratie is belast met de opstelling van het 4e Federaal Plan Armoedebestrijding (FPAB). Dit plan is opgebouwd rond vijf principes: de actieve en vroegtijdige opsporing van armoede, een aanpak gericht op mensen en gezinnen die in armoede leven, de verbetering van het inkomen van kwetsbare huishoudens en het gebruik van de rechten, een gunstige begeleiding naar duurzame werkgelegenheid die het mogelijk maakt om projecten uit te voeren en een participatief beleid, waarbij wordt gecommuniceerd met mensen die in armoede leven in plaats van over mensen die in armoede leven. De ervaringsdeskundigen en de samenwerking met de actoren op het terrein zullen in het kader van dit participatief beleid een essentiële rol spelen. Een structureel en transversaal beleid vereist echter een optimale samenwerking tussen de federale overheden, zowel voor de opstelling als voor de opvolging van de acties van het plan. Deze samenwerking vindt plaats in het kader van het netwerk van federale ambtenaren die verantwoordelijk zijn voor armoedebestrijding, waarin elk federaal departement een vertegenwoordiger heeft. Het plan moet aan het einde van de eerste helft van 2021 aan de regering worden voorgesteld.

Na de goedkeuring van het FPAB zal de POD Maatschappelijke Integratie zorgen voor:

5.2.1. De samenwerking met en tussen de andere federale overheidsdiensten versterken

c.5.2.1. De versterking van de samenwerking met de andere federale overheidsdiensten, evenals van de samenwerkingen tussen deze overheidsdiensten zowel op het vlak van de opstelling als voor de opvolging van het plan.

5.2.2. *Het naast elkaar bestaan van het FPAB en de plannen van de gefedereerde entiteiten*

C.5.2.2.01. Het naast elkaar bestaan van het FPAB en de plannen van de gefedereerde entiteiten door de samenwerkingen tussen de bestuursniveaus te versterken, zodat de effecten van de verschillende plannen worden versterkt.

C.5.2.2.02. Deze maatregel draagt bij tot SDG's 1 (1.2, 1.4, 1.5) en 17 (17.14) en doelstellingen 2 en 52 van de LTV.

5.3. Zorgen voor optimale werkomstandigheden voor iedereen

C.5.3. Hier worden drie maatregelen beoogd:

5.3.1. *Evaluatie van het sociaal beleid (met betrekking tot werkgelegenheid en sociale zekerheid)*

C.5.3.1.01. De afgelopen jaren heeft de regering, als reactie op de snel veranderende arbeidswereld en meer in het bijzonder op de uitdagingen in verband met flexizekerheid (een strategie die gericht is op de integratie van de flexibiliteit van de arbeidskrachten voor de werkgevers en de werkzekerheid voor de werknemers) en de toename van niet-standaard arbeidsvormen (bijvoorbeeld via platforms), ingegrepen om te proberen de arbeidsmarkt aan te passen aan deze nieuwe realiteiten. Haar interventie richtte zich niet alleen op de flexibilisering van het werk, zowel op een sectorale manier (flexi-job in de horeca) als op een algemene manier (wet betreffende werkbaar en wendbaar werk), als op de invoering van een sociale en fiscale vrijstellingsregeling voor bepaalde zogenaamde complementaire activiteiten of activiteiten die via een deeleconomieplatform worden aangeboden (wet betreffende de economische relance). Deze reglementeringen roepen vragen op over de gevolgen ervan voor de sociale bescherming, met name wat betreft de toepassing van het arbeidsrecht, en meer in het algemeen over de toekomst van ons socialezekerheidsstelsel en de manier waarop het wordt gefinancierd.

C.5.3.1.02. Deze sociale effecten moeten noodzakelijkerwijs en voortdurend worden geïdentificeerd en gecontroleerd, als onderdeel van een evaluatie van het overheidsbeleid die in deze veranderende context meer dan ooit van essentieel belang is.

C.5.3.1.03. Een dergelijke beoordeling zou indicatoren kunnen omvatten die verband houden met duurzame ontwikkeling, zoals SDG 1.3 inzake sociale bescherming en SDG 8 met het oog op fatsoenlijk werk.

C.5.3.1.04. a) Evaluatie van de flexi-jobreglementering

C.4.3.1.04.01. In 2018-2019 heeft het Rekenhof een audit uitgevoerd naar de gevolgen van het horecaplan dat maatregelen invoert om de arbeidskosten in de horeca te verlagen door middel van flexi-jobs, occasioneel werk en netto overuren.

C.4.3.1.04.02. In zijn audit van februari 2019 stelt het Rekenhof vast dat de impact van het horecaplan onvoldoende is beoordeeld en dat er te weinig instrumenten zijn ontwikkeld om de doelstellingen ervan te kunnen evalueren. De evaluaties die zijn uitgevoerd, waren bijna uitsluitend gericht op de positieve effecten. Intussen zijn de flexi-jobs uitgebreid naar andere sectoren, zonder een grondige analyse van mogelijke neveneffecten.

C.4.3.1.04.03. Tegelijkertijd blijkt uit de controle echter ook dat niet alle door het horecaplan gecreëerde arbeidsplaatsen extra arbeidsplaatsen vormen. Een aanzienlijk deel van de flexi-jobs (ten minste 35,3%) bestaat uit banen die al bestonden en die naar deze goedkopere status zijn overgeheveld. Deze overheveling gaat gepaard met een daling van de inkomsten voor de sociale zekerheid.

C.4.3.1.04.04. Het doel van de flexi-jobs was verder ook om een statuut te creëren dat het mogelijk maakt om flexibeler te werken en om zwartwerk te bestrijden. Bovendien is het geregistreerde zwartwerk in de horeca inderdaad afgenomen, maar minder snel dan in andere sectoren.

C.4.3.1.05. b) Evaluatie van de regelgeving inzake occasionele activiteiten (Wet betreffende de economische relance van 18 juli 2018)

C.4.3.1.05.01. De in juli 2018 aangenomen wet op het "bijklussen" (of de economische relance) introduceert drie statuten die mensen in staat stellen om ongeveer 6.000 euro per jaar te verdienen zonder belasting of sociale zekerheidsbijdragen te betalen. Het doel van de wet was om incidentele activiteiten te vergemakkelijken en te formaliseren:

- Voor een non-profit organisatie (verenigingscontract);
- Via een digitaal platform (platform goedgekeurd door de FOD Financiën);
- Tussen burgers (occasionele diensten tussen burgers).

C.4.3.1.05.02. Intussen is nieuwe wetgeving aangenomen eind 2020. De wet van 24 december 2020 betreffende verenigingswerk beoogt deze maatregel te beperken voor bepaalde sectoren zoals sport, door te voorzien in een solidariteitsbijdrage, maar dit op tijdelijke basis (voor één jaar). Wat de deeleconomie betreft (zie de wet van 14 december 2020 houdende dringende diverse fiscale en antifraudebepalingen), werd de vroegere gunstige fiscale behandeling van de programma-wet van 1 juli 2016 (deeleconomie) op 1 januari 2021 heringevoerd.

C.4.3.1.05.03. In het regeerakkoord (p. 43) wordt expliciet vermeld dat er bijzondere aandacht zal worden besteed aan mensen die structureel actief zijn in de platformeconomie om hen goede werkomstandigheden en een betere sociale bescherming te bieden.

C.4.3.1.06. c) De wet van 5 maart 2017 betreffende werkbaar en wendbaar werk

C.4.3.1.06.01. De laatste jaren is het arbeidsrecht bijna overal in Europa, en ook in België, aangepast om werkgevers in staat te stellen gebruik te maken van meer flexibele arbeid. De Europese Commissie heeft het over "flexizekerheid": een strategie die gericht is op de integratie van de flexibiliteit van de arbeidskrachten voor de werkgevers en de werkzekerheid voor de werknemers. België heeft dit vertaald in de wet van 5 maart 2017 betreffende werkbaar en wendbaar werk.

C.4.3.1.06.02. De wet van 5 maart 2017 is nog niet volledig geëvalueerd. Wat het deel met betrekking tot het loopbaansparen betreft, werd aan de sociale partners in de NAR gevraagd om over te gaan tot een evaluatie van dit deel van de wet. De sociale partners zijn nog niet met hun werk ter zake begonnen.

C.4.3.1.06.03. a) Vanaf 2021 zal de FOD Sociale Zekerheid, in het bijzonder met de NAR en de betrokken FOD's, verder nadenken over de nieuwe wetgeving die in werking is getreden na het vernietigingsarrest van het Grondwettelijk Hof in voorkomend geval op basis van de aanbevelingen die voortvloeien uit de evaluatie van de reglementering inzake occasionele activiteiten (wet betreffende de economische relance). Er zal ook rekening worden gehouden met de verschillende situaties van vrouwen en mannen. Verschillende FOD's zullen ook verder nadenken over een definitie van het begrip "deeleconomie" binnen de federale overleggroep "deeleconomie" onder leiding van de FOD Economie.

C.4.3.1.06.04. b) Tegen eind 2022 zal de FOD Sociale Zekerheid een actieplan opstellen om tot een referentiekader te komen m.b.t. de evaluatie van het overheidsbeleid, met name in lijn met de sociale bescherming en in partnerschap met de politieke besluitvormers, de sociale partners en andere instanties voor sociale zekerheid.

C.4.3.1.06.04.01. Naar aanleiding van de aanbeveling van het Rekenhof moet een evaluatiemodel worden ontwikkeld om de gevolgen van de invoering van deze nieuwe sociale en fiscale regelgeving (flexi-jobs, aanvullende activiteiten, werkbaar en wendbaar werk) voor de overheidsinkomsten, de financiering van de sociale zekerheid, de burgers en, in het algemeen, de voordelen alsook de verbeterpunten van deze regelgeving, na overleg met de institutionele actoren en het betrokken publiek, systematischer op te volgen.

C.4.3.1.06.04.02. Een evaluatiemethode die gebaseerd is op de deelname van verschillende actoren en die aanbevelingen overneemt, voldoet meestal aan de evaluatiecriteria van het Rekenhof, volgens welke de FOD een coördinerende rol moet spelen bij de evaluatie en de uitvoering van het beleid.²⁰

C.4.3.1.06.04.03. Om het kader vast te stellen voor een methodologie voor de evaluatie van dit sociaal en fiscaal beleid, zou het goed zijn om:

- een gemeenschappelijke cultuur en strategie te ontwikkelen voor alle federale overheidsdiensten (in overleg met de strategische cellen) en de OISZ die bevoegd zijn voor sociale aangelegenheden;
- over een gemeenschappelijke definitie te beschikken van het begrip evaluatie, de evaluatie-instrumenten en de functie van de evaluatie, die afhangt van het tijdstip en de wijze waarop de evaluatie plaatsvindt;
- de capaciteit te vergroten van de federale overheidsdiensten om het beleid te evalueren, zodat de evaluatie op een professionele en kwalitatieve manier kan worden ontwikkeld;
- de impact van deze maatregelen op de financiering van de sociale zekerheid en de staatsinkomsten, op de arbeidsmarkt en op de sociaal verzekerden te kunnen analyseren;
- deze cijfers ook te monitoren in verband met de indicatoren voor duurzame ontwikkeling met betrekking tot fatsoenlijk werk, met bijzondere aandacht voor de gevolgen van deze regelgeving voor kwetsbare groepen (gehandicapten, migranten etc.).

CI.4.3.1.06 04. c) De regering zal een platform opzetten voor uitwisselingen en goede praktijken voor de evaluatie van het beleid inzake arbeidsomstandigheden in alle federale aangelegenheden.

C.4.3.1.07. Deze maatregelen zullen bijdragen tot SDG's 1 (1.3) en 8 (8.3 ; 8.5, 8.6 et 8.8) en doelstellingen 2, 8, 9, 10 en 11 van de LTV.

²⁰ REKENHOF, "[Beleidsvaluatiecapaciteit van de federale overheidsdiensten](#)", rapport voorgesteld aan de Kamer van volksvertegenwoordigers, maart 2018, p.41. De doctrine over de evaluatie van het overheidsbeleid bevestigt ook dat bij de evaluatie van het overheidsbeleid de actoren even essentieel zijn als de instellingen en structuren. De evaluatie houdt niet op bij het kwantitatief en kwalitatief meten van de effecten van het overheidsoptreden, "het geeft een oordeel over de prestaties van het overheidsbeleid in termen van het bereiken van doelstellingen, veranderingen in het gedrag van de doelgroepen, de geschiktheid van de maatregelen of de kosten-batenverhouding tussen de voorgeschreven maatregelen en de verwachte resultaten".

L.ALBARELLO, "Penser l'évaluation des politiques publiques" Ed. De Boeck, 2016

5.3.2. Combinatie van gezins- en beroepsleven

c.5.3.2.01. Er bestaan vandaag tal van verschillende maatregelen (zwangerschapsverlof, adoptieverlof, pleegouderschapverlof, ondersteuning van het moederschap voor vrouwelijke zelfstandigen, vaderschaps- en geboorteverlof, tijdskrediet, loopbaanonderbreking etc.) die allemaal hetzelfde doel hebben, namelijk het vergemakkelijken van de combinatie van gezins- en beroepsleven ter gelegenheid van de geboorte, de adoptie of het onthaal van een kind. Deze maatregelen zijn echter zeer versnipperd (wat betreft de duur van het verlof, de vorm van de uitkering, het bedrag, de aanvraagmodaliteiten, de toekenningsvoorwaarden, de uitbetalingsinstantie, de verjaringstermijn etc.).

c.5.3.2.02. Als gevolg daarvan zijn de bestaande maatregelen, hoewel ze allemaal gebaseerd zijn op dezelfde filosofie, soms onvoldoende bekend bij de werknemers (loontrekkenden en zelfstandigen) en als ze wel bekend zijn, worden ze als complex ervaren. Het ontbreekt aan een overzicht van de bestaande maatregelen waarop de burgers een beroep kunnen doen, wat leidt tot het niet-gebruik van sociale rechten.

c.5.3.2.03. Om deze situatie te verbeteren stelt de FOD Sociale Zekerheid, in samenwerking met o.a. de FOD Werkgelegenheid, FOD BOSA, het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen en de Regio's, voor om tegen eind 2022 één enkel kader te creëren met verschillende thematische pijlers die de verschillende statuten (werknemer, zelfstandige, ambtenaar, uitkeringsgerechtigde etc.) overstijgen. De automatische toekenning moet zoveel mogelijk de norm worden.

c.5.3.2.04. Het aangeboden pakket maatregelen moet worden aangepast aan de eisen van het moderne gezinsleven, bijvoorbeeld door te voorzien in een duidelijk omschreven verlof-/gezinssaldo dat de moeder, de vader, de co-ouder, de adoptieouder, de pleegouder of de verzorger vervolgens vrij kunnen toewijzen om de combinatie van gezins- en beroepsleven te vergemakkelijken. Op deze manier wordt het mogelijk om een combinatie te vinden die is afgestemd op de individuele behoeften van elke burger.

c.5.3.2.05. Deze maatregel draagt bij tot SDG's 5 (5.1, 5.4, 5.5, 5.c), 8 (8.5) en 10 (10.3, 10.4) en doelstellingen 3, 4, 5, 8, 9, 10 en 11 van de LTV.

5.3.3. Beoordeling van de mogelijkheid en de effecten van veralgemening van telewerk

c.5.3.3.01. In het regeerakkoord wordt aangekondigd dat *"op basis van de ervaringen opgedaan tijdens de recente periode, zal onderzocht worden of bijkomende maatregelen kunnen worden genomen om het maatschappelijk en economisch potentieel van telewerken te realiseren"* (p. 40). Tijdens de eerste lockdown (maart - mei 2020) heeft meer dan een derde van de werknemers getelewerkt²¹, een situatie die slechts enkele weken eerder ondenkbaar was. Dit wijdverbreide telewerken heeft de voor- en nadelen van thuiswerken aan het licht gebracht, waarbij de nadelen vaak nog worden geaccentueerd door de uitzonderlijke situatie van de lockdown. Het is bekend dat thuiswerken een positieve impact heeft op de verzadiging van het wegennet (cf. VIAS-onderzoek en FPB-studie van november 2020), maar het is geen wondermiddel voor dit belangrijke probleem in België. Thuiswerken doet veel vragen rijzen, zoals de vraag naar de keuze (stroomvoorziening of plicht tot telewerken) of het afmeldingsrecht. Deze kwesties moeten worden opgehelderd om de best mogelijke wetgeving op dit gebied voor te stellen.

²¹ Federaal Planbureau, <https://www.plan.be/publications/publication-2059-nl-telewerk-en-transportvraag-een-evaluatie-in-het-planet-model>, 20/11/2020.

c.5.3.3.02. De doelstelling is een werkgroep te creëren en een studie/enquête te starten om de negatieve en positieve effecten van verschillende vormen van telewerk (coworking, satellietkantoren, thuiswerken, kantoorbus, etc.)/thuiswerken te beoordelen in partnerschap met de sociale partners.

De studie zal het mogelijk maken om de verschillende effecten van telewerk te kwantificeren, te objectiveren en te synthetiseren, zowel de voordelen (bijv. tijdsbesparing door niet-verrichte verplaatsingen, vermindering van het aantal verkeersongevallen, beter evenwicht tussen werk en privéleven voor sommige mensen, rustig werken etc.) als de nadelen (spreiding van het energie- en waterverbruik, een stijging van de kosten van de werknemer in verband met dergelijk verbruik, psychosociale risico's, gebrek aan aangepaste apparatuur die kan leiden tot spier- en skeletaandoeningen, moeilijkheden voor sommige mensen om werk en privéleven te scheiden etc.). Ook moet rekening worden gehouden met de aspecten gender en handicap. De resultaten van deze studie zullen bijdragen tot de ontwikkeling van een evenwichtig telewerkbeleid. Er zal ook gebruik worden gemaakt van de door Belspo in het kader van Brain gefinancierde studies, met name om ontslagen te voorkomen.

c.5.3.3.03. De regering legt het kader vast voor deze werkgroep en voor de studie over de effecten van telewerken (verantwoordelijkheid en opsomming van de kwesties en thema's).

c.5.3.3.04. Samenwerking met FOD Mobiliteit, FOD Werkgelegenheid, FOD Financiën, FOD Volksgezondheid, FOD Sociale Zekerheid, FOD BOSA, Federaal Planbureau, wetenschappelijke instellingen, VIAS, Medex, Empreva, Nationale Arbeidsraad.

c.5.3.3.05. Deze maatregel draagt bij tot SDG 8 (8.5) en doelstelling 8, 9, 10 en 11 van de LTV.

5.4. Bouwen aan een grotere sociale cohesie

c.5.4. De hieronder voorgestelde maatregelen zullen bijdragen tot het bestrijden van verschillende aspecten van de ongelijkheden waar te veel mensen in België nog steeds het slachtoffer van zijn.

5.4.1. Strijd tegen discriminatie en ongelijkheden

c.5.4.1.01. Verschillende kwetsbare groepen worden dagelijks geconfronteerd met discriminatie en ongelijkheden. Het gaat om mensen met een migratieachtergrond, LGBTQI+-personen, personen die een bepaald geloof aanhangen, ouderen etc. Ook vrouwen worden regelmatig geconfronteerd met discriminatie en ongelijkheden. De vorm die deze discriminatie en ongelijkheden aannemen, lopen sterk uiteen en situeert zich in tal van beleidsdomeinen: werk, volksgezondheid, politie en justitie etc.

c.5.4.1.02. Een krachtig optreden van de federale overheid om deze vormen van discriminatie en ongelijkheden aan te pakken dringt zich op.

c.5.4.1.03. De regering kondigt aan dat er in samenspraak met alle relevante actoren een "Interfederaal actieplan" wordt opgesteld en uitgevoerd *"tegen racisme, onverdraagzaamheid en alle vormen van discriminatie zoals vermeld in de verschillende antidiscriminatie- en antiracismewetgevingen"* (p. 84). Zij zal ook *"een actieve genderpolitiek voeren en een voluntaristisch genderbeleid dat structurele en historische onevenwichten aanpakt. De monitoring hiervan wordt versterkt. Gendergelijkheid is een fundamentele waarde waar de regering inzake binnenlands beleid actief toe bijdraagt en die ze op internationale fora maximaal uitdraagt"* (p. 85). Het regeerakkoord voorziet bovendien ook in bijkomende maatregelen om de wet van 22 april 2012 ter bestrijding van de loonkloof tussen mannen en vrouwen doeltreffender te maken (p. 86).

C.5.4.1.04. De doelstelling op korte termijn is de uitvoering van interdepartementale acties die discriminatie en ongelijkheden preventief of repressief aanpakken.

C.5.4.1.05. Op lange termijn hebben deze maatregelen tot doel om gelijke kansen te waarborgen en ongelijkheden weg te werken door het aannemen van efficiëntere wetgeving, beleidsmaatregelen en heel concrete acties ten aanzien van kwetsbare groepen.

C.5.4.1.06. Ze zullen bijdragen tot SDG's 5 (5.1, 5.2) en 10 (10.3) en doelstellingen 3, 4 en 5 van de LTV.

C.5.4.1.07. Vanaf 2021 zal de federale overheid zich verbinden tot

- C.5.4.1.07.01. Haar inspanningen in de strijd tegen racisme verder te zetten, onder meer via de interministeriële conferentie racismebestrijding, en zo het Nationaal actieplan tegen racisme verder vorm te geven met erkenning van de verschillende vormen van racisme die zich stellen (afrofobie, Romahaat, antisemitisme, islamofobie, racisme ten aanzien van migranten, enz.).
- C.5.4.1.07.02. Hernemen jaarlijks overleg ter bevordering van gendergelijkheid binnen de procedures van de FOD Financiën.
FOD Financiën, Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen
- C.5.4.1.07.03. Voorzien in acties op de internationale dag van de rechten van de vrouw (8 maart), op de internationale dag ter bestrijding van racisme en discriminatie (21 maart), op de internationale dag tegen Homo- en transfobie (17 mei) en op de internationale dag tegen geweld op vrouwen (25 november).
Alle overheidsdiensten op basis van voorstellen van het IGVM, Unia en het Diversiteitsnetwerk.
- C.5.4.1.07.04. Promoten van de rechten van LGBTQ+-personen in internationale onderhandelingen, politieke dialogen en fora. Besteed hierbij voldoende aandacht aan participatie van lokale organisaties die rond het thema werken. FOD BUZA zal als piloot in samenwerking met experts van de cel gelijke kansen en de FOD Economie coördineren de taak om de situatie van de rechterlijke bescherming van de LGBTQ+ gemeenschap in landen waarmee de EU in de onderhandelingsfase zit van een vrijhandelsakkoord te evalueren. Indien er in deze landen discriminatie van de LGBTQ+ gemeenschap plaatsvindt schrijven de experts aanbevelingen die België op Europees niveau zal verdedigen tijdens deze onderhandelingen.
- C.5.4.1.07.05. Mainstreamen van een genderperspectief in het federale overheidsbeleid zodat rekening gehouden wordt met de verschillen in situatie tussen vrouwen en mannen. Tegen 2021, voeren alle overheidsdiensten met steun van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen specifieke acties in het kader van het federaal plan gendermainstreaming.
- C.5.4.1.07.06. Een gendergevoelig extern communicatiebeleid voeren. Tegen 2021, het netwerk van de federale communicatoren (voorzitterschap van FOD BOSA en Kanselarij) volgen een vorming in dit verband en screenen de geplande communicatiecampagne.
- C.5.4.1.07.07. Verbetering van de effectiviteit van de wetgeving. Vanaf 2021 zal de federale overheid de volgende acties ondernemen: In het kader van de RIA, thema 2 "gelijke kansen en sociale cohesie" zal aangepast worden om de focus op Antidiscriminatie te verbeteren (zie 2.3.1.). Tegen eind 2021, zullen het Impact analyse comité en de Cel Gelijke Kansen (FOD Justitie) een herwerkt formulier en handleiding voorstellen (cf.2.3.1.).
- C.5.4.1.07.08. Antidiscriminatieclausule opnemen in overheidsopdrachten. Tegen eind 2022, zullen FOD BOSA, Cel Gelijke Kansen (FOD Justitie), IGVM, Kanselarij, en de ICDO werkgroep duurzame overheidsopdrachten een voorstel aan de regering voorleggen.

- C.5.4.1.07.09. Optimaliseren van de federale antidiscriminatie wetten. Tegen eind 2022 zullen de Cel Gelijke Kansen (FOD Justitie) en de betrokken federale overheidsdiensten (o.a. FOD Werkgelegenheid en IGVM) de aanbevelingen van de Evaluatiecommissie uitvoeren.
- C.5.4.1.07.10. Efficiëntere en gedetailleerdere registratie van haatmisdrijven (islamofobie, antisemitisme, romafoobie, afrofoobie, haat ten aanzien van LGBTQI+--personen). Tegen eind 2022, zullen Justitie, Politie, Cel Gelijke Kansen (FOD Justitie) het registratiesysteem aanpassen.
- C.5.4.1.07.11. Zorgen voor een toegankelijke en aangepaste communicatie.

C.5.4.1.08.01. Het is niet voldoende om standaardinformatie op een openbare site aan te bieden om te verklaren dat de informatie voor iedereen toegankelijk is. Er moet zowel met het opleidingsniveau (10% analfabetisme in België) als met de digitale kloof (10% in België in 2019) worden rekening gehouden. Het is belangrijk om op maat gemaakte, begrijpelijke informatie te kunnen bieden in diensten die in contact staan met burgers en voor alle informatie die alle burgers aanbelangt. Deze behoefte aan communicatie aangepast aan verschillende doelgroepen werd bevestigd tijdens de covid-19-crisis. Om hierop te kunnen reageren moeten alle diensten, ervaringsdeskundigen en het maatschappelijk middenveld die kwetsbare personen vertegenwoordigen, gezamenlijk optreden. In 2022 wordt een eerste seminarie georganiseerd om de FOD's te sensibiliseren. Tijdens dit seminarie zal ook een analyse van de communicatie over de anti-covid-19-maatregelen worden voorgesteld. Het doel is na te denken over een manier om de verschillende officiële mededelingen van de overheid en haar adviesraden en/of expertengroepen te laten functioneren en op elkaar af te stemmen.

C.5.4.1.08.02. Na dit seminarie zal een werkgroep van communicatie experts van de verschillende FOD's dan samenkomen met deskundigen op het terrein om een handvest op te stellen voor gebruik door de federale administraties. Dat zal in 2022 beschikbaar zijn.

C.5.4.1.08.03. Methodologie : Elke actie omvat een duidelijke planning, met kwalitatieve en kwantitatieve indicatoren en een budgetberekening. De acties worden afgetoetst met het maatschappelijk middenveld, Unia en IGVM.

C.5.4.1.08.04. De acties worden permanent opgevolgd door middel van indicatoren. Er wordt jaarlijks een stand van zaken opgevraagd bij de bevoegde administraties van elke actie, waarbij de indicatoren voor elke actie worden ingevuld.

C.5.4.1.08.05. Op het einde van de legislatuur worden de interdepartementale acties geëvalueerd. Als basis hiervoor wordt het monitoringsverslag gebruikt, dat de stand van zaken opgesteld heeft van alle acties. Het middenveld en Unia worden uitgenodigd om het actieplan te evalueren.

C.5.4.1.08.06. Onder voorbehoud van een politiek mandaat zullen de bovenstaande acties worden geïnitieerd door de Cel Gelijke Kansen (FOD Justitie), in samenwerking met alle FOD's en de volgende instellingen : Defensie, de geïntegreerde politie, Fedasil, Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen, Unia en het maatschappelijk middenveld.

5.4.2. Verbeteren van de gegevensverzameling over gelijkheid

C.5.4.2.01. Het thema van de gelijkheidsgerelateerde gegevens is op internationaal niveau sterk aanwezig. Veel toezichtsmechanismen op het niveau van de Verenigde Naties of de Raad van Europa vragen vaak om specifieke gegevens over gelijkheid of non-discriminatie of bevelen aan dat we onze gegevensverzameling over specifieke onderwerpen verbeteren. Het verzamelen van dergelijke gegevens wordt noodzakelijk geacht om een gelijkekansenbeleid te kunnen voeren en de effecten ervan te kunnen meten.

C.5.4.2.02. Aangezien er niet één enkele verantwoordelijke instelling is, zijn de inspanningen versnipperd en gebaseerd op ad-hoc initiatieven die niet van strategische aard zijn, zodat ze in de cyclus voor de uitwerking van beleidsmaatregelen gebruikt kunnen worden. Gelijke kansen is op zich al een transversaal vraagstuk, dat veel gebieden raakt. Dit is nog meer het geval in België, waar sommige van deze gebieden onder de bevoegdheid van de federale overheid vallen (arbeid, justitie en strafrecht), terwijl andere onder de bevoegdheid van de gemeenschappen (onderwijs, cultuur) of de gewesten (werkgelegenheid, huisvesting) ressorteren.

C.5.4.2.03. Daarom heeft de cel Gelijke Kansen (FOD Justitie) en Unia in 2019 om Europese financiering gevraagd. Het project werd geselecteerd, ging van start in mei 2020 en heeft als doel het gebruik van de gelijkheidsgegevens in België in kaart te brengen en te verbeteren. Een van de doelstellingen van dit project is het formuleren van aanbevelingen.

C.5.4.2.04. a) Het in kaart brengen van de bronnen van gelijkheidsgegevens in België voor de nog niet geanalyseerde criteria.

C.5.4.2.04.01 Het genoemde project (juni 2020 - juni 2021) beperkt zich tot de zogenaamde "raciale" criteria, religie en LGBTQI+-criteria. Veel criteria worden daarom niet gehandhaafd, zoals handicap, gezondheidstoestand, leeftijd etc. De voorgestelde actie bestaat uit een herhaling van de lopende projecten voor de criteria die nog niet aan bod zijn gekomen.

C.5.4.2.04.02. Samenwerking cel Gelijke kansen (FOD Justitie), Unia, FOD Sociale Zekerheid, IGVM, Statbel/FOD Economie, POD Maatschappelijke Integratie, FOD Werkgelegenheid, FOD Volksgezondheid en Sciensano (gezondheidsgegevens, gezondheidstoestand).

C.5.4.2.05. b) Uitvoering van de aanbevelingen van het project

C.5.4.2.05.01. Het hierboven geschetste project omvat een analyse van de resultaten van de kartering, een identificatie van de hiaten en de formulering van aanbevelingen om het gebruik en de verzameling van gelijkheidsgegevens in België te verbeteren. De voorgestelde actie bestaat uit de uitvoering van deze verschillende aanbevelingen. Deze aanbevelingen zullen in mei 2021 bekend zijn. Daarna zal er een selectie uit moeten worden gemaakt op basis van de haalbaarheid en de gevolgen voor de begroting.

C.5.4.2.05.02. Elke nieuwe aanbeveling zal beoordeeld worden in termen van relevantie, methodologische haalbaarheid en gevolgen voor de begroting; en dit voor zover de aanbeveling niet indruist tegen de richtlijnen van Eurostat of de wet betreffende de openbare statistiek. Deze wet bepaalt dat de door Statbel georganiseerde statistieken geen betrekking mogen hebben op het privéleven, met inbegrip van het seksleven, de politieke, filosofische of religieuze opvattingen of activiteiten, het ras of de etnische afkomst. Bovendien wordt, met betrekking tot de integratie van de genderdimensie in de productie van statistieken,

voortdurend een analyse uitgevoerd om, indien mogelijk en naar gelang van de verschillende gebieden, deze uitsplitsing uit te voeren.

C.5.4.2.05.03. Deze maatregel zal worden verwezenlijkt in samenwerking met de cel Gelijke kansen (FOD Justitie), Unia, FOD Sociale Zekerheid, IGVM, FOD Economie (Statbel), POD Maatschappelijke Integratie.

C.5.4.2.06. Deze maatregel draagt bij tot SDG's 10 (10.2, 10.3) en 17 (17.18) en doelstelling 3 van de LTV.

5.4.3. Bestrijding van sociale en ecologische ongelijkheden op het gebied van gezondheid

C.5.4.3.01. In 2019 publiceerde Sciensano een rapport over de gezondheidstoestand van de Belgen, het "Health Status Report", dat wijst op bepaalde waarnemingen, waaronder de toename van bepaalde ongelijkheden op gezondheidsgebied. Deze zijn het resultaat van sociale en milieudeterminanten die een negatieve invloed hebben op de gezondheid van degenen die ze ervaren. Het blijkt dat het vaak mensen in kwetsbare sociaaleconomische situaties zijn die de negatieve invloed van deze determinanten op hun gezondheid ervaren. Deze effecten zijn echter vermijdbaar; een beleid ter bestrijding van ongelijkheden op gezondheidsvlak moet rekening houden met het belang van gerichte communicatie al naargelang het publiek waarvoor het bestemd is en moet anticiperen op de effecten van elke te nemen maatregel op risicobevolkingsgroepen (Health and Equity Impact Assessment).

C.5.4.3.02. Het armoedebestrijdingsplan of de specifieke acties behandelen de problematiek op het niveau van de gefedereerde, federale, Europese of internationale entiteiten, maar kunnen worden aangevuld met voorstellen over het thema. De strijd tegen sociale en ecologische ongelijkheden in gezondheid is een thema dat is opgenomen in de bestuursovereenkomst van de FOD Volksgezondheid 2019-2021.

C.5.4.3.03. In het regeerakkoord wordt aangekondigd dat het de bedoeling is *"om tegen 2030 de gezondheidskloof tussen mensen met het hoogste en het laagste aantal te verwachten gezonde levensjaren met minstens 25% te verkleinen, het aantal vermijdbare sterfgevallen met 15% terug te dringen en opnieuw een plaats te veroveren in de groep van de tien Europese landen waar het aantal te verwachten gezonde levensjaren het hoogst is, en een hoge toegankelijkheid en een goede dekking te blijven garanderen"*. (p. 14). De overheid wil ook van onderconsumptie van zorgen, voornamelijk de mentale zorg, "een prioriteit" maken (p. 15).

C.5.4.3.04. Tegen 2024 zullen concrete acties ter vermindering van de ongelijkheden binnen de federale administraties zijn opgezet:

C.5.4.3.04.01. a) Opzetten van een HEIA

In 2022 zal de FOD Volksgezondheid een vrijwillig instrument voor ex-ante analyse (HEIA) ontwikkelen met het oog op de verbetering van het beleid ter bestrijding van de sociale en ecologische ongelijkheden op het vlak van gezondheid. Het zal bestaan uit een reeks vragen, die in 2021 eerst intern zullen worden getest en vervolgens door alle FOD's met deelname van het Impactanalysecomité.

C.5.4.3.04.02. b) Chronische ziekten: optimaliseren van de samenwerking tussen sociale diensten

C.5.4.3.04.02.01. In 2019 leed een op de vier Belgen aan een chronische ziekte. Onder de mensen die eraan lijden, zijn er veel kwetsbare personen. Chronische ziekten vereisen een voortdurende opvolging. Om de ziekte en haar problematiek te begrijpen, om zich goed te kunnen inleven in de behandelingen en om de benodigde opvolging ervan mogelijk te kunnen maken, moet de samenwerking tussen de sociale diensten

van de ziekenhuizen en die van de OCMW's geoptimaliseerd worden met het oog op een administratieve vereenvoudiging die een impact zal hebben op de gezondheid van de kwetsbare personen.

C.5.4.3.04.02.02. In 2022 zullen de FOD Volksgezondheid en de POD Maatschappelijke Integratie (Dienst Ervaringsdeskundigen) een aantal maatregelen voorstellen om deze samenwerking te optimaliseren.

C.5.4.3.04.02.03. c) Versterking van de verplichte ziektekostenverzekering

De ziekte- en invaliditeitsverzekering is een hoeksteen van ons socialezekerheidsstelsel. Ze is verplicht en goedkoop. Niet alle burgers sluiten deze echter af, vaak bij gebrek aan middelen. Volgens de cijfers van het RIZIV zijn ongeveer 100.000 mensen in ons land niet gedekt door een ziekte- en invaliditeitsverzekering. Dit onderwerp moet worden behandeld in het kader van de studie over de impact in België van de Europese aanbeveling over de toegang tot de sociale zekerheid. Er moet worden gestreefd naar een dekkingpercentage van 100% voor 2024. De FOD Sociale Zekerheid, het RIZIV en de POD Maatschappelijke Integratie zullen samenwerken om de aanbevelingen van de studie betreffende de versterking van de verzekeringsdekking in de praktijk te brengen.

C5.4.3.04.02.04. d) Preventie van schulden die verband houden met medische verzorging

C.5.4.3.04.02.04.01. De betaling van medische rekeningen kan een probleem zijn voor gezinnen in precaire situaties. Het voorkomen van schulden die verband houden met medische verzorging, vereist duidelijkere en transparantere informatie over de werkelijke kosten van de zorg. De POD Maatschappelijke Integratie, de FOD Sociale Zekerheid en het RIZIV zullen in 2022 gezamenlijk een nationale sensibiliseringscampagne organiseren en/of de samenwerking tussen de sociale diensten van de OCMW's, de ziekenhuizen en de zorgverleners versterken.

C.5.4.3.04.02.04.02. Deze maatregel zal worden verwezenlijkt dankzij de medewerking van FOD Volksgezondheid en POD Maatschappelijke Integratie. Ze draagt bij tot SDG 10, die gericht is op het verminderen van ongelijkheden, maar ook SDG's 1, 2, 3, 5, 7, 13, 15, 16 en 17 en de doelstellingen 1, 2, 3, 16, 17, 20, 21, 27 en 41 van de LTV.

5.5. Systematisch bestrijden van alle aspecten van armoede

c.5.5. België boekt onvoldoende vooruitgang in de strijd tegen armoede en we weten nu al dat de gezondheidscrisis een negatief effect heeft op het armoedecijfer. Er worden verschillende acties voorgesteld om deze ongunstige situatie te helpen oplossen.

5.5.1. Implementeren van een interfederale strategie ter bestrijding van dakloosheid en thuisloosheid

C.5.5.1.01. Initiatieven die ambitieus zijn in hun doelstellingen en overtuigend in hun resultaten hebben de koers uitgezet voor een federaal beleid dat leidt tot de beste duurzame oplossingen voor de opvang, de huisvesting, de begeleiding en het einde van het leven op straat voor daklozen. Desalniettemin moeten er nog zeer belangrijke uitdagingen worden aangepakt, zoals met name is gebleken uit de covid-19-crisis. Met de goedkeuring van het samenwerkingsakkoord dat op 12 mei 2014 door het Overlegcomité tussen de federale overheid en de gemeenschappen en gewesten werd gesloten, werd de basis gelegd voor een strategie tegen dak- en thuisloosheid. Op federaal niveau zijn de volgende administraties betrokken: Sociale Integratie en Sociale Zekerheid (voor de sociale bescherming van daklozen), Justitie (voor de dakloosheid

van ex-gedetineerden), de federale politie (voor de rol van de politie in de aanpak van dakloosheid en de link tussen woonplaats en sociale rechten) en Volksgezondheid.

C.5.5.1.02. Dit samenwerkingsakkoord tussen de federale staat, de Vlaamse Gemeenschap, de Duitstalige Gemeenschap, het Waals Gewest, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de Franse Gemeenschapscommissie en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie heeft tot doel de rol en de verantwoordelijkheden van elk overheidsniveau in de strijd tegen dak- en thuisloosheid vast te leggen. 7 belangrijke principes worden erin bekrachtigd:

- gemeenschappelijke definities aannemen
- ieders competenties afbakenen en begrenzen
- voorzien in structureel overleg tussen alle belanghebbenden
- de weg bereiden voor een betere harmonisatie van het beleid op dit gebied
- een nauwe en beter gecoördineerde samenwerking tot stand brengen
- concreet samenwerken rond de opvang van daklozen in de winter
- de sociale innovatie en het kennisbeheer versterken

C.5.5.1.03. Het regeerakkoord kondigt aan dat het samenwerkingsakkoord thuis- en dakloosheid geactualiseerd zal worden "*om de dakloosheid aan te pakken in de steden en gemeenten van het land, door een ambitieuze verhoging van het aantal trajecten volgens het housing-first principe*" (p.28). Het identificeren van de relevante competenties voor een strategisch georiënteerde strijd tegen dak- en thuisloosheid is echter niet voldoende. De ontwikkeling van een governance-instrument moet nog worden uitgedacht tussen de belanghebbenden, met het oog op het creëren van de voorwaarden voor een echte samenwerking op meerdere niveaus.

C.5.5.1.04. Dit instrument in de vorm van een actieplan moet:

- de leidende beginselen definiëren,
- de doelstellingen vastleggen,
- de middelen bepalen die nodig zijn om deze te bereiken,
- de hoofdrolspelers identificeren die betrokken zullen worden bij de realisaties ervan,
- de uitvoering plannen,
- de geboekte vooruitgang voortdurend evalueren.

C.5.5.1.05. a) De interministeriële conferentie *grootstedenbeleid, integratie en huisvesting* een actieplan laten goedkeuren in de vorm van een aanvullend protocol bij het *Samenwerkingsakkoord inzake dak- en thuisloosheid van 12 mei 2014*, dat wordt aangevuld met een alomvattende en interfederale strategische aanpak van de bestrijding van dak- en thuisloosheid onder de voorwaarden die het Europees Parlement in zijn resolutie van 16 januari 2014 heeft aanbevolen en onder de voorwaarden van de Europese pijler van sociale rechten.

C.5.5.1.06. b) Aan het Samenwerkingsakkoord inzake dak- en thuisloosheid een aanvullend protocol toevoegen ter uitvoering van een interfederale strategie ter bestrijding van dak- en thuisloosheid.

C.5.5.1.06.01. Onder de coördinatie van de POD Maatschappelijke Integratie zal de federale overheid een voorontwerp van protocol opstellen waarin de acties worden beschreven die binnen de federale bevoegdheid vallen in de strijd tegen dak- en thuisloosheid. Dit voorontwerp zal in de eerste helft van 2022

binnen het netwerk van federale armoedeambtenaren mee worden geschreven. Er zal ook rekening worden gehouden met de verschillende situaties van vrouwen en mannen.

c.5.5.1.06.02. Op initiatief van de minister voor Maatschappelijke Integratie en Armoedebestrijding zal de Interministeriële Conferentie belast worden met de oprichting van een speciale commissie die tot taak zal hebben het voorontwerp van *federaal* protocol aan te vullen met de acties die afhankelijk zijn van de *gefedereerde entiteiten*, en dit in een *multilevel* logica.

c.5.5.1.07. Deze maatregel draagt bij tot SDG's 1 (1.2, 1.b) et 11 (11.1) en doelstellingen 2 en 3 van de LTV.

5.5.2. Optrekken van de minimumuitkeringen richting de armoedegrens

c.5.5.2.01. Het regeerakkoord heeft tot doel de sociale uitkeringen op te trekken "*richting de armoedegrens*" (p. 27). De minimumuitkeringen in de Belgische sociale zekerheid volstaan vandaag namelijk niet om gezinnen te beschermen tegen armoede. Dit geldt zeker voor de bijstandsuitkeringen: het leefloonbedrag voor een alleenstaande ligt 77% onder de armoedelijijn. Maar ook de minima in de sociale zekerheid zijn vaak niet toereikend. Bijvoorbeeld: een echtpaar dat afhankelijk is van een minimumpensioen (volledige loopbaan) heeft een gezinsinkomen dat 13% onder de armoedelijijn ligt. In Europees vergelijkend perspectief scoort België dan ook slecht wat betreft het armoederisico van werkarme gezinnen.

a) In 2022 stellen de FOD Sociale Zekerheid en de POD Maatschappelijke Integratie een interdepartementaal gedetailleerd plan voor over hoe en binnen welk tijds kader de minima opgetrokken kunnen worden richting de Europese armoedegrens.

b) Vanaf 2023 dient hiervoor bovendien een apart budget vrijgemaakt te worden, voorgesteld door de FOD Sociale Zekerheid en POD Maatschappelijke Integratie, naast de welvaartsenveloppe. Anders bestaat het risico dat de andere socialezekerheidsdoelstellingen waarvoor de welvaartsenveloppe in het leven geroepen is onder druk komen te staan, bijvoorbeeld het verzekeren van de verworven levensstandaard in geval van sociale risico's.

c) Ook moet, tegen eind 2021, een analyse gemaakt worden (FOD sociale zekerheid, FOD Werkgelegenheid, POD Maatschappelijke Integratie, RIZIV, FOD Financiën, IGVM, Federaal Plan Bureau) van de noodzakelijke flankerende maatregelen (waaronder in een gender perspectief). Het verhogen van de sociale minima heeft een impact op de inactiviteitsvallen - dit is de financiële meerwaarde van werken - vooral voor personen met een laag verdienpotentieel. Er is ook een nood aan rekenmodellen om de inactiviteitsvallen weg te werken. Daarom zijn bijkomende maatregelen nodig ter verhoging van het netto inkomen uit een laag loon (bijvoorbeeld over versterking van de werkbonus) en/of een verlaging van de kosten van lage inkomensgezinnen (bijvoorbeeld door een uitbreiding van sociale tarieven). Er moet ook worden nagedacht over een langetermijnperspectief om ervoor te zorgen dat degenen die aanvankelijk onder deze regelingen vielen, later in hun loopbaan toegang kunnen krijgen tot promoties.

c.5.5.2.02. Deze maatregel draagt bij tot SDGs 1 (1.2, 1.3, 1.4, 1.5), 8 (8.5) en 10 (10.1) en doelstellingen 2, 3, 8, 9, 10 en 11 van de LVT.

5.5.3. Een einde maken aan de rechtsonzekerheid van het statuut van samenwonende

c.5.5.3.01. In de verschillende sociale zekerheids- en bijstandsstelsels lopen de definities van het statuut van samenwonende sterk uiteen. Dit leidt tot grote rechtsonzekerheid, inconsistenties en perverse effecten op vele aspecten van het leven. Volgens het Memorandum over het onderwerp van het Steunpunt tot

bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting brengt het statuut van de samenwonenden het recht op een fatsoenlijk inkomen in het gedrang, bemoeilijkt het de toegang tot fatsoenlijke en betaalbare huisvesting, verhindert het de sociale en familiale solidariteit tussen de burgers, hypothekeert het recht op privacy, bemoeilijkt het de toegang tot de rechtspraak etc. Bovendien is er sprake van genderongelijkheid, aangezien de status van samenwonenden vooral vrouwen betreft. In het regeerakkoord wordt aangekondigd dat onderzocht zal worden *"of de bestaande sociale en fiscale regelgeving nog aangepast is aan de moderne samenlevingsvormen (nieuwe vormen van cohousing en solidariteit zoals kangoeroewonen) en/of zorgformules en aan de keuzes van eenieder"* (p. 28).

a) Vanaf 2021 zullen de FOD Sociale Zekerheid, RIZIV en de POD Maatschappelijke Integratie de samenwerking tussen de bestaande interne werkgroepen en de gespecialiseerde onderzoekers over de perverse effecten van het statuut van samenwonende van de verschillende reglementeringen intensifiëren. Deze studie zal leiden tot beleidsaanbevelingen.

b) Vanaf 2022 zal de FOD Sociale Zekerheid de bespreking van de aanbevelingen coördineren en binnen de betrokken administraties een experten groep oprichten, met inbegrip van de betrokken openbare sociale zekerheids- en parastatale instellingen, met het oog op de bespreking en de uitvoering van de aanbevelingen die voortvloeien uit de verschillende studies die werden uitgevoerd met het oog op een betere harmonisering van de regelgeving.

C.5.5.3.02. Deze maatregel draagt bij tot SDG's 1 (1.2), 10 (10.3) en 11 (11.1) en doelstellingen 2 en 3 van de LTV.

5.5.4. Bestrijden van een overmatige schuldenlast

C.5.5.4.01. In het regeerakkoord staat dat in de strijd tegen overmatige schuldenlast de regering maatregelen neemt *"om de kosten verbonden aan gerechtelijke en minnelijke schuldinvordering te reduceren. Het gaat om zowel kosten verbonden aan de tussenkomst van de professionele invorderaar als kosten verbonden aan de procedure zelf. Er wordt gestreefd naar een gecentraliseerde en ethische schuldinvordering van schulden verschuldigd aan de federale overheid. De collectieve schuldenregeling wordt geëvalueerd en bijgestuurd waar nodig. Voor de eerste herinnering bij een onbetaalde factuur worden geen kosten aangerekend. De regering evalueert de regeling rond consumentenkredieten en stuurt eventueel bij met het oog op een betere bescherming van financieel zwakkere consumenten."* (p. 50). Verder wordt eveneens het volgende gepreciseerd: *"De collectieve schuldenregeling (inclusief de rol van de OCMW's) wordt geëvalueerd en bijgestuurd waar nodig. Ethische schuldbemiddeling wordt gepromoot."* (p. 28).

C.5.5.4.02. Een van de doelstellingen van duurzame ontwikkeling tegen 2030 is het uitroeien van armoede in al haar vormen alsook van sociale uitsluiting. Iedereen, vooral de armen en kwetsbaren, moeten toegang hebben tot bepaalde diensten en vormen van eigendom.

C.5.5.4.03. Volgens het Federaal Planbureau hebben in 2019 83.374 personen gebruikgemaakt van een collectieve schuldenregeling in België. Sinds 2016 daalt dit cijfer elk jaar. De statistieken van de Centrale voor Kredieten aan Particulieren van 2019 een positieve evolutie laten zien. Er zal uiteraard rekening moeten worden gehouden met de sociale gevolgen van de gezondheidscrisis voor deze trends.

C.5.5.4.04. Overmatige schuldenlast blijft een echt maatschappelijk probleem. Om tegen 2030 de SDG's te halen moet de overmatige schuldenlast van de gezinnen verminderen.

C.5.5.4.05. Hoewel er een reeks regelgevende maatregelen bestaat om de belangen van de consumenten in moeilijke financiële situaties te beschermen, zijn er aanvullende maatregelen nodig om de consumenten beter te kunnen beschermen tegen overmatige schuldenlast.

C.5.5.4.06. De doelstelling is dus zorgen voor een betere handhaving van het bestaande regelgevingskader en/of dit zo nodig herzien, met het oog op een betere bescherming van de consument met schulden.

a) C.5.5.4.07. Bestrijden van gemakkelijk krediet

C.5.5.4.07.01. Vanaf 2021 zal de FOD Economie erop toezien dat zijn controles worden geïntensiveerd, met name wat betreft de naleving van de informatie- en adviesplicht bij de kredietverstrekking en zal hij nagaan of de aan de consument verstrekte informatie over de mogelijke gevolgen van een groepering (totale kosten, duur van de kredietovereenkomst, jaarlijkse kosten percentage, enz.) correct is en duidelijk wordt vermeld.

C.5.5.4.07.02. Vanaf 2021 zal de FOD Economie ervoor zorgen dat het bestaande regelgevende kader wordt aangepast om een beter kader te bieden voor nieuwe prospectietechnieken (e-mail, telefoon, internet) in het kader van kredietaanbiedingen.

C.5.5.4.07.03. Samenwerking tussen de POD Maatschappelijke Integratie en de FOD Economie. Ook de betrokkenheid van de bij de respectieve overheden gedetacheerde ervaringsdeskundigen bij de uitvoering van deze maatregel is van belang.

b) C.5.5.4.08. Beschermen van kwetsbare consumenten door hen te informeren over de risico's van overmatige schuldenlast

C.5.5.4.08.01. Tegen eind 2022 een informatiecampagne voeren die gericht is op jonge consumenten door hen bewust te maken van concrete situaties die tot overmatige schuldenlast kunnen leiden (impulsaankopen, onlineaankopen, gebruik van creditcards, ...).

C.5.5.4.08.02. Deze maatregel voorziet de samenwerking van de POD Maatschappelijke Integratie en de FOD Economie. Ook de betrokkenheid van de bij de respectievelijke overheden gedetacheerde ervaringsdeskundigen bij de uitvoering van deze maatregel is van belang.

C.5.5.09. De maatregel draagt bij tot SDG 1 (1.2) en doelstelling 3 van de LTV.

6. Versterken van de veerkracht tegen risico's

C.6.01. De huidige gezondheids crisis heeft duidelijk aangetoond dat onze samenlevingen extreem kwetsbaar zijn voor systemische schokken. Ondanks de ingrijpende gevolgen op gezondheids-, menselijk, economisch en sociaal gebied mag de huidige crisis ons niet doen vergeten welke de mondiale uitdagingen zijn in verband met de opwarming van de aarde, cyberveiligheid, de vergrijzing, terrorisme etc. Deze risico's kunnen ernstige gevolgen op economisch, ecologisch en sociaal vlak met zich meebrengen, onder meer voor de gelijkheid tussen mannen en vrouwen, zoals de covid-19-crisis ook aantoonst. Het gaat dus zowel om het anticiperen op nieuwe risico's als om het aanpassen van bestaande instrumenten teneinde beter tegen de huidige trends opgewassen te zijn. Verschillende lopende of toekomstige initiatieven over dit onderwerp werden aangekondigd in het regeerakkoord en zijn daarom hier niet opgenomen, bijvoorbeeld het generieke pandemieplan, de beoordeling en de bijwerking van de bestaande noodplannen (betreffende energievoorziening, voedselvoorziening, voedselrampen, ozon en warmte, rusthuizen, kernenergie etc.), de strategische nota over terrorisme, extremisme en radicalisering, het reductieplan voor pesticiden, het nationaal veiligheidsplan.

C.6.02. Dit heeft betrekking op verschillende domeinen: het beheer van (risico's op) rampen, de strijd tegen diverse vormen van illegale handel en tegen de financiering van terrorisme, de bescherming van het mariene milieu, de goedkeuring van een actieplan voor hormoonverstoorders. Via deze acties zal het plan bijdragen tot de verwezenlijking van duurzame ontwikkelingsdoelstellingen SDG 3, 6, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15 en 16 en tot de doelstellingen in het kader van de thema's 'gezondheid', 'klimaatverandering' en 'biodiversiteit' van de federale langetermijnvisie inzake duurzame ontwikkeling.

6.1. Beheren van de huidige en toekomstige rampenrisico's

C.6.1.01. Naast deze mondiale uitdagingen in verband met de opwarming van de aarde, cyberveiligheid, digitalisatie etc., worden andere trends bevestigd, zoals de vergrijzing van de bevolking en de gevolgen daarvan voor de kosten van de gezondheidszorg en de sociale zekerheid. Deze risico's kunnen ernstige gevolgen hebben op economisch, leefmilieu en sociaal gebied, onder meer voor de gelijkheid tussen mannen en vrouwen, zoals de covid-19-crisis ook aantoonst. Tegelijkertijd worden bepaalde dekkingen (verzekering, sociale zekerheid) moeilijker toegankelijk, waardoor het risico op armoede toeneemt. Het gaat dus zowel om het anticiperen op nieuwe risico's als om het aanpassen van bestaande instrumenten teneinde beter opgewassen te zijn tegen de huidige trends.

C.6.1.02. Het Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030 werd in maart 2015 aangenomen. Het is bedoeld om nieuwe rampenrisico's te voorkomen, bestaande risico's te verminderen en restryco's te beheren. Het legt sterk de nadruk op preventie, beheer en vermindering van de rampenrisico's (in plaats van op het beheer van rampen eenmaal deze zich voorgedaan hebben) alsook op het versterken van veerkracht.

C.6.1.03. Als onderdeel van het UNFCCC-proces is het Akkoord van Parijs over de klimaatverandering de eerste universele en juridisch bindende wereldwijde overeenkomst om de klimaatverandering te bestrijden en zich aan te passen aan de gevolgen ervan (UNFCCC, 2015). De mondiale doelstelling inzake aanpassing is gericht op *"het vergroten van het aanpassingsvermogen, het opbouwen van veerkracht en het verminderen van de kwetsbaarheid voor klimaatverandering, teneinde bij te dragen aan duurzame ontwikkeling en te zorgen voor een adequate aanpassingsrespons in de context van de mondiale temperatuuroldstelling"*.

C.6.1.04. Voor het verkleinen van de rampenrisico's is een gecoördineerd optreden in een aantal sectoren, instellingen en disciplines nodig. Het regeerakkoord voorziet overigens het volgende: *"Een interfederale en multidisciplinaire werkgroep wordt belast met de evaluatie en actualisatie van bestaande noodplannen (energiebevoorrading, voedselbevoorrading, voedselrampen, ozon en hitte, rustoord, nucleair, etc.). De werkgroep gaat ook na welke bijkomende noodplannen opportuun zijn."* (p. 14).

C.6.1.05. De synergiën tussen risicobeperking bij rampen, de doelstellingen voor duurzame ontwikkeling en het beleid inzake klimaatverandering moeten worden versterkt. Het zal nieuwe risico's kunnen voorkomen en bestaande risico's kunnen verminderen door de veerkracht op economisch, sociaal, gezondheids- en milieuvlak via een holistische aanpak te versterken.

C.6.1.06. De volgende maatregelen dragen bij tot SDG's 11 (11.5, 11.b) en 13 (13.1).

6.1.1. Een strategie voor het beperken van de rampenrisico's

C.6.1.1.01. In 2021 zal het Nationaal Crisiscentrum (NCCN) het initiatief nemen om een werkgroep bijeen te roepen en te coördineren die bestaat uit deskundigen van de verschillende betrokken FOD's (met name Binnenlandse Zaken, Buitenlandse Zaken en Volksgezondheid). Deze werkgroep zal de vorm aannemen van een nationaal overlegplatform dat tot doel heeft op regelmatige basis vitale disciplines en sectoren op nationaal niveau bijeen te brengen om zich samen voor te bereiden op een beter crisisbeheer.

C.6.1.1.02. De oprichting van een dergelijk platform heeft onder meer het volgende tot doel:

- C.6.1.1.02.01. Een omgeving creëren die bevorderlijk is voor collaboratief crisismanagement door een netwerk van partners op te bouwen die elkaar kennen en gewend zijn om met het NCCN en elkaar samen te werken;
- C.6.1.1.02.02. Het werk op het vlak van noodplannen professionaliseren door te zorgen voor een goede uitwisseling van risico-informatie in functie van de actualiteit en door gemeenschappelijke prioriteiten vast te leggen;
- C.6.1.1.02.03. Een kalender met oefeningen op nationaal niveau opstellen en zo de kans op effectieve deelname van de nationale partners aan de oefeningen en de voorbereiding ervan vergroten;
- C.6.1.1.02.04. De coördinerende rol van het NCCN in het kader van de nationale rampenplannen vergemakkelijken;
- C.6.1.1.02.05. De verschillende sectoren beter begeleiden bij hun eigen voorbereiding op het beheer van een incident in hun sector (en de voorbereiding van sectorplannen) maar ook in de context van een crisis, met inbegrip van een federale fase, met name de rol binnen de huidige en toekomstige crisisbeheerstructuren.

C.6.1.1.03. De uitgenodigde partners zullen in de eerste plaats de partners zijn die waarschijnlijk zullen worden uitgenodigd om deel uit te maken van het federale Coördinatiecomité in geval van een nationale crisis (dat het bevoegde orgaan is voor de multidisciplinaire coördinatie van de crisis bij een federale fase) of om een evaluatiecel voor te zitten die bevoegd is voor een cruciale sector (bevoegd orgaan om een analyse van de situatie in de sector uit te voeren en om advies te geven over de maatregelen die moeten worden genomen om de impact van de crisis op de samenleving te beperken).

C.6.1.1.04. Betrokken FOD's: Volksgezondheid, Buitenlandse Zaken (Sendai-knooppunt), Binnenlandse Zaken en andere instellingen al naargelang de behoeften (zoals Defensie, FOD Mobiliteit, de Gewesten etc.).

6.1.2. Ontwikkelen van een federaal beleid voor aanpassing aan de klimaatcrisis

C.6.1.2.01. Naarmate de klimaatverandering versnelt, worden ernstige gevolgen voor de samenleving in het algemeen verwacht (economie, gezondheid, biodiversiteit, voedselzekerheid, sociale ongelijkheden etc.).

C.6.1.2.02. De opwarming van de aarde is een grote uitdaging geworden die een dringend antwoord op twee niveaus vereist: enerzijds de vermindering van de uitstoot van broeikasgassen (mitigatie) en anderzijds de beperking van de gevolgen van de klimaatverandering (adaptatie).

C.6.1.2.03. Het scala aan adaptatiemaatregelen is zeer breed en omvat het verbeteren van de veerkracht van de (nieuwe en bestaande) infrastructuur, het versterken van inclusieve beleidsmaatregelen en mechanismen gebaseerd op sociale vangnetten, gedragsveranderingen (bijv. rationeel beheer van het waterverbruik etc.), planning en risicopreventie (bijv. het in kaart brengen van de risico's van bosbranden op de middellange en lange termijn) etc.

C.6.1.2.04. Een eerste plan (federale bijdrage aan het Nationaal Adaptatieplan, 2016-2020) werd in 2016 afgerond. Het erkende dat de adaptatie een iteratief proces is, dat een regelmatige opvolging vereist met het oog op een continu leerproces. Een nieuw federaal plan, dat betrekking heeft op aspecten die niet in de eerste ontwikkelingsfase van het plan 2016-2020 aan bod kwamen en dat gebaseerd is op de evaluatie van de uitvoering, de studie die de sociaaleconomische impact van de klimaatverandering in België²² beoordeelt, de ontwikkelingen op Europees niveau (nieuwe Europese adaptatiestrategie in het kader van de Europese Green Deal) en de recentste wetenschappelijke ontwikkelingen, blijkt van essentieel belang voor de periode na 2020.

C.6.1.2.05. In 2021 coördineert FOD Volksgezondheid de eindevaluatie van dit plan. Gebaseerd op deze evaluatie en de veranderde internationale situatie (Europese Green Deal, Decade of Action, herstelbeleid na covid-19) zal er een nieuw plan worden opgesteld en uitgevoerd. Een nieuw vijfjarenplan zal dan in werking treden in 2022.

C.6.1.2.06. Betrokken FOD's: Binnenlandse Zaken, Mobiliteit, DGD, Belspo, Volksgezondheid, Economie, Defensie etc.

6.1.3. Het gezondheidsstelsel veerkrachtiger maken

C.6.1.3.01. Op het gebied van de volksgezondheid zullen, in overleg met de multidisciplinaire component en ondanks de crisis die in 2021 voortduurt, initiatieven worden ondernomen om lessen te trekken uit de crisis en ons land beter voor te bereiden op toekomstige gezondheids crises:

- C.6.1.3.01.01. Herziening van de gezondheids crisisplanning (noodplannen, General Preparation Plan en pandemieplan, strategische voorraden, gezondheidsoefeningen) vanuit een interdepartementaal, nationaal en internationaal perspectief door integratie van alle gezondheidssectoren;
- C.6.1.3.01.02. Opname van een hoofdstuk over epidemiebeheer in het "Ziekenhuisnoodplan";
- C.6.1.3.01.03. Implementatie van een digitaal programma (BITS) dat door de hulpdiensten wordt gebruikt voor de registratie van personen die betrokken zijn bij een noodsituatie;

²² Evaluation of the socio-economic impact of climate change in Belgium - Final report (<https://climat.be/doc/seclim-be-2020-finalreport.pdf>)

- C.6.1.3.01.04. Definitie van het concept van het federaal kenniscentrum voor psychosociale bijstand bij rampen en zijn taken;
- C.6.1.3.01.05. Versterking van de bestaande bewakingsnetwerken;
- C.6.1.3.01.06. Stabilisering en versterking van de Saniport-dienst.

C.6.1.3.02. De crisis heeft de noodzaak van hervormingen duidelijk gemaakt. Er zijn veel stemmen opgegaan, zowel in de samenleving als onder gezondheidswerkers, om niet terug te gaan "naar hoe het vroeger was" en om na te denken over structurele maatregelen op basis van de lessen die uit de crisis zijn getrokken. Deze legitieme eisen zullen moeten worden gehoord.

C.6.1.3.03. De covid-19-crisis heeft duidelijk aangetoond dat er een uitgebreide denkoefening nodig is over de toekomst, de financiering, de organisatie en de strategie van België op het vlak van volksgezondheid. Een brede visie op gezondheid beperkt zich niet tot de fysiologische aspecten, maar omvat ook welzijn, empowerment, veerkracht, participatie en het zoeken naar zingeving. Het gaat ook om het bevorderen van "health literacy" of de competenties op gezondheidsvlak. Om voor je eigen gezondheid te kunnen zorgen. Maar ook om de obstakels in ons gezondheidssysteem te begrijpen en deze te verkleinen. Gezondheid is geen exclusieve bevoegdheid, maar komt op alle beleidsterreinen tot uiting. Vanuit dit oogpunt moet er een transformatie van ons gezondheidszorgsysteem plaatsvinden.

C.6.1.3.04. Dit debat zal de versterking van bestaande elementen omvatten, maar moet de kwestie van fundamentele transformaties en paradigmaverschuivingen aan de orde durven stellen. Net zoals de milieutransitie van vitaal belang is voor de toekomst van de Belgische samenleving, is een volksgezondheidstransitie net zo noodzakelijk. Deze hervormingen zullen plaatsvinden in overleg met de gezondheidswerkers, de wetenschappelijke en academische wereld, de verzekeringsorganen, de gefedereerde entiteiten, de patiëntenverenigingen en de sociale partners (zowel op het niveau van het gezamenlijk beheer van de ziekte- en invaliditeitsverzekering als van de "gezondheidssector").

C.6.1.3.05. De herfinanciering van de zorg is voorzien in het regeerakkoord en er zullen hervormingen worden doorgevoerd om de zorgsector veerkrachtiger te maken, met de volgende prioriteiten:

- Sluiting van een nieuw pact met de farmaceutische sector (innovatie, toegankelijkheid, tekorten, ethiek, controle van het geneesmiddelenbudget, budgettaire responsabilisering van de sector);
- Voortzetting van de hervormingen met betrekking tot de ziekenhuizen (financiering, herdefiniëring van de nomenclatuur, continuïteit en integratie van de zorg, ziekenhuislandschap, regeling van de honorariumsupplementen etc.);
- Versterking van de eerstelijnszorg (financiering, samenwerking, preventie, geïntegreerde zorg voor chronische ziekten etc.);
- Ontwikkeling van de geestelijke gezondheidszorg met een prioriteit voor zeer toegankelijke ambulante en op de gemeenschap gerichte zorg, een zorgverlening die toegankelijk is voor degenen die het nodig hebben;
- Versterking van de kwaliteit en efficiëntie van de zorg op basis van wetenschappelijk bewijs en de behoeften van de patiënt (delen van gegevens, stem van de patiënt).

C.6.1.3.06. Vanaf 2021 zal de FOD Volksgezondheid deze hervormingen niet meer geïsoleerd uitvoeren, maar op een geïntegreerde manier. De samenwerking tussen de eerste lijn en de ziekenhuizen, tussen de zorgverleners, tussen de overheden en tussen de verschillende overheidsniveaus is hierbij van cruciaal belang.

6.2. Opvoeren van de strijd tegen de diverse vormen van illegale handel

c.6.2.01. Veel vormen van illegale handel, zoals de handel in dieren, zijn de laatste jaren sterk toegenomen. De handel in wilde dieren vormt niet alleen een bedreiging voor de biodiversiteit, maar kan ook verwoestende gevolgen hebben voor de bestaansmiddelen van de bevolking en de plaatselijke economieën, en vormt een risicofactor voor de gezondheid van mens en dier.

c.6.2.02. De volgende maatregelen dragen bij tot SDG's 15 (15.7) en 16 (16.4).

6.2.1. Illegale handel van hout en diersoorten bestrijden

c.6.2.1.01. Het regeerakkoord bepaalt dat *"de illegale handel in hout, wilde dieren en planten actief zal worden bestreden, in het kader van het Europees actieplan tegen de illegale handel in wilde planten en dieren. In het kader van de CITES-overeenkomst zal de regering de huidige middelen om de illegale handel op te sporen en te bestrijden (nieuwe technieken, magistraten CITES) versterken"* (p. 63). "Illegal Wildlife Trade" (IWT) of de handel in wilde dieren wordt wereldwijd aanzien als één van de meest lucratieve illegale sectoren naast smokkel in mensen, drugs en wapens. Verschillende bronnen schatten de illegale handel in wilde dieren en planten, waaronder hout, jaarlijks op een waarde tussen 8 à 20 miljard euro. Het gaat om de illegale handel in dieren, planten alsook alle vormen en producten van deze soorten. Dit kan ruimer gezien worden dan de context van CITES, alhoewel het toch vaak enkel in de CITES context besproken wordt.

c.6.2.1.02. Belangrijke drijfveren zijn, voornamelijk de stijgende vraag naar wildlife producten (waaronder *bush meat*), armoede van lokale gemeenschappen in oorsprongslanden en slecht bestuur en corruptie. Dit geeft als gevolg dat de populaties een groot aantal beschermde soorten (onder meer olifanten, neushoorns, koralen, schubdieren, tijgers en mensapen) onder druk staan van deze handel. De handel in wilde dieren, habitatverlies en klimaatsverandering, hebben de grootste impact op de biodiversiteit en vormen de grootste factoren voor het verlies hiervan.

c.6.2.1.03. De EU, en dus ook België, speelt een belangrijke rol bij de bestrijding van deze illegale handel, aangezien Europa momenteel een afzetmarkt is en als draaischijf voor de illegale handel naar andere regio's fungeert. In 2016 werd een Europees Actie Plan (EUAP) uitgewerkt om tot een gezamenlijke bestrijding van de handel in wilde dieren in de EU te komen, alsook om de rol van de EU te versterken in de wereldwijde strijd tegen deze illegale activiteiten.

c.6.2.1.04. Het EUAP eindigde eind 2020. Een evaluatieprocedure is gestart en zal, normaalgezien, een nieuw plan naar voor brengen in januari/februari 2022. In afwachting van dit nieuwe EUAP, zullen er verschillende maatregelen genomen worden om de maatregelen zoals opgenomen in het regeerakkoord te vervullen: de illegale handel in hout, dieren en wilde planten wordt actief tegengegaan, als onderdeel van het Europees actieplan tegen illegale handel in wilde dieren en planten. *"In het kader van de CITES regelgeving versterkt de regering de huidige middelen om illegale handel op te sporen en terug te dringen (nieuwe technieken, CITES-magistraat)"* (regeerakkoord, p. 63).

a) Mobiliseren van alle actoren om van CITES een prioriteit te maken

FOD Volksgezondheid zal tijdens deze periode alle actoren mobiliseren voor het deelnemen aan Belgische, Europese en Internationale operaties. FOD Volksgezondheid zet in 2021 de gesprekken met het FAVV verder voor het vernieuwen van het bestaande protocol en zorgt dat CITES een prioriteit blijft. FOD Volksgezondheid gaat in 2021 de gesprekken aan met de nieuwe ontwikkelde Federal Unit Public Health & Environmental Crime (FUPHEC) van de Federale Gerechtelijke Politie om een betere samenwerking te creëren.

b) Hoofd bieden aan nieuwe vormen van criminaliteit/ uitdagingen

Om het hoofd te bieden aan nieuwe uitdagingen, zoals e-commerce of witwassen, gaat de FOD Volksgezondheid nieuwe partnerschappen aan met de Financial Investigation Unit (FIU) alsook met de Customs Cyber unit.

c) Verbeteren van technieken om soorten te identificeren

FOD Volksgezondheid lanceert in 2021, in samenwerking met het museum van Tervuren en andere geïnteresseerde federale instellingen, een plan om een Forensisch houtcentrum op te richten. Dit centrum zou dan, vanaf 2022, het vooraanstaande kenniscentrum worden van België inzake houtidentificatie volgens de nieuwste technieken (DART-TOFMS), waarop verschillende controleautoriteiten alsook invoerende houtfirma's kunnen beroep doen. Dit vergemakkelijkt niet alleen de controle op CITES, maar ook op de Europese houtverordening (EUTR).

d) Verbeteren van de uitwisseling van kennis rond CITES tussen autoriteiten

FOD Volksgezondheid zet in op kennisuitwisseling van de laatste informatie rond CITES trends met alle controlerende autoriteiten en justitie. De FOD Volksgezondheid zal verschillende voorstellen voor oplijstingen van nieuwe soorten naar voor brengen in 2021, die in maart 2022 op de COP19 CITES zullen worden besproken. Gedurende die tijd zal er moeten worden ingezet op outreach met de landen van herkomst en bestemming.

6.2.2. Inspectie van e-commerce handel door federale overheden versterken

c.6.2.2.01. In het algemeen neemt het gebruik van e-commerce toe (het aanbod van producten op de Belgische markt neemt toe, evenals het aantal bedrijven dat in de sector actief is), waardoor met name op het gebied van controle en inspectie nieuwe uitdagingen ontstaan.

c.6.2.2.02. Het productgamma op de Belgische markt blijft groeien en Belgische bedrijven breiden hun aanbod al jaren uit via online verkoopkanalen. Marktdeelnemers uit andere landen, binnen of buiten de EU, bieden via e-commerce ook producten aan op de Belgische markt. Door de covid-19-crisis hebben bedrijven hun e-commerce-activiteiten uitgebreid of opgestart en zijn consumenten nog meer gebruik gaan maken van online bestellingen. Ten einde een level playing field te waarborgen, deloyale concurrentie te bestrijden en ons eigen Belgisch ondernemingsweefsel te versterken, ook op het vlak van e-commerce, is een versterking van inspectie o.a. inzake leefmilieu en gezondheid op e-commerce belangrijk.

c.6.2.2.03. Naast het controleren van fysieke entiteiten, willen bepaalde inspectiediensten van de Federale Overheid zich meer focussen op de controle van misbruiken in de e-commercemarkt die definitief zijn plaats heeft ingenomen naast fysieke verkooppunten.

c.6.2.2.04. De producten die worden aangeboden voldoen niet steeds aan de Belgische of Europese regelgevingen en vormen hierdoor enerzijds een gevaar voor de gezondheid en veiligheid van de burgers en bedrijven of van het milieu en vormen anderzijds eveneens een oneerlijke concurrentie voor die Belgische bedrijven die de regels en normen wel respecteren. Zoals aangekondigd in het regeerakkoord, "zullen maatregelen worden genomen om gelijke concurrentievoorwaarden te creëren tussen Belgische en buitenlandse ondernemingen met dezelfde controles en in overeenstemming met de Belgische wetgeving (bv. met betrekking tot e-commerce). » (p. 42).

c.6.2.2.05. Teneinde de inspecties van deze online-activiteiten doeltreffend en doelmatig te kunnen uitvoeren, is een aangepaste en specifieke aanpak vereist. Naast de versterking van de inspectiediensten zelf, zijn er tevens een gespecialiseerde ondersteunende competenties noodzakelijk ter ondersteuning van de inspectiediensten. Deze betreffen onder andere de competenties van e-commerce-marktexperten, online technologie-experten, data scientists en applicatie-ontwikkelaars. Vermits meerdere federale Instellingen zich zullen moeten toeleggen op doeltreffende e-commerce inspecties en verschillende FOD's al stappen voorzien om deze gespecialiseerde ondersteunende competenties uit te bouwen, zouden deze desgevallend transversaal, cross-FOD, kunnen georganiseerd worden.

c.6.2.2.06. De covid-19 crisis heeft de online verkoop op de voorgrond geplaatst en definitief ingang doen vinden in de gewoonten van de bevolking. In een toelichting van 04/05/2020 van de Wereldhandelsorganisatie wordt gesteld dat de uitvoering van sociale distanciëring- en beheersingsmaatregelen als reactie op de covid-19 ertoe heeft geleid dat de consument de voorkeur geeft aan online handel (goederen en diensten). Dit heeft geleid tot een aanzienlijke toename van de B2C- en B2B-e-handel, ondanks verstoringen van de productie- en transportsystemen. Op Belgisch niveau werd weliswaar een daling van het aantal elektronische transacties vastgesteld, maar ook een stijging van het aantal kopers. De gevolgen van deze veralgemening van de elektronische handel gaan verder dan de gezondheid.

c.6.2.2.07. De acties beogen de uitbouw en coördinatie van e-commerce inspectie op Belgisch niveau, maar tevens richten de EU instanties zich ook op e-commerce activiteiten in Europa en zijn er ook internationale aspecten aan verbonden vermits veel producten van buiten de EU aangeboden en ingevoerd worden. Het uitbouwen van een sterke inspectie op e-commerce activiteiten maakt deel uit van de bestuursovereenkomst van de FOD Volksgezondheid. Ook andere federale instellingen maken hiervan eveneens een prioriteit of wensen dit te doen.

a) Afstemmen e-commerce inspectie behoefteanalyse op federaal niveau

c.6.2.2.08. De FOD Volksgezondheid heeft in 2020 een behoeftenanalyse voor e-commerce inspecties uitgevoerd (met gespecialiseerde externe consultancy) en lanceert de maatregel om in 2021 deze behoeftenanalyse af te stemmen met de andere federale instellingen zoals het Federaal Agentschap voor Geneesmiddelen en Gezondheidsproducten, het Belgisch Instituut voor Post en Telecommunicatie en andere geïnteresseerde federale instellingen teneinde de mogelijkheid te onderzoeken om een transversaal gespecialiseerd ondersteunend team uit te bouwen. Dit team zou ondersteuning kunnen bieden via gespecialiseerde ICT profielen met het oog op data-analyse, onlinemarktexpertise, applicatie-ontwikkeling, mogelijke automatisatie van voorbereidend werk aan de inspecties, enz. (geschat 10 à 20 VTE, locatie nader te bepalen). Dit gespecialiseerd team zou ook input kunnen leveren omtrent de noodzakelijke aanpassingen van de reglementaire context voor de betrokken organisaties. De FOD Volksgezondheid zal het initiatief nemen om de geïnteresseerden rond de tafel te brengen.

b) Informatiecampagne burgers, bedrijven, KMO's, NGOS's, consumentenorganisaties (2022-2023)

c.6.2.2.09. De FOD Volksgezondheid zal het initiatief nemen om een gemeenschappelijke federale informatiecampagne uit te rollen samen met de geïnteresseerde federale administraties. Deze campagne dient over 2 jaar te lopen (2022-2023) en is gericht aan burgers, bedrijven, KMO's, NGO's, consumentenorganisaties rond e-commerce handel. Het doel van deze campagne is om te communiceren over de mogelijke gevaren en risico's rond e-commerce en de verscherpte aandacht door de federale overheden.

c) Versterking van de samenwerkings- en uitwisselingsplatformen tussen de federale overheidsdiensten onderling en bepaalde andere in e-commerce inspectie betrokken landen (2022-2023)

c.6.2.2.10. De FOD Volksgezondheid zal de samenwerking en uitwisseling optimaliseren voor de domeinen milieu en volksgezondheid en de pistes voor bredere aanpak met andere geïnteresseerde federale diensten initialiseren.

6.3. Wijziging Wet Marien Milieu

c.6.3. De wet Marien Milieu heeft een heel belangrijke rol gespeeld binnen het Belgische mariene milieubeleid. Om als juridisch ankerpunt te kunnen blijven fungeren is een regelmatige evaluatie wenselijk. In het bijzonder de volgende onderdelen van de wet dienen grondig bekeken te worden:

- de regelgeving betreffende de aanduiding en het beheer van mariene beschermde gebieden;
- de extraterritoriale werking van de wet Marien Milieu;
- de categorieën van activiteiten die vergunningsplichtig zijn;
- de invordering van kosten voor milieuschade;
- de handhaving.

6.3.1. Een ontwerp van wetswijziging voorleggen aan de minister van de Noordzee

c.6.3.1.01. De wet Marien Milieu is een horizontale wet die het mariene milieubeleid en de mariene ruimtelijke planning juridisch ondersteunt. De verschillende gebruikers van het mariene milieu zijn gebaat bij een gezond mariene milieu, met duidelijke regels van wat wel en niet kan op de Belgische zeegebieden.

c.6.3.1.02. De Dienst Marien Milieu wil een ontwerp van wetswijziging, zoveel mogelijk gedragen door de andere bevoegde overheidsdiensten en de stakeholders, voorleggen aan de minister van de Noordzee.

c.6.3.1.03. De wet van 20 januari 1999 ter bescherming van het mariene milieu en ter organisatie van de mariene ruimtelijke planning in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België, kortweg De wet Marien Milieu, bestaat 20 jaar. Sinds zijn ontstaan zijn de menselijke activiteiten op zee sterk uitgebreid, is het Belgische wettelijk kader geëvolueerd en is talrijke nieuwe internationale regelgeving tot stand gekomen. De maatschappelijke interesse in de bescherming van het mariene milieu wint bovendien de laatste jaren sterk aan belang, onder meer voor wat de problematiek van marien zwerfvuil betreft. De context waarin deze wet fungeert is dus sterk gewijzigd, en een actualisatie van de wet dringt zich op (regeerakkoord, p. 64).

C.6.3.1.04. Het uit deze actie voortkomende ontwerp van wet zal voor het einde van het tweede kwartaal van 2021 voorgelegd worden aan de bevoegde ministers, als een voorstel dat goedgekeurd is door de dienst Marien Milieu, dat gedragen is door de andere bevoegde overheidsdiensten en dat rekening houdt met de informatie en inzichten van de stakeholders.

C.6.3.1.05. Deze maatregel zal gecoördineerd worden door FOD Volksgezondheid (dienst Noordzee), met de samenwerking van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen; de Scheepvaartpolitie; het Directoraat-generaal Scheepvaart van de FOD Mobiliteit; de Marine; de Dienst continentaal plat van de FOD Economie.

C.6.3.1.06. Deze maatregel draagt bij tot SDG's 6 (6.3), 7 (7.1 en 7.2), 9 (9.1, 9.2, 9.4 en 9.5), 13 (13.1 en 13.2) en 14 (14.1, 14.2, 14.3, 14.5, 14.a, 14.c) en doelstellingen 33, 34, 37, 39 van de LTV.

6.4. Uitwerken en uitvoeren een nationaal actieplan voor hormoonverstoorders

C.6.4.01. De ontwikkeling en uitvoering van een nationaal actieplan inzake hormoonverstoorders (NAPED) volgt op een verslag van de Senaat over dit onderwerp, dat op 23 maart 2018 werd goedgekeurd. Dit informatierapport is niet bindend, maar het illustreert duidelijk de noodzaak van samenwerking tussen de federale overheid, de Gemeenschappen en de Gewesten om de volksgezondheid te bevorderen en de impact van hormoonverstoorders op het milieu te verminderen.

C.6.4.02. Gezien de versnippering van de bevoegdheden in de betrokken domeinen (ministers Volksgezondheid – Leefmilieu – Voedselzekerheid) is een nationaal actieplan nodig om de blootstelling van kwetsbare groepen, waaronder personen in precare situaties, aan hormoonverstoorders te verminderen. Het is belangrijk om rekening te houden met de verschillende situaties van vrouwen en mannen, aangezien deze ontregelaars niet altijd op dezelfde manier impact hebben.

C.6.4.03. De kwestie van de hormoonverstoorders is ook een punt van zorg op Europees en internationaal niveau, waarmee de SAICM (Strategic Approach to International Chemicals Management) rekening houdt. Het NAPED zal daarom rekening houden met de bestaande regelgevende en niet-regelgevende kaders (bijv. levensmiddelenwetgeving, REACH, enz.).

C.6.4.04. Het "Informatieverslag betreffende de noodzakelijke samenwerking tussen de federale overheid, de Gemeenschappen en de Gewesten inzake de preventie en de eliminatie van hormoonverstorende stoffen in de consumptie, met het oog op de bevordering van de volksgezondheid" werd op 23 maart 2018 door de Senaat goedgekeurd. Dit rapport bevat 72 aanbevelingen die zijn onderverdeeld in 5 thema's: Sensibilisering, preventie, etikettering en labels; Normering, beperking, verbod en economische regelgeving; Wetenschappelijk onderzoek en opleiding; Overleg en samenwerking, en Beleid (ook transversaal).

6.4.1. Communiceren over de risico's van blootstelling aan hormoonverstoorders

C.6.4.1.01. We willen de Belgische bevolking bewustmaken van de risico's in verband met hormoonverstoorders alsook van de bestaande middelen om de blootstelling te verminderen, door te communiceren via algemene kanalen (bijv. gezondheidswerkers, ziekenfondsen, verenigingen...) en via specifieke kanalen voor mensen in precare situaties.

C.6.4.1.02. Verschillende maatregelen die worden aanbevolen om de blootstelling aan hormoonverstoorders te verminderen, zijn dezelfde als die welke worden aanbevolen om de blootstelling aan andere chemische stoffen te verminderen (ventilatie, chemische hygiëne, geen plastic in de microgolfoven, enz.). Deze maatregelen hebben ook een gunstig effect op andere verontreinigingen (bijv. radon) en op de

vermindering van de luchtvochtigheid (en dus de schimmelvorming). Een specifieke kwestie wordt dus in een globaal kader behandeld, met nevenvoordelen.

C.6.4.1.03. De boodschap moet niet alleen gericht zijn op het grote publiek, maar ook op de bevolkingsgroepen die het meeste risico lopen: kinderen en adolescenten, (toekomstige) zwangere vrouwen, kwetsbare bevolkingsgroepen. Het zal dus nodig zijn om met de deskundigen op het terrein (POD Maatschappelijke Integratie) na te gaan of de boodschap is aangepast aan kwetsbare personen en of er rekening wordt gehouden met de genderdimensie. Daarnaast zullen tevens de beste verspreidingskanalen bepaald moeten worden voor mensen in precaire situaties (OCMW, CAW, Steunpunt Armoedebestrijding, maatschappelijk werkers, PEP's, enz.).

C.6.4.1.04. De FOD Volksgezondheid zal als piloot de coördinatie van de verschillende acties verzekeren, in samenwerking met de bevoegde deskundigen van de andere FOD's. Een inventarisatie van de huidige bewustmakingsactiviteiten en een workshop voor de bevoegde autoriteiten zullen in de eerste plaats tegen eind 2021 worden uitgevoerd. In het eerste kwartaal van 2022 zal een bewustmakingscampagne voor gezondheidswerkers en politici van start gaan. De bewustmakingscampagne gericht op het grote publiek en de bevolkingsgroepen die het meeste risico lopen, zal eind 2022 gelanceerd worden.

C.6.4.1.05. Beoogde partners: Cel Leefmilieu-Gezondheid, ervaringsdeskundigen (POD Maatschappelijke Integratie), federale bevoegde overheden en andere partners voor de verspreiding van informatie.

6.4.2. Identificeren van hormoonverstoorders en bevorderen van hun vervanging

C.6.4.2.01. Het is belangrijk om, in samenwerking met de FOD Economie, de bedrijven te informeren over de werkzaamheden van de verschillende lidstaten bij de identificatie van hormoonverstoorders en over de kwesties in verband met hun vervanging.

C.6.4.2.02. Verschillende Europese landen, waaronder België, hebben hun krachten gebundeld om een ontwerp-website over hormoonverstoorders op te zetten, met 3 lijsten (erkend op Europees niveau, erkend door een lidstaat of in beoordeling). Wij willen deze informatie verspreiden onder de betrokken bedrijven (producenten en distributeurs van producten die geïdentificeerde of verdachte hormoonverstoorders bevatten) om de front runners te ondersteunen en de preventieve maatregelen in verband met de vervanging van deze stoffen te bespoedigen.

C.6.4.2.03. De FOD Volksgezondheid zal als piloot de communicatiecampagne voor bedrijven coördineren, in samenwerking met de bevoegde deskundigen van de andere FOD's (bijv. Economie, Tewerkstelling en Arbeid, enz.). Deze campagne zal uiterlijk aan het einde van het tweede kwartaal van 2022 operationeel zijn en zal ook de wijzigingen in de regelgeving met betrekking tot de aspecten "preventie en werk" omvatten (zie maatregel 6.4.4).

6.4.3. Bepalen welke economische instrumenten het gebruik van hormoonverstoorders zouden kunnen verminderen

C.6.4.3.01. In sommige sectoren worden bepaalde stoffen die als hormoonverstoorders zijn geïdentificeerd of verdacht worden, met de vinger gewezen (bijv. ftalaten in medische hulpmiddelen, conserveringsmiddelen in cosmetica, enz.). De huidige regelgeving verbiedt het gebruik van deze stoffen echter niet. Daarom is een gedetailleerde analyse nodig om te bepalen welke economische instrumenten op nationaal niveau kunnen

worden ontwikkeld om het gebruik van deze stoffen te verminderen en de vervanging ervan op duurzame wijze te bevorderen. De keuze van de te analyseren prioritaire sector(en) zal worden gemaakt in overleg met de andere betrokken bevoegde overheden (bijv. FOD Economie, FOD Financiën, FAGG, enz.). Er moet ook rekening worden gehouden met een mogelijk effect op de armoede en de genderdimensie.

C.6.4.3.02. De FOD Economie heeft ook een studie uitgevoerd "*Development of a strategic roadmap for the substitution of SVHC as part of a sustainable economy*" (april 2019). De identificatie van hormoonontregelende stoffen is belangrijk met het oog op een duurzame vervanging.

C.6.4.3.03. De FOD Volksgezondheid zal in samenwerking met deskundigen van de FOD Economie en de FOD Financiën een studie laten uitvoeren naar de economische instrumenten die het best kunnen bijdragen tot het terugdringen van het gebruik van hormoonverstoorders. Deze studie zal door de FOD Volksgezondheid en de FOD Economie worden aangestuurd. De identificatie van de prioritaire sector(en) moet voor het einde van 2021 zijn voltooid. De studie zelf moet uiterlijk eind 2022 beëindigd en gepubliceerd zijn.

6.4.4. *Werknemers beter informeren over de risico's van blootstelling aan hormoonverstoorders*

C.6.4.4.01. Verschillende actoren van de preventiediensten (interne en externe preventiediensten, leden van de paritaire comités, leden van de Comités voor Preventie en Bescherming op het Werk (CPBW), vakbondsadviseurs, enz.) spelen nu een belangrijke rol bij de verspreiding van informatie en de bewustmaking van de werknemers van de risico's van chemische stoffen. De kwestie van de blootstelling aan hormoonverstoorders (met inbegrip van de genderdimensie) moet daarom in de verschillende paritaire comités worden besproken, en bij de opleiding van preventiediensten moet een specifieke opleiding op dit vlak worden opgenomen. Beter geïnformeerde werknemers en werkgevers kunnen de nodige preventieve maatregelen nemen (bijvoorbeeld afstand houden zodra er een vermoeden van zwangerschap bestaat, wanneer een blootstelling aan hormoonverstoorders mogelijk is) om de perioden van kwetsbaarheid te dekken van de bevolkingsgroepen die het meeste risico lopen.

C.6.4.4.02. Anderzijds kan ook een wijziging van de huidige regelgeving worden overwogen. Zo kan bijvoorbeeld de expliciete opname van hormoonverstoorders in de bijlagen bij titel 5 (bescherming van het moederschap) van boek X van de Codex over het welzijn op het werk worden onderzocht. De mogelijkheid om hormoonverstoorders expliciet te vermelden in artikel II.7-14 van deze codex (informatie die de werkgever aan het Comité voor preventie en bescherming op het werk heeft verstrekt) kan eveneens worden overwogen, aangezien deze vermelding voor nanomaterialen is gemaakt.

C.6.4.4.03. De FOD Werkgelegenheid zal deze acties als piloot coördineren, in samenwerking met de bevoegde deskundigen van de FOD Volksgezondheid, in het bijzonder mogelijke wijzigingen van de huidige wetgeving inzake preventie op het werk. Deze acties zullen uiterlijk in het laatste kwartaal van 2022 worden uitgevoerd.

6.4.5. Verzamelen en vergelijken van gegevens over consumptie, gezondheidsaandoeningen en blootstelling aan hormoonverstoorders in het milieu en/of op het werk

C.6.4.5.01. Op dit moment is de beschikbare informatie over zowel consumptie, gezondheidsaandoeningen als de milieucontext vaak onvolledig. De mogelijke oorzaken van de variatie in de incidentie van bepaalde gezondheidsproblemen zijn daarom vaak moeilijk vast te stellen. Een inventarisatie van de huidige situatie, waar mogelijk met naar geslacht uitgesplitste gegevens, zou helpen om de sterke en zwakke punten in kaart te brengen, een meer inclusieve toekomstige aanpak te overwegen en mogelijke verbanden te leggen.

C.6.4.5.02. De FOD Volksgezondheid zal de oprichting coördineren van een centrale databank die toegankelijk is voor zowel de betrokken bevoegde overheden (bijv. Sciensano, FOD Werkgelegenheid en Arbeid, Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer) als voor de betrokken actoren (bijv. ziekenfondsen, CPBW's, enz.), waar alle relevante informatie op één plaats kan worden verzameld. Deze databank zal uiterlijk tegen het einde van het eerste kwartaal van 2023 operationeel zijn.

C.6.4.5.03. Deze maatregelen dragen bij tot SDG's 3 (3.9), 8 (8.8) en 14 (14.1) en doelstellingen 6, 8, 9, 11, 25, 36 en 39 van LTV.

7. Hervormen van de Belgische economie

c.7. De transformatie van de Belgische economie zal onder meer worden bereikt door de ontwikkeling van duurzame economische modellen, zoals de circulaire economie, de functionaliteitseconomie, de sociale economie en de samenwerkingseconomie, die het voorwerp zijn van verschillende acties die hieronder worden beschreven. Het voorontwerp van plan voorziet ook in ondersteuning van de consument om te komen tot duurzamere consumptiepatronen, evenals van bedrijven om hen te helpen het digitale tijdperk in te stappen. Er wordt aandacht besteed aan een meer verantwoorde productie, meer bepaald aan nanomaterialen en zandwinning in de Noordzee. Tot slot zijn er verschillende acties gepland om een overgang van ons voedselsysteem te waarborgen. Sommige van deze projecten komen hier aan bod in een benadering van duurzame ontwikkeling, maar worden aangevuld met aanverwante initiatieven die in het regeerakkoord zijn aangekondigd, zoals het relance- en investeringsplan (zie hoofdstuk 9), de bijstelling van de federale bijdrage aan het Nationaal Energie-Klimaatplan, het plan ter vermindering van de administratieve lasten, het actieplan 'Digital Belgium', het federaal actieplan voor de circulaire economie. Via de in dit hoofdstuk voorgestelde acties zal het plan bijdragen aan de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen SDG 7, 8, 9, 12, 13, 14 en 15 en aan de doelstellingen van de federale strategische langetermijnvisie inzake duurzame ontwikkeling in het kader van de thema's 'consumptie- en productiepatronen', 'energie', 'voeding' en 'natuurlijke hulpbronnen'.

7.1. Overgang naar een circulaire economie

c.7.1.01. Dit project maakt deel uit van de Europese Green Deal en meer in het bijzonder van de uitvoering van het beleid inzake circulaire economie (CE) en het efficiënte gebruik van hulpbronnen.

c.7.1.02. De toenemende wereldwijde productie en consumptie onder invloed van de bevolkingsgroei en de stijgende levensstandaard alsook onze productie- en consumptiepatronen zetten de natuurlijke hulpbronnen en de biodiversiteit steeds meer onder druk. Bovendien neemt de vraag naar grondstoffen zoals lithium snel toe in het kader van de digitale transitie en de verschuiving naar hernieuwbare energieën. De veiligheid van de toegang tot de hulpbronnen is dan ook een belangrijke strategische economische kwestie geworden.

c.7.1.03. Sinds 2015 heeft de Europese Commissie verschillende strategische documenten en actieplannen op het gebied van de CE gepubliceerd. Er werd ook bijzondere nadruk gelegd op de kunststofsector.

c.7.1.04. De Europese Green Deal zet op zijn beurt sterk in op de circulaire economie, met name in verband [met het Europese industriebeleid](#) en op het belang van de bijdrage van de CE aan de strijd tegen de klimaatverandering en het verlies aan biodiversiteit.

c.7.1.05. In dit verband heeft de Commissie onlangs haar [nieuwe actieplan voor de circulaire economie](#) gepubliceerd. Het richt zich onder andere op het productbeleid en het consumentenbeschermingsbeleid. Het nieuwe plan voorziet ook in specifieke acties in de sectoren textiel, bouw en elektrische en elektronische producten.

c.7.1.06. België moet deze Europese ambities dus op nationaal niveau vertalen. Naast het optreden van de gewesten handelt de federale regering op het niveau van haar eigen hefbomen, namelijk het productbeleid (in het bijzonder de promotie van een productontwerp dat is aangepast aan hergebruik, reparatie, recycling etc.), de fiscaliteit en de consumentenbescherming.

7.1.1. Goedkeuren van een nieuw plan Circulaire economie

c.7.1.1.01. In 2018 en 2019 heeft de FOD Volksgezondheid op verzoek van de federale minister van Leefmilieu een reeks workshops georganiseerd met innoverende actoren op het gebied van de circulaire economie (CE). Het doel was om uit deze informatie elementen te putten voor een nieuw CE-actieplan in samenwerking met de FOD Economie voor de nieuwe legislatuur. Er werd een dergelijk ontwerp van plan opgemaakt.

c.7.1.1.02. Het gaat er dus om dat het nieuwe plan op regeringsniveau wordt voorgesteld en dat vervolgens de verschillende acties die onder de bevoegdheid van de verschillende betrokken FOD's vallen (voornamelijk de FOD Volksgezondheid, de FOD Economie, de FOD Financiën, de FOD Werkgelegenheid en het FIDO) worden uitgevoerd.

c.7.1.1.03. Dit ontwerp van plan heeft momenteel betrekking op de volgende strategische doelstellingen:

- Verbeteren van het eco-ontwerp van alle producten;
- Verlengen van de levensduur van producten en gebouwen;
- Bevorderen van het gebruik van gerecycleerde materialen bij de vervaardiging van nieuwe producten;
- Versterken van de circulariteit van de producten door het vervangen van gevaarlijke chemicaliën;
- Aanmoedigen van de economische actoren om deel te nemen aan de circulaire economie;
- Ondersteunen en stimuleren van de ontwikkeling van circulaire economische modellen;
- Vergroten van de transparantie over de componenten van producten ter verzekering van hun hoogwaardige en veilige recyclage ;
- Bewustmaken en voorlichten van de burgers op een gerichte, genderbewuste manier en aanmoedigen van duurzamere consumptiepatronen;
- Verlengen van de wettelijke garantietermijn als stimulans om de levensduur van de producten te verlengen;
- Versterken van de vraag naar circulaire producten en diensten via overheidsopdrachten;
- Bestrijden van misleidende milieuclaims op producten;
- Vergemakkelijken van de financiering van de CE;
- Stimuleren van de reflectie over belastingen als hefboom voor de circulaire economie;
- Versterken van de samenwerking en de synergiën tussen de verschillende actoren van de CE in België;
- Versterken van de internationale samenwerking op het gebied van CE;
- Beoordelen van de vooruitgang.

c.7.1.1.04. Voor al deze strategische doelstellingen is een reeks voorgestelde maatregelen opgesteld. In dit stadium werden ze voorgelegd aan de Gewesten alsook aan de FRDO en de CRB. Deze laatste hebben in februari 2020 een gezamenlijk advies uitgebracht.

7.2. Ontwikkeling van de deeleconomie

c.7.2. De deeleconomie maakt een grote bloei door en ontwikkelt zich constant. De onderstaande maatregel zal helpen om ze beter te begrijpen en te promoten.

7.2.1. Het vergaren en verspreiden van kennis over de deeleconomie

c.7.2.1.01. Eind 2019 publiceerde het Kenniscentrum Duurzame Economie van de FOD Economie de resultaten van de wedstrijd betreffende de deeleconomieplatformen actief op het vlak van mobiliteit die het meest in lijn lagen met de SDG's en zal het zijn partners stimuleren om meer te leren over deze modellen voor duurzame economie. De organisatoren van de 2019-editie zijn van mening dat het in dit voortdurend evoluerende domein aangewezen is om ook in 2021 een editie te organiseren. Er zou daarbij rekening gehouden moeten worden met een uitbreiding naar alle sectoren van de deeleconomie.

c.7.2.1.02. De FOD Economie zal de coördinatie van de federale werkzaamheden met betrekking tot de deeleconomie voortzetten door de vigerende wetgevende en reglementaire maatregelen op te volgen en te evalueren, om samen met al haar federale partners te zorgen voor een doeltreffend en conform kader dat in overeenstemming is met de realiteit van de deeleconomie, waarvan de definitie zal worden geactualiseerd. In overleg met diezelfde federale partners zal de FOD ook de rol blijven spelen van interface met de Europese autoriteiten voor alle governance-initiatieven met betrekking tot de interne markt, in verband met de deeleconomie (zie deeleconomiepagina op de website van de FOD Economie).

7.3. Ontwikkelen van de functionele economie

c.7.3. Ook op dit vlak werd een behoefte aan kennis vastgesteld.

7.3.1. Verzamelen en verspreiden van kennis over de functionaliteitseconomie

c.7.3.1.01. Uiterlijk in 2025 zal het Kenniscentrum Duurzame Economie van de FOD Economie een economische analyse van het model van de functionaliteitseconomie publiceren om de sterke en zwakke punten ervan in kaart te brengen en mogelijke beleidsmaatregelen voor te stellen om bepaalde bedrijven ertoe aan te moedigen dit type model meer te gaan toepassen. Dit werk zal worden uitgevoerd in samenwerking met de FOD Volksgezondheid, Financiën, Mobiliteit, de FOD Werkgelegenheid, de FOD Sociale Zekerheid, de CRB en de FRDO.

c.7.3.1.02. Deze maatregel draagt bij tot SDG 12 (12.2, 12.5) en doelstellingen 12, 13, 14 en 15 van de LTV.

7.4. Meer zichtbaarheid en geloofwaardigheid voor de sociale economie

c.7.4.01. De sociale economie is een geloofwaardig economisch alternatief op de markt voor goederen en diensten. Ze komt tegemoet aan het groeiende verlangen van burgers/consumenten naar een meer lokale, duurzame, inclusieve en ethische economie, ten dienste van een warmere, meer solidaire en meer humane samenleving.

c.7.4.02. De erkenning van zijn grotere veerkracht en groei is vooral belangrijk in de nasleep van de covid-19-crisis. In de economische relancestrategie, die gebaseerd is op groene groei, moet rekening worden gehouden met het positieve effect ervan.

c.7.4.03. Hoewel de sociale economie een gewestbevoegdheid is, is de federale overheid bereid om een flankerend beleid te voeren. De FOD Economie wil een belangrijke rol spelen in de ontwikkeling van nieuwe duurzame economische modellen. De FOD bevordert dan ook de stimulering van het sociaal ondernemerschap, dat in de eerste plaats van een ondernemer uitgaat, met zijn rechten en plichten die in overeenstemming zijn met de bevoegdheden van de FOD Economie, met name op het vlak van de erkenning van coöperatieve vennootschappen, de bevordering van de ondernemingsgeest en de

bescherming van de consument (zie pagina sociale economie op de website van de FOD Economie). De FOD Economie organiseert, in samenwerking met de drie regio's en de steun van de Europese Commissie, jaarlijks een thematisch Single Market Forum (SIMFO). De editie van 2021, richt zich op de sociale economie en het sociale ondernemerschap met als doel deze van een nationale zichtbaarheid te verzekeren. De resultaten van de besprekingen dragen ook bij tot de evaluatie van het Europese beleid en spelen een rol bij het toezicht op de tenuitvoerlegging van de interne markt.

C.7.4.04. Een sociale onderneming is een onderneming waarvoor:

- het sociale of maatschappelijke doel van gemeenschappelijk belang de reden is voor de commerciële actie;
- de winst voornamelijk geherinvesteerd wordt in de realisatie van dit maatschappelijke doel. Winstmaximalisatie is dus geen doel op zich, maar een middel;
- de organisatiewijze gebaseerd is op democratische of participatieve principes.

C.7.4.05. De FOD Economie volgt ook de ontwikkelingen in de sociale economie op Europees niveau op. Samen met de gewesten draagt de FOD Economie bij tot de standpunten en adviezen van België in de Deskundigengroep van de Europese Commissie rond sociaal ondernemerschap (GECES). Begin maart 2020 heeft de Europese Commissie een Europees actieplan voor de sociale economie aangekondigd in de nieuwe Europese strategie voor de kmo's en in het Europese actieplan voor de circulaire economie. Het actieplan voor de sociale economie is opgenomen in het werkprogramma van de Europese Commissie en is gepland voor het 4e kwartaal van 2021.

C.7.4.06. De ontwikkeling van de sociale economie is volledig in overeenstemming met het streven naar de doelstellingen van de Verenigde Naties op het gebied van duurzame ontwikkeling, met name de doelstellingen 8 "Fatsoenlijk werk en economische groei" en 12 "Duurzame consumptie en productie". Het is ook in overeenstemming met de tweede as van de strategische langetermijnvisie op duurzame ontwikkeling, die gericht is op een "veerkrachtige samenleving die haar economie aanpast aan de economische, sociale en milieu-uitdagingen".

C.7.4.07. Het doel is dan ook om de zichtbaarheid ervan te vergroten, zodat het bekend wordt bij het grote publiek en de toegevoegde waarde ervan voor duurzame ontwikkeling kan worden aangetoond. Maar al te vaak wordt de sociale economie nog steeds gedenigreerd of als een niche-economie bestempeld, terwijl ze globale oplossingen aanreikt voor de huidige uitdagingen. De geloofwaardigheid ervan moet ondersteund worden, zodat de actoren beter worden gehoord en erkend.

7.4.1. Organiseren van de interfederale samenwerking op het gebied van de sociale economie

C.7.4.1. In 2022 organiseert de FOD Economie het interdepartementale overleg tussen de verschillende FOD's die geïnteresseerd zijn in het onderwerp (zie verder) om de verwachtingen, aandachtspunten, mogelijke acties en coördinaties in kaart te brengen. Belanghebbenden uit het middenveld worden voor de besprekingen uitgenodigd, alsook de gewesten.

7.4.2. Opstellen van een federaal actieplan voor de sociale economie

C.7.4.2. Rekening houdend met de bevoegdheidsverdeling coördineert de FOD Economie de ontwikkeling van een federaal actieplan voor de sociale economie via het interfederale overleg tegen 2023. De Gewesten zullen worden uitgenodigd om aan deze werkzaamheden deel te nemen.

7.4.3. Vaststelling van betrouwbare nationale indicatoren en geglobaliseerde nationale statistieken

c.7.4.3. De FOD Economie werkt, in overleg met de drie Gewesten, in 2021 en de daaropvolgende jaren aan de opstelling van betrouwbare nationale indicatoren voor de sociale economie om het gewicht van de sociale economie in de Belgische economie en het belang van een betere ondersteuning ervan aan te tonen.

7.4.4. Volgen van het Europese beleid en participeren in een ambitieuze Europese agenda.

c.7.4.4.01. De FOD Economie neemt, naast de drie gewesten, deel aan de vergaderingen van de GECES tot het einde van zijn mandaat in 2024 en steunt een ambitieus Belgisch standpunt over de ontwikkeling van de sociale economie op Europees niveau.

Andere betrokken FOD's/instellingen: Gewesten, FOD Werkgelegenheid, FOD Justitie, FOD Financiën, FOD Sociale Zekerheid, POD Maatschappelijke Integratie, Instituut voor de Nationale Rekeningen, Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling alsook de Europese Commissie en het middenveld.

c.7.4.4.02. Deze maatregelen dragen bij tot SDG's 8 (8.5) en 10 (10.2) en doelstellingen 3, 8, 9, 10 en 11 van de LTV.

7.5. Vergemakkelijken van de keuze van duurzame producten

c.7.5. Het is voor consumenten niet altijd gemakkelijk om duurzame consumptiekeuzes te maken. De hieronder beschreven maatregelen zullen hen hierbij ondersteunen.

7.5.1. Proefproject voor dubbele prijsstelling van energieverblindende producten

c.7.5.1.01. Wanneer burgers energieverblindende producten kopen, zijn ze niet ten volle geïnformeerd - op economisch vlak - over de kostprijs van deze producten. Naast de aankoopprijs weten ze niet altijd wat de kosten zullen zijn in verband met het energieverbruik van de producten, en elektriciteit in het bijzonder. Energielabels geven veel informatie, maar een essentieel gegeven ontbreekt, namelijk de jaarlijkse prijs aan elektriciteit voor een gemiddeld gebruik van het product. Deze informatie is echter essentieel om de doelgroep in staat te stellen de economische gevolgen van bepaalde aankopen volledig te begrijpen.

c.7.5.1.02. In het kader van de regelgeving inzake de energie-efficiëntie van producten, en met name het geharmoniseerde energielabel, worden producten gepromoot die minder energie verbruiken en duurder in aanschaf zijn, maar waarvan de jaarlijkse kosten voor energieverbruik (bijv. elektriciteit en water) over het algemeen lager zijn. Het doel is de keuze van de consument te vergemakkelijken door hem te informeren over de gemiddelde totale jaarlijkse kosten van het gebruik van energie-intensieve producten en hem zo aan te moedigen om "duurzamere" aankoopkeuzes te maken. Als voorbeeld heeft het Planbureau de Total Cost of Ownership (TCO) van elektrische auto's berekend in vergelijking met die van diesel- en benzinewagens. Voor middelgrote auto's hebben elektrische auto's een lagere TCO als hun verwachte aantal afgelegde kilometers voldoende hoog is (studie van het Planbureau over de Total Cost of Ownership).

c.7.5.1.03. Tegen ten laatste einde 2023 is er een promocampagne operationeel die deze problematiek aankaart bij de burgers. FOD Economie neemt de pilotage voor zich.

c.7.5.1.04. Deze maatregel draagt bij tot SDG 12, 7.3 onrechtstreeks, en de doelstellingen 13, 14, 15, 17 van de federale langetermijnvisie voor duurzame ontwikkeling 2050.

7.5.2. Energie labeling (Ondersteuning en innovatie van duurzame en innovatieve producten en diensten)

c.7.5.2.01. De Algemene Directie Energie staat in voor de implementatie van de Richtlijn energie labeling, met als doelstelling de verhoging van de energie-efficiëntie van producten en de vermindering van het eindenergieverbruik.

c.7.5.2.02. In de loop van December 2018 en Januari 2019 werden verschillende Verordeningen voorgesteld in verband met het energy label voor producten. Deze nieuwe wetgevingen voorzien een volledige herziening van de gebruikte schalen en moeten de consument en professionele gebruiker veel beter informeren en richting efficiënte producten leiden. Dit door het gebruik van een A tot G schaal en grotere verschillen tussen deze klassen. De nieuwe Verordeningen beogen volgende apparaten: koelkasten en vriezers, wasmachines, vaatwassers, elektronische displays (tv's en computermonitors), lichtbronnen (lampen en verlichtingstoestellen met onvervangbare lampen), koelkasten met een verkoopfunctie.

c.7.5.2.03. Als onderdeel van deze wetgevingen moeten ook alle producten die op de markt geplaatst worden, samen met hun primaire karakteristieken, in een Europese database geregistreerd worden. Deze kan vanaf maart 2021 geconsulteerd worden door alle consumenten. Dit moet de consument veel beter toelaten om producten te kiezen die volledig overeenkomen met zijn noden en daarnaast het meest efficiënte model op de EU markt identificeren.

c.7.5.2.04. De consument informeren over de meest zuinige, milieuvriendelijke en energiebesparende modellen en apparaten op de EU markt. Tevens staat er vaak informatie op over de prestaties van het product en de gebruikte materialen bij de productie. Op die manier kan de consument de meest duurzame keuze maken.

c.7.5.2.05. Eind 2021 zal samen met enkele stakeholders en DG Leefmilieu een informatiecampagne door de FOD Economie uitgewerkt worden om de consument op de hoogte te brengen van de aanpassingen aan het label en de nieuwe aspecten zoals verbeterde repareerbaarheid etc.

c.7.5.2.06. In de periode van juni 2019 tot mei 2023 leidt de AD Energie 'Hoog Toezicht Energie infrastructuur en producten' het Europese Horizon2020 project 'EEPLIANT3', met als doelstelling de coördinatie tussen markttoezichtinstanties te verbeteren, nieuwe IT-tools uit te werken, alsook de hoger genoemde herschaalde productcategorieën te verifiëren.

7.5.3. Bewustmaken en voorlichten van de burgers om hen aan te moedigen zich duurzamere consumptiepatronen eigen te maken

- c.7.5.3.01. Onder leiding van de FOD Economie een genderbewuste communicatiestrategie op federaal niveau opzetten om de burgers te sensibiliseren rond goede praktijken in het gebruik en onderhoud van producten, duurzame consumptie, hergebruik, reparatie en recyclage (FOD Volksgezondheid en FOD Economie). Campagne is operationeel ten laatste tegen het einde van 2021.
- c.7.5.3.02. Onder leiding van de FOD Volksgezondheid acties ondernemen om de consument te begeleiden naar gezondere en duurzame voeding (bijv. voedingswaarde-etikettering, Nutriscore, overeenkomsten met de sector : zout, suiker, nieuwe formules etc.). Campagne is operationeel ten laatste tegen eind 2022.

- c.7.5.3.03. Een bewustmakingscampagne voeren over de onvermoede gevolgen van de platformeconomie, met name voor de arbeidsomstandigheden en de oneerlijke concurrentie. Leiding: FOD Werkgelegenheid. Samenwerking FOD Economie. Campagne is operationeel ten laatste tegen het einde van 2021.
- c.7.5.3.04. De FOD Volksgezondheid zal de communicatie voortzetten in het kader van #BeBiodiversity (van 2021 tot 2024): burgers, consumenten en bedrijven informeren en mobiliseren en hen aanmoedigen om de voorkeur te geven aan consumptie- en productiemethoden die de biodiversiteit en de ecosystemen respecteren.
- c.7.5.3.05. In 2021 zal de FOD Volksgezondheid haar website 'energievreters.be' opnieuw lanceren. De website zal veel actie-ideeën voorstellen en worden opgebouwd rond een gepersonaliseerde zoekmachine, waarbij de nadruk zal liggen op technologische, gedrags- en financiële criteria. De aangekaarte domeinen zullen zowel betrekking hebben op de energie-efficiëntie van de woning als op de verplaatsingen of het verbruik.

c.7.5.3.06. Deze maatregelen dragen bij tot SDG's 2 (2.2), 3 (3.4, 7 (7.3) en 12 (12.2, 12.5) en doelstellingen 1, 4, 8, 12, 13, 14, 15, 25 en 27 van de LTV.

7.6. Ondersteunen van het vertrouwen in de digitale omgeving

c.7.6. Hier wordt een maatregel voorgesteld om de digitalisering van de economie te ondersteunen:

7.6.1. Bevorderen en aanmoedigen van het gebruik van elektronische handtekeningen

c.7.6.1.01. De Europese eIDAS-verordening betreffende elektronische identificatie en vertrouwensdiensten van 23 juli 2014 (van kracht sinds 01.07.2016) heeft met name tot doel de wetgeving inzake elektronische handtekeningen te harmoniseren en de juridische waarde ervan in hun verschillende vormen (eenvoudig, geavanceerd of gekwalificeerd) te erkennen. Bedrijven die op Europees niveau handel drijven, beschikken dus over een gemeenschappelijk juridisch kader dat het gebruik van elektronische handtekeningen vergemakkelijkt.

c.7.6.1.02. Met een verduidelijkt wettelijk kader en handtekeningformaten die Europese normen zijn geworden, zouden bedrijven er zowel in B2B- als B2C-relaties toe aangemoedigd moeten worden om de gekwalificeerde elektronische handtekening te gebruiken die, in de context van een elektronische transactie, een juridische waarde heeft die gelijk is aan een handgeschreven handtekening. Met de ontwikkeling van de e-commerce worden consumenten er steeds vaker toe aangezet om virtueel contracten af te sluiten. Deze "dematerialisatie" van de toestemming van de klant, in de vorm van de elektronische handtekening, neigt ertoe wijdverbreid te worden. De consument is er zich echter niet altijd van bewust dat een elektronische handtekening even bindend is als een handgeschreven handtekening.

c.7.6.1.03. De elektronische handtekening heeft niet alleen het voordeel dat hij het niveau van de veiligheid van de transacties verbetert, waardoor bedrijven tijd en geld besparen, maar hij heeft ook voordelen voor het milieu, met name wat betreft de besparing op papier (mogelijkheid om een document te ondertekenen zonder het af te drukken en eliminatie van de opslag en archivering van papier) en de vermindering van het aantal verplaatsingen (mogelijkheid om een document te ondertekenen zonder een fysieke vergadering). In een studie bij gebruikers van Adobe Sign die gepubliceerd werd in mei 2017 (Total Economic Impact), schatte het studiebureau Forrester dat de implementatie van software voor elektronische handtekeningen in een doorsneebedrijf van 23.400 mensen tot een besparing van 163.000 liter water, 6.400 kg hout en 1.630 kg afval zou leiden op één jaar tijd.

c.7.6.1.04. De doelstellingen zijn : Bevorderen van het wijdverbreide gebruik van elektronische handtekeningen door ondernemingen in hun betrekkingen met hun klanten, professionals of consumenten en aanmoedigen van het gebruik ervan door consumenten, met het oog op een duurzaam beheer en een rationeel gebruik van de natuurlijke hulpbronnen en het informeren van bedrijven en consumenten over het wettelijke kader voor elektronische handtekeningen, de voordelen die dit kan bieden en de praktische uitvoering ervan.

c.7.6.1.05. In de loop van 2021 zal de FOD Economie in overleg met de Dienst Administratieve Vereenvoudiging een informatiecampagne voeren over alle vertrouwensdiensten en elektronische handtekeningen, hun kenmerken en voordelen (bijv. het opstellen van een praktische referentieids voor bedrijven, waarvan kmo's 99,9% uitmaken, en een tutorial voor consumenten).

7.7. Verantwoordelijk en duurzaam produceren

c.7.7. Hier worden twee maatregelen voorgesteld om bij te dragen tot meer verantwoorde productiewijzen:

7.7.1. *Het ontwikkelen van een platform voor het karakteriseren van nanodeeltjes door middel van traceerbare metingen*

c.7.7.1.01. Zowel op internationaal als op nationaal niveau worden initiatieven ontwikkeld om innovatie en het concurrentievermogen van de ondernemingen op het gebied van nanomaterialen te bevorderen en tegelijkertijd de bescherming van consumenten, werknemers, het milieu en de volksgezondheid te waarborgen. België heeft een eigen innovatief regelgevend kader, het nanoregister, dat bedrijven die nanodeeltjes produceren of gebruiken verplicht om deze te registreren in een nationale databank. Dit register geldt als aanvulling op de Europese regelgeving (cosmetica en food) en de REACH-verordening inzake chemische stoffen.

c.7.7.1.02. Om het regelgevende kader van de markt op een stevige wetenschappelijke basis te vestigen, ontwikkelt de Metrologische Dienst van de FOD Economie een platform voor de karakterisering van nanodeeltjes door middel van traceerbare metingen. Het zijn de grootte en de concentratie van de deeltjes die momenteel onderworpen zijn aan deze regelgeving. Bovendien vormen deze twee kenmerken de kern van elke risicoanalyse, evenals de detectie in complexe matrices, zoals levensmiddelen, afvalwater etc.

c.7.7.1.03. Met dit in het achterhoofd investeert het laboratorium voor nanometrologie in technieken om nanodeeltjes in complexe matrices te extraheren en te meten teneinde hun grootte en concentratie op een traceerbare manier te bepalen en controles uit te voeren op alledaagse consumptieproducten. De dimensionale meting van sferische deeltjes valt al onder een accreditatie volgens ISO/IEC 17025. De meting van niet-sferische deeltjes en de meting van de concentratie worden momenteel uitgewerkt, hetzij in het kader van onze eigen onderzoeksprojecten, hetzij in samenwerking met andere metrologische instituten binnen het Europese programma voor metrologie, EMPIR.

c.7.7.1.04. Het gaat hier over het ontwikkelen van traceerbare technieken/methoden om de grootte en de concentratie van nanodeeltjes in alledaagse consumptieproducten en/of het milieu te meten, zodat aan de controleorganen de nodige metrologische hulpmiddelen voorgesteld kunnen worden.

De volgende stappen zijn gepland:

- a) Tegen het einde van 2021, het protocol voor de detectie van nanodeeltjes in een complex medium afronden.
- b) Tegen het einde van 2021 het protocol voor het meten van de concentratie van nanodeeltjes en de onzekerheidsberekening afronden.
Voorstellen van de technische hulpmiddelen (detectie, grootte en concentratiemeting) aan de controlediensten om een proefcontrolecampagne over nanomarkering in cosmetische producten op te zetten.
- c) Tegen medio 2022 de operationaliteit verzekeren van het nanolaboratorium van de Dienst Nationale Standaarden bij de detectie van sferische en niet-sferische nanodeeltjes in complexe matrices en de bepaling van hun concentraties en afmetingen, met inachtneming van de goede regels voor de traceerbaarheid in de richting van nationale standaarden.
- d) Internationale validatie van resultaten door deelname aan relevante internationale conferenties.
Toezien op de voortdurende validatie van de metingen door middel van interlaboratoriumvergelijkingen en presenteren van de resultaten op internationale conferenties.

Andere betrokken FOD's/instellingen: FOD Volksgezondheid, FAVV, FOD Werkgelegenheid.

7.7.2. Optimalisatie van zandontginning in het Belgisch deel van de Noordzee

c.7.7.2.01. Zand ontgonnen in het Belgische deel van de Noordzee wordt voornamelijk ingezet als bouwzand en voor strandsuppletie. In België wordt 100% van het gewonnen suppletiezand en 88% van het gewonnen bouwzand afgezet in het Vlaamse Gewest.

c.7.7.2.02. Deze maatregel maakt deel uit van acties ter realisatie van de economische doelstellingen opgenomen in bijlage 3 van het Marien Ruimtelijk plan 2020-2026 dat in werking trad op 20 maart 2020.

c.7.7.2.03. Deze optimalisatie zal rekening moeten houden met, onder andere, de beperkte bewezen exploiteerbare reserves, de inzet en beschikbaarheid van alternatieve grondstoffen ter vervanging van primair bouwzand en de kostprijs van de primaire en alternatieve grondstoffen voor bouwzand in België en de omringende landen.

c.7.7.2.04. In het kader van de duurzame productie zullen de volgende beleidsopties onderzocht worden: de optimalisatie van de ontginningen in het kader van geplande wijzigingen in het ruimtegebruik, de verlenging van de periode tot uitputting van de voorraad, de toekenning van ontginningsvolumes per locatie en de bepaling van concessievergoedingen per type zand.

c.7.7.2.05. Vooraleer beleidsopties te overwegen, zal de huidige toestand goed in beeld moeten gebracht worden. Dit vooronderzoek loopt reeds en zou tegen midden 2021 afgerond moeten zijn.

c.7.7.2.06. De beleidsopties zouden tegen eind 2021 aan de minister bevoegd voor economie moeten voorgelegd worden, de implementatie van de gekozen beleidsoptie zal in 2022 volgen.

a) Analyse van de beschikbare alternatieven voor primaire delfstoffen (30/06/2021)

De FOD Economie analyseert de jaarverslagen van het monitoringsysteem duurzaam oppervlaktedelfstoffenbeleid van de Vlaamse overheid voor informatie over de beschikbaarheid van alternatieve bronnen voor bouwzand. Indien nodig vraagt de FOD bijkomende gegevens op bij de bevoegde Vlaamse overheidsdiensten (Omgeving/OVAM/VITO).

b) Analyse van de kostprijs van de grondstoffen voor bouwzand (30/06/2021)

De FOD Economie vergaart en analyseert informatie over de kostprijs van de primaire en alternatieve grondstoffen voor bouwzand in België en de omringende landen.

c) Opstellen van beleidsopties voor zandwinning op zee (31/12/2021)

De FOD Economie ontwikkelt beleidsopties die tot doel hebben de duurzame consumptie van delfstoffen te beïnvloeden door het productiebeleid voor zandwinning op zee te wijzigen.

d) Implementatie van de gekozen beleidsopties (31/12/2022)

De FOD Economie implementeert de gekozen beleidsopties.

c.7.7.2.07. Andere betrokken FODs/instellingen: Raadgevende commissie belast met de coördinatie tussen de administraties die betrokken zijn bij het beheer van de exploratie en de exploitatie van het continentaal plat en van de territoriale zee, FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu.

c.7.7.2.08. Deze actie past in het kader van SDG's 12 (12.2) en 14 (14.2) en doelstellingen 12, 13, 14 en 39 van de LTV.

7.8. Beginnen aan de overgang van de voedselsystemen

c.7.8.01. De overgang van voedselsystemen is een essentiële uitdaging van dit decennium en zal een belangrijke bepalende factor zijn voor de verwezenlijking van vele doelstellingen op het gebied van duurzame ontwikkeling.

c.7.8.02. Voedselproductie en -consumptie staan centraal in tal van kwesties: de omschakeling van natuurlijke ecosystemen voor de landbouw, de uitstoot van broeikasgassen en chemische verontreiniging die verband houden met landbouwpraktijken en de ontwikkeling van duurzamere alternatieven, de bevoorradingszekerheid bij schokken en de toegang tot voedsel, het behoud van een landbouwsector in België, de arbeidsomstandigheden van de producenten/boeren, met inbegrip van het garanderen van een waardig/leefbaar inkomen, de voedingskwaliteit van het voedsel, voeding en zoals in het regeerakkoord gesteld (p. 64) *“met bijzondere aandacht voor de Belgische (landbouw)bedrijven zodat deze niet in een concurrentieel nadelige positie worden gebracht”*.

c.7.8.03. Bijdragen aan de overgang van voedselsystemen is daarom rechtstreeks gekoppeld aan een groot aantal SDG's: 1, 2, 8, 10, 12, 13, 14, 15 en 16.

c.7.8.04. De Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties ('Food and Agriculture Organization', FAO) beschrijft een duurzaam voedselsysteem als: 'een systeem dat voedselzekerheid en voeding voor alle mensen garandeert op een manier die de economische, sociale en ecologische fundamenteën die nodig zijn om voedselzekerheid en voeding voor toekomstige generaties te garanderen, niet in gevaar brengt. Dit betekent dat het rendabel is gedurende het hele proces, zorgt voor economische duurzaamheid, brede maatschappelijke voordelen biedt, zorgt voor sociale duurzaamheid en een positieve of neutrale impact op de omgeving van de natuurlijke hulpbronnen heeft.'

c.7.8.05. De overgang naar duurzame voedselsystemen is de vooropgestelde doelstelling van de strategie 'Van boer tot bord', die de Europese Commissie in mei 2020 in het kader van de 'Green Deal' heeft aangenomen. Het Belgische standpunt over deze strategie wordt gecoördineerd door de federale overheid (FOD Volksgezondheid) via de ad-hoc werkgroep van de Interministeriële Conferentie voor het Landbouwbeleid (ICLB) en dus in nauwe samenwerking met de gewesten die voor het landbouwbeleid zijn bevoegd.

c.7.8.06. De federale overheid kan aan deze overgang bijdragen door middel van drie acties:

- c.7.8.06.01. door de nationale strategie inzake bestuivers aan te passen aan de federale hefbomen en zo bij te dragen aan een Belgische landbouwproductie die bevorderlijker is voor de biodiversiteit (federaal plan voor bestuivers);
- c.7.8.06.02. door een maatschappelijk debat op gang te brengen om, op basis van de beste wetenschappelijke gegevens, de maatschappelijke transformatie die nodig is om deze transitie op gang te brengen te stimuleren en in goede banen te leiden (4-jarig project 'Futur4Food' dat door BELSPO wordt gefinancierd in het kader van haar BRAIN 2.0-programma);
- c.7.8.06.03. door maatregelen te nemen om de voedselinketens te verduurzamen, door de responsabilisering en de samenwerking van alle stakeholders in België ('Beyond Food Strategy'). Deze laatste actie wordt beschreven in het internationaal deel van het federaal plan voor duurzame ontwikkeling (FPDO).

c.7.8.07. Het doel is om zowel de Belgische landbouwproductie en de invoerketens te verduurzamen (zodat de sociale en milieunormen van de landen die ons bevoorraden geleidelijk aan dezelfde worden als in België/Europa), om de veerkracht van het Belgische voedselsysteem te versterken en om de opkomst van

alternatieve ketens die werkgelegenheid scheppen in de Belgische landbouw- en agrovoedingssector, te ondersteunen.

7.8.1. Uitvoering van de nationale strategie inzake bestuivers voor het federale niveau

c.7.8.1.01. De nationale strategie inzake bestuivers die in 2021 door de ICL werd goedgekeurd, is opgebouwd rond drie pijlers: (1) de landbouw bestuiversvriendelijk maken, (2) de steden, de infrastructuren en de ruimten bestuiversvriendelijk maken en (3) de kennis en het bewustzijn over de toestand van bestuivers en de oorzaken van hun achteruitgang verbeteren. Deze drie pijlers maken het onder meer mogelijk om de omvang, de kwaliteit, de diversiteit en de connectiviteit van de habitats te verbeteren om gezonde bestuiversgemeenschappen in heel België te bevorderen, om de factoren die de achteruitgang van bestuiverssoorten veroorzaken te verlichten en hun uitsterven te voorkomen, om de veerkracht van alle bestuivers tegen de klimaatverandering te verhogen, om het grote publiek en de belangrijkste sectoren te sensibiliseren rond de oplossing van het probleem en om de samenwerking tussen alle betrokken partijen te verbeteren.

c.7.8.1.02. In de nationale strategie zijn drie belangrijke doelstellingen vastgelegd, namelijk: (1) tegen 2025 een volledige opvolging van de veranderingen in de verspreiding van en overvloed aan alle bestuivers in het land tot stand brengen, (2) tegen 2030 het aantal wilde bestuivers met een negatieve tendens in termen van grootte van de populatie en verspreiding met 50% verminderen en het aantal soorten met een positieve tendens ten opzichte van 2019 met 50% verhogen en (3) een jaarlijkse wintersterfte van bijenkolonies van minder dan 15% bereiken.

c.7.8.1.03. Naast de voordelen voor de biodiversiteit draagt de strategie ook bij tot de veiligheid van de Belgische voedselproductie, de veerkracht van de ecosystemen en de Belgische economie, alsook tot het welzijn van de mens, en sluit dus aan bij de context van de overgang naar duurzamere voedingssystemen en meer in het algemeen met die van de Europese 'Green Deal'.

c.7.8.1.04. Via een federaal plan voor bestuivers de federale hefbomen mobiliseren om bij te dragen tot pijlers 1 en 3 van de nationale strategie inzake bestuivers en zo bij te dragen aan een overgang van het Belgische landbouwsysteem en, uiteindelijk, het Belgische voedselsysteem naar een grotere duurzaamheid, met name vanuit het oogpunt van het behoud van de biodiversiteit.

a) Ontwerp van federaal plan voor de bestuivers

c.7.8.1.04.01. Tegen januari 2022 heeft de federale overheid haar bijdrage aan de nationale strategie geïdentificeerd en beschreven in een federaal plan dat voor openbare raadpleging moet worden voorgelegd.

c.7.8.1.04.02. De federale maatregelen die in het plan moeten worden opgenomen, zullen in de volgende verschillende domeinen worden geïdentificeerd (in voorkomend geval in samenwerking met de gefedereerde entiteiten):

- c.7.8.1.04.02.01. Toelating voor het in de handel brengen van gewasbeschermingsmiddelen, diergeneesmiddelen en biociden: aanpassen van het regelgevingskader rekening houdend met een betere bescherming van de bestuivers, met name wat betreft de vrijstellingen van verboden; De regering realiseert een ambitieus reductieplan voor pesticiden met bijzondere aandacht voor de Belgische (landbouw)bedrijven zodat deze niet in een concurrentieel nadelige positie worden gebracht.
- c.7.8.1.04.02.02. De omkadering, de controle en de bewaking van de handel in bestuivers en stuifmeel;

- C.7.8.1.04.02.03. Onderzoek: bijdragen tot het onderzoek en de innovatie met betrekking tot alternatieve stoffen en methoden voor gewasbeschermingsmiddelen;
 - C.7.8.1.04.02.04. De bewustmaking van de consumenten en de belangrijkste marktspelers (bv. het effect van esthetische kwaliteitseisen voor voedingsmiddelen op de landbouwpraktijken).
- C.7.8.1.05. Betrokken FODs/instellingen : FOD Volksgezondheid, FAVV, FAGG.

b) Goedkeuring van het federale plan voor de bestuivers

C.7.8.1.06. Tegen september 2022 wordt een federaal plan goedgekeurd en wordt begonnen met de uitvoering ervan.

C.7.8.1.07. Deze maatregel draagt bij tot SDG 15 (15.5) en doelstelling 22 van de LTV.

7.8.2. Maatschappelijk debat over de overgang van de voedselsystemen

C.7.8.2.01. De overgang naar duurzame voedselsystemen vereist een grote maatschappelijke transformatie. Daarom dat deze transformatie gestimuleerd en begeleid dient te worden.

C.7.8.2.02. Stakeholders moeten worden samengebracht om in een iteratief proces een maatschappelijk debat te organiseren. Beginnend bij deskundigen en pioniersbedrijven in de voedseltransitie worden de werkgroepen bij elke iteratie uitgebreid met producenten, consumenten, wetenschappers, invoerders enz.

C.7.8.2.03. Deze groepen werken door bestaande expertise samen te brengen, lacunes in de wetenschap op te vullen, kennis van belanghebbenden op te bouwen, transitietrajecten in kaart te brengen en ten slotte een consensus te bereiken en tot implementatie over te gaan. Dit project moet de groepen begeleiden in een proces dat hen in staat stelt om samen te bepalen wat deze overgang zal inhouden en welke instrumenten haar zullen vergemakkelijken. De eerste stap in dit debat wordt gezet met de goedkeuring en de financiering van het project BRAIN FUTURES4FOOD (2021-2025) door het BRAIN programma van Belspo. De invoering van steun voor de landbouw- en levensmiddelensector zou het voorwerp moeten uitmaken van wetenschappelijke en economische studies om te zien hoe deze overgang in de praktijk kan worden gerealiseerd (door middel van regelgevings- en belastinghervormingen).

C.7.8.2.04. Het project beoogt in essentie de transitie van de voedselsystemen te begeleiden, wat de organisatie vereist van een maatschappelijk debat (gebaseerd op de beste wetenschappelijke gegevens) over de hervormingen die moeten worden doorgevoerd om een duurzaam Belgisch voedselsysteem (dat het klimaat en de biodiversiteit verbetert of in ieder geval niet negatief beïnvloedt) en gezonde voeding aan de Belgen aan te bieden, en bedrijven in de levensmiddelensector (in het bijzonder kmo's) en de Belgische landbouwsector te ondersteunen om deze transitie te realiseren.

a) Begeleiden van het 'Brain Futur4Food'-project

C.7.8.2.05. Vanaf 2021 moet het werk van het actie-onderzoeksproject, dat de volgende stappen omvat, op de voet worden gevolgd en vergemakkelijkt:

- C.7.8.2.05.01. Ontwikkelen en testen van een methodologie die kan worden gebruikt door belanghebbenden (overheid, sectoren, profit en non-profit organisaties en de academische wereld) voor de co-creatie van een duurzame en veerkrachtige toekomst op basis van systemisch denken en een transdisciplinair kader dat gericht is op een effectieve implementatie.

- C.7.8.2.05.02. Testen en evalueren van de methode in twee casestudies die betrekking hebben op de Europese "Green Deal" (van boer tot bord), meer bepaald op de "duurzame productie van granen" en de "toekomst van vlees".
- C.7.8.2.05.03. Opzetten en ondersteunen van de opstartfase van leergemeenschappen (een in de graansector en een andere in de vleessector) die op lange termijn het noodzakelijke transformatieproces in de levensmiddelensector op gang kunnen brengen met de steun van de belanghebbenden.

b) Toepassing van de Futur4Food-methodologie op andere prioritaire thema's

C.7.8.2.06. Tegen 2023:

- bestaande leergemeenschappen (granen en vlees) blijven ondersteunen,
- andere prioritaire thema's identificeren,
- de eerste methodologische aanbevelingen van Futur4Food toepassen om met leergemeenschappen te starten rond de geïdentificeerde thema's.

C.7.8.2.07. Deze maatregel draagt bij tot SDG's 2 (2.4), 13 (13.2) en 15 (15.5) en doelstellingen 19, 22, 23 et 31 van de LTV.

8. Veranderen van mobiliteitsmodel

c.8. Zoals in het regeerakkoord staat: *"Een vlotte en duurzame mobiliteit is van essentieel belang voor onze economie en voor de vrijheid en levenskwaliteit van onze burgers. Het huidige mobiliteitsmodel heeft echter een negatieve invloed op de klimaatverandering, de luchtkwaliteit en de volksgezondheid. In het kader van haar bevoegdheden en in samenwerking met de gewesten zal de regering dan ook inzetten op zachte, collectieve en multimodale mobiliteit."* (regeerakkoord, p. 65). De transformatie van ons mobiliteitssysteem is een belangrijke kwestie in het licht van een duurzame ontwikkeling en de hier voorgestelde acties moeten onder meer bijdragen tot SDG's 11.2 en 13 en tot de doelstellingen van de strategische langetermijnvisie voor duurzame ontwikkeling onder het thema "Mobiliteit en vervoer". De hier beoogde acties zijn er hoofdzakelijk op gericht de milieueffecten van het weg- en luchtvervoer te verminderen, het aantal verkeersslachtoffers terug te dringen en het gebruik van de fiets te bevorderen.

8.1 Vermindering van de milieueffecten van het wegverkeer

c.8.1.01. De uitstoot van de transportsector vertegenwoordigt tegenwoordig 22,2% van de totale uitstoot (tegenover 14,3% in 1990). Die toename is grotendeels te wijten aan het wegvervoer, dat in 2018 zorgde voor 98,1% van de totale uitstoot door deze sector. De binnenscheepvaart stagneert op 1,6%. De uitstoot van het spoor vertegenwoordigt 0,3%.

c.8.1.02. In de sector van het wegvervoer gaan de meeste indicatoren in stijgende lijn (in 2017): het aantal voertuigen nam met 59% toe sinds 1990 (slechts 48% voor de personenwagens), net als het verkeer (voertuigkilometers) dat in dezelfde periode toenam met 47% (2017). In diezelfde periode nam het vrachtvervoer (in ton km) toe met 114% terwijl het personenvervoer slechts met 26% toenam.

c.8.1.03. Het wegvervoer is een van de belangrijkste bronnen van broeikasgasemissies in België, zoals blijkt uit de trend- en niveauanalyse. Met een toename van de uitstoot van broeikasgassen met 25% tussen 1990 en 2018 vormt het wegvervoer één van de belangrijkste drivers van de emissietrends. Het wegvervoer was tussen 1990 en 2018 verantwoordelijk voor de belangrijkste absolute toename in CO₂-uitstoot, nl. + 8,91 miljoen ton CO₂-equivalenten.

c.8.1.04. Om de klimaat- en milieudoelstellingen van de regering te bereiken, is het van fundamenteel belang zowel het aantal auto's op de weg als hun individuele milieueffecten te verminderen. Acties ten behoeve van schonere voertuigen zullen moeten worden ondersteund door een fiscaal beleid dat milieu-investeringen door de vervoerssector aanmoedigt en minder deugdzame acties ontmoedigt. In samenwerking met de minister van Financiën en de regio's moet werk worden gemaakt van de fiscale overgang van de NEDC-norm (die vóór Dieselgate van toepassing was) naar de nieuwe WLTP-norm (die de milieu-impact van auto's nauwkeuriger meet), de overgang naar een belastingregeling voor Plug-in Hybrid Vehicles (PHEV) waarbij de CO₂-uitstoot niet wordt onderschat en de herziening van de definitie van bedrijfsvoertuigen (pick-up trucks). Zoals bepaald in het regeerakkoord : *« in overleg met de deelstaten zal de regering op termijn uitsluitend de verkoop van zero-emissiewagens toestaan, op voorwaarde dat er voldoende betaalbare wagens op de markt zijn en er analyses over de levenscyclus voorhanden zijn. In dit kader zal de regering ook rekening houden met de impact van deze transitie op de overheidsfinanciën (o.a. impact op accijnzen). Daarbij zal de regering, in samenspraak met de gewesten, ook toezien op de ontwikkeling van de nodige infrastructuur en data-uitwisseling. Deze moet het ook mogelijk maken om emissievrije voertuigen in te zetten in een flexibel elektriciteitsnet."* (p.60)

Zodra het plan is goedgekeurd:

8.1.1 De verkoop van voertuigen die voldoen aan de norm van zero-emissie-doelen

C.8.1.01. De FOD Mobiliteit zal samen met de andere bevoegde overheden onderzoeken of het mogelijk is om stap voor stap een einde te maken aan de verkoop van voertuigen die niet voldoen aan de norm van zero-emissie. Deze evaluatie zal inzonderheid rekening moeten houden met het Europese kader, de beschikbaarheid op de markt van auto's voor redelijke prijzen, het bestaan van analyses over de levenscyclus, *met de impact van deze transitie op de overheidsfinanciën (o.a. impact op accijnzen)* alsook eventuele bijkomende maatregelen. *Daarbij zal de regering, in samenspraak met de gewesten, ook toezien op de ontwikkeling van de nodige infrastructuur en data-uitwisseling.*

8.1.2. Een alternatief mobiliteitsbudget vastleggen

C.8.1.2. De FOD Financiën zal werken aan de vaststelling van een kader dat de ontwikkeling van een door de werkgever toegekend mobiliteitsbudget voor werknemers zonder bedrijfswagen mogelijk maakt alsook aan de versterking en vereenvoudiging van het bestaande mobiliteitsbudget door het bestaande mobiliteitsbudget te vereenvoudigen (regeerakkoord, p. 60).

8.1.3. De koolstofneutraliteit voor bedrijfswagens bereiken

C.8.1.3. De FOD Financiën zal meewerken aan het vaststellen van maatregelen om tegen 2026 koolstofneutraliteit voor nieuwe bedrijfswagens te bereiken (regeerakkoord, p. 60).

8.1.4. Een mogelijke aanpassing van de belasting op bedrijfswagens onderzoeken

C.8.1.4. Los van maatregel 8.1.3 zal de FOD Financiën een mogelijke aanpassing van de belasting op bedrijfswagens onderzoeken. Met name door:

- het in aanmerking nemen van de massa en het vermogen bij de berekening van de belasting;
- de fiscale overgang van de NEDC-norm naar de nieuwe WLTP-norm (die de CO₂-uitstoot en het brandstofverbruik van auto's nauwkeuriger meet);
- de aanscherping van de eisen voor plug-inhybrides (PHEV);
de vermindering van de externe effecten.

8.1.5. Strengere productnormen ondersteunen

C.8.1.5. In samenwerking met de FOD Volksgezondheid (Leefmilieu) zal de FOD Mobiliteit de overgang naar schonere voertuigen bevorderen in de technische voorschriften door steeds strengere productnormen op Europees en internationaal niveau te ondersteunen.

8.1.6. De platformen voor het delen van verplaatsingsmiddelen ondersteunen

C.8.1.6. Om de ontwikkeling van mobiliteit als een dienst (Mobility as a service, MaaS), de intermodaliteit en de gedeelde mobiliteit te bevorderen zal de FOD Mobiliteit platformen voor het delen van auto's, fietsen of andere verplaatsingsmiddelen tussen particulieren ondersteunen.

8.1.7. Een mogelijke aanpassing van de belasting op de bedrijfsvoertuigen onderzoeken

C.8.1.7.01. De FOD Financiën zal een mogelijke aanpassing van de belasting op bedrijfsvoertuigen (bv. pickups) onderzoeken.

C.8.1.7.02. In samenwerking met de FOD Mobiliteit, FOD Financiën, FOD Economie, FOD Sociale Zekerheid, FOD Volksgezondheid, FOD Werkgelegenheid, RSZ.

C.8.1.7.03. Deze maatregel draagt bij aan SDG's 3 (3.9) en 13 (13.2) en doelstellingen 6, 22, 23, 25, 31 en 35 van de LTV.

8.2. Het aantal verkeersslachtoffers drastisch verminderen

C.8.2.01. Hoewel de cijfers voor verkeersdoden in de eerste helft van 2020 een verbetering laten zien ten opzichte van 2019, mag niet worden vergeten dat 2020 werd gekenmerkt door de coronaviruscrisis en de daaruit voortvloeiende afname van het aantal verplaatsingen. Als we iets verder teruggaan in de tijd, zien we dat het aantal verkeersdoden tussen 2018 en 2019 sterk is toegenomen (+7%). Met 646 verkeersdoden in 2019 is België ver verwijderd van de doelstelling die het zich voor 2020 had gesteld, namelijk maximaal 420 doden op onze wegen. En zelfs met de coronaviruscrisis mogen we dit jaar geen wonder verwachten. Uit de cijfers van de verkeersveiligheidsbarometer van 2021, tellen we 484 verkeersslachtoffers in 2020. In termen van aantal doden per miljoen inwoners situeert België zich jaar na jaar boven het Europese gemiddelde (wat betekent dat we het slechter doen) met 56 doden per miljoen inwoners bij een Europees gemiddelde van 51 verkeersdoden. Heel eenvoudig: slechts 11 van de 31 landen doen het slechter dan wij. In België is duidelijk nog veel ruimte voor verbetering op het gebied van verkeersveiligheid.

C.8.2.02. De federale staat ertoe brengen om zich te schikken naar de door de Europese Commissie en, meer recentelijk, de Verenigde Naties vastgestelde doelstelling qua vermindering van het aantal slachtoffers van verkeersongelukken, namelijk een vermindering met 50 procent van het aantal verkeersdoden in 2030 ten opzichte van 2020. En de vermindering van het aantal ernstig gewonden zou dezelfde trend moeten volgen.

8.2.1. De Staten-generaal van de Verkeersveiligheid organiseren

C.8.2.1. Ten laatste in 2022 organiseert de FOD Mobiliteit Staten-generaal van de verkeersveiligheid door de hele Belgische samenleving te mobiliseren.

8.2.2. Recidive en straffeloosheid bestrijden

C.8.2.2.01. Overeenkomstig het regeerakkoord zullen de Staten-generaal het mogelijk moeten maken om doelstellingen op het vlak van handhaving vast te stellen, rekening houdend met het feit dat de uiteindelijke ambitie is dat elk jaar één op de drie chauffeurs wordt gecontroleerd op snelheid, alcohol- en drugsgebruik, het dragen van de veiligheidsgordel en het gebruik van een mobiele telefoon tijdens het rijden. De studie over het rijbewijs met punten verfijnen zonder zich te moeten beperken tot deze optie. Er zullen ook andere mogelijkheden worden onderzocht om in het stadium van de onmiddellijke inning voor de meest problematische overtredingen op het gebied van verkeersveiligheid rekening te houden met recidive.

C.8.2.2.02. Vóór 2026 werkt de FOD Mobiliteit concrete voorstellen uit om recidive en straffeloosheid te bestrijden.

8.2.3. Alternatieve sancties ontwikkelen

c.8.2.3.01. De mogelijkheid bestuderen om alternatieve sancties, zoals eventueel verplichte opleidingen, verder te ontwikkelen die betere langetermijneffecten hebben dan de traditionele boetes. Dit geldt zowel in het stadium van de onmiddellijke inning als in het kader van de voorwaarden die worden gesteld aan het herstel van het recht om te rijden na verlies van dit recht.

c.8.2.3.02. Vóór 2026 ontwikkelt de FOD Mobiliteit concrete voorstellen voor alternatieve straffen bij verkeersovertredingen.

8.2.4. Grensoverschrijdende overtredders vervolgen

c.8.2.4.01. Vóór 2026 zal de FOD Justitie, daarin bijgestaan door de FOD Mobiliteit, in overleg met de gerechtelijke instanties, de Politie en de gewesten de procedures voor de vervolging van grensoverschrijdende overtredders afronden.

c.8.2.4.02. Samenwerking met de FOD Mobiliteit, FOD Justitie, Politie (FOD Binnenlandse Zaken), gewesten, leden van de Federale Commissie voor Verkeersveiligheid.

c.8.2.4.03. Deze maatregelen dragen bij tot SDG's 3 (3.6) en 11 (11.2) en doelstellingen 23 en 24 van de LTV.

8.3. Het gebruik van de fiets bevorderen

c.8.3.01. Tot de meest milieuvriendelijke vormen van verplaatsingen behoren natuurlijk de actieve vormen zoals wandelen of fietsen. In België worden nog steeds te veel korte verplaatsingen met de auto gemaakt. Het federale regeerakkoord voorziet in een reeks maatregelen om het fietsen te vergemakkelijken en een modal shift naar het fietsen te stimuleren.

c.8.3.02. Naast de voordelen op het gebied van CO2-reductie leidt het fietsen tot:

- Een verbetering van de gezondheid door het verminderen van cardiovasculaire problemen, het risico op diabetes type 2, osteoporose ... Zo kunnen 18.000 vroegtijdige sterfgevallen per jaar voorkomen worden;
- Een beter gebruik van de hulpbronnen;
- Een vermindering van de externe kosten: luchtvervuiling, lawaai, verkeersopstoppingen, de uitstoot van broeikasgassen;
- Een positief effect op de economie door met name de toename van de werkgelegenheid in de fiets gerelateerde sectoren en het toerisme;
- Een afname van het gebruik van de ruimte voor particulier vervoer en het vrijmaken van ruimte voor andere functies in de openbare ruimte.

8.3.1. Verlaging van het btw-tarief bij aankoop van een fiets

c.8.3.1. De FOD Financiën pleit op het niveau van de Europese Unie om de toepassing van een verlaagd btw-tarief op fietsen, elektrische fietsen, speed pedelecs (ref.: [de wet van 13 april 2019](#) tot instelling van een verlaagd btw-tarief bij de aankoop van fietsen en elektrische fietsen) mogelijk te maken.

8.3.2. Fietsdiefstallen bestrijden

c.8.3.2. Overeenkomstig het regeerakkoord (p. 68) zal in overleg tussen de regionale (op basis van het MyBike-systeem) en federale partners (Mobiliteit, politie, justitie etc.) een vrijwillig nationaal register ter bestrijding van fietsdiefstal worden opgezet. De strategie voor dit project zal in 2021 worden opgesteld.

8.3.3. De intermodaliteit tussen trein en fiets ondersteunen

C.8.3.3. Vóór 2026 moedigt de FOD Mobiliteit de NMBS aan om een vrijwillige fietsvisie te ontwikkelen (beveiligde parking in de stations, mogelijkheid om de fiets gemakkelijk mee te nemen op de trein, intermodaliteit) en deze visie in de nieuwe beheersovereenkomst vast te leggen zoals bepaald in het regeerakkoord (p. 66).

8.3.4 Analyse van de eventuele aanpassingen van het verkeersreglement ten voordele van de actieve verplaatsingswijzen

C.8.3.4.01. Vóór 2026 coördineert de FOD Mobiliteit de herziening van het verkeersreglement met het oog op een doeltreffende reorganisatie van het delen van de openbare weg, zodat alle gebruikers zich veilig kunnen verplaatsen.

C.8.3.4.02. In samenwerking met de FOD Mobiliteit, de FOD Financiën, de FOD Economie, de FOD Binnenlandse Zaken, de FOD Volksgezondheid, de federale politie, de NMBS, het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen, de gefedereerde entiteiten.

C.8.3.4.03. Deze maatregelen dragen bij tot SDG's 3 (3.4, 3.6, 3.9), 13 (13.2) en doelstellingen 4, 6, 22, 23, 25, 31 en 35 van de LTV.

8.4. De milieu-impact van het luchtvervoer verminderen

C.8.4.01. In de mededeling van de Europese Commissie “de Green Deal voor Europa” wordt de belangrijkste motivering voor deze maatregel duidelijk uiteengezet: de prijs van het vervoer moet in verhouding staan tot de gevolgen ervan voor het milieu en de gezondheid. In het Nationaal Energie- en Klimaatplan wordt deze doelstelling ook aangehaald om de externe milieukosten van luchtvaartactiviteiten te internaliseren via fiscale maatregelen (p. 136 [3.1.1.i.A3]), en ook het regeerakkoord ondersteunt resoluut het debat “over hoe het principe ‘de vervuiler betaalt’ beter kan worden toegepast in de scheepvaartsector en de luchtvaartsector” (p. 61). In het regeerakkoord staat er verder te lezen: “*De regering zet zich op Europees en internationaal niveau in voor de herziening van de huidige belastingvrijstelling op kerosine*”.

C.8.4.02. Vóór eind 2025 zal de FOD Financiën, in samenwerking met de FOD Mobiliteit, de FOD Volksgezondheid (DG Leefmilieu) en de gefedereerde entiteiten de volgende acties ondernemen:

8.4.1. De wijze bestuderen waarop het principe ‘de vervuiler betaalt’ kan worden ingevoerd in de luchtvaartsector

8.4.2. Op Europees niveau pleiten voor het verbod op korte afstandsvluchten

C.8.4.2.01. Het verbod op korte afstandsvluchten bevorderen op Europees niveau, in het kader van de uitvoering van de door de Europese Commissie ontwikkelde strategie voor duurzame en intelligente mobiliteit. Tevens moeten er geloofwaardige alternatieven voor die korte afstandsvluchten worden voorgesteld, in het kader van de modale verschuiving van het vliegtuig naar de trein.

C.8.4.2.02. In samenwerking met de FOD Financiën, FOD Economie, FOD Mobiliteit, FOD Volksgezondheid (Klimaat), de gefedereerde entiteiten.

C.8.4.2.03. Deze maatregel draagt bij tot SDG 13 (13.2) en doelstellingen 22, 23 en 31 van de LTV.

9. Financiering

c.9.01. De overgang naar duurzame ontwikkeling vereist de mobilisatie van alle belanghebbenden, maar ook een brede waaier aan middelen, waaronder financiële. In het regeerakkoord wordt er op vele plaatsen naar verwezen. Of het nu gaat om de pensioenen bij de bespreking van het beleggingsbeleid in de tweede pijler (p. 23), het relanceplan dat het mogelijk moet maken om talrijke investeringen te mobiliseren (p. 30), de oprichting van een transformatiefonds binnen de Federale Participatie- en Investeringsmaatschappij (p. 34) of de activering van het spaargeld in duurzame en ecologische projecten (p. 35).

c9.02. De transformatie van de economie zal moeten worden gefinancierd door zowel spaargeld van particulieren in de richting van een duurzame economie te sturen (9.1.1.), als door de financiële stromen te heroriënteren naar de groene transitie (9.1.2.). Er worden hier verschillende acties op dit gebied voorgesteld om de circulaire economie te financieren, de begrotingsinstrumenten aan te passen, de financiering van de groene overgang en de klimaatneutraliteit te vergemakkelijken en te bepalen op welke manier het relance- en investeringsplan aan de SDGs kan bijdragen.

9.1 Financiering van de transformatie van de Belgische economie

c.9.1. In het kader van de omvorming van de Belgische economie zijn twee maatregelen gepland:

9.1.1. Faciliteren van de financiering van de duurzame economie

c.9.1.1.01. In het kader van de Europese Green Deal, het Europese veerkracht- en herstelplan en in samenhang met het Europees Semester is het de bedoeling om financiële stromen te heroriënteren naar duurzame investeringen. De volgende acties worden hierbij overwogen:

a) Eind 2022 technische informatie verzamelen die het mogelijk maakt de reikwijdte van duurzame investeringen in België te bepalen en de kenmerken van deze investeringen op te stellen, rekening houdend met de werkzaamheden van de Europese Commissie en de OESO. Identificeren van de knelpunten voor investeringen in de duurzame economie in België.

b) Vóór eind 2023 met de commerciële banken via Febelfin en de toezichthouders besprekingen starten om na te gaan hoe het sparen en beleggen kan worden gestimuleerd in de richting van duurzame projecten. Met de verschillende Belgische instellingen, zoals de Federale Participatie- en Investeringsmaatschappij en waar mogelijk de gewestelijke publieke banken en bilaterale financieringsinstellingen, besprekingen starten over de voorwaarden voor de uitvoering van een duurzaam investeringsbeleid in overeenstemming met de Europese strategieën die door de begroting van de Europese Unie en de EIB worden ondersteund.

c) In 2022-2023 de voor- en nadelen analyseren van het verplicht stellen van vrijwillige beleidsmaatregelen (zoals EU klimaatbenchmarks, het EU-Ecolabel voor de detailhandel in financiële producten, de EU-standaard voor groene obligaties) voor particuliere en publieke marktdeelnemers.

d) Eind 2023 de discussie op gang brengen over het creëren van een Belgische strategie ter bevordering van Europese financiële keurmerken (EU-klimaatbenchmarks, EU-Ecolabel voor financiële producten) op basis van het werk uitgevoerd op het gebied van de Europese taxonomie.

e) Op basis van een dialoog met de Nationale Bank van België en het Federaal Planbureau de evolutie van het Belgische spaargeld naar meer duurzame financiële producten monitoren en het gedrag van de spaarders met betrekking tot het aanbod van dergelijke producten te bestuderen.

9.1.2. De financiering van de groene en koolstofarme transitie

c.9.1.2.01. De groene transitie, de transitie naar een duurzame economie en het herstelbeleid brengen grote investeringsnoden met zich mee, waarvoor een aanzienlijk deel uit private hoek zal moeten komen. Financiële stromen zullen geheroriënteerd moeten worden om compatibel te zijn met de doelstellingen van de Overeenkomst van Parijs, de Europese Green Deal en de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen. Het duurzaamheids-, klimaat- en milieubeleid heeft de unieke opportuniteit de juiste richting aan te geven en zal o.a. duidelijke langetermijnstrategieën en –plannen, een stabiel beleidskader met fiscale maatregelen, een aanpassing van het fiscale systeem (uitdoven van fossiele brandstofsubsidies, koolstofbeprijzing, ...) en andere regulering, zoals normen en standaarden bekijken en indien opportuun ontwikkelen. Daarnaast moet ook naar de aanbodzijde van financiering gekeken worden: voor wat betreft publieke financiering moet gekeken worden naar het opnieuw uitgeven van een groene obligatie. Verder wordt het financieel beleidskader onder de loep genomen en worden federale duurzame financieringsbeleidsopties uitgewerkt. België wordt hierin bijgestaan met zo'n 350.000 euro aan technische steun van de Europese Commissie. "De Task Force Sustainable Finance, waarin onder andere de Nationale Bank België en de FSMA zetelen, speelt een belangrijke rol bij de financieringsdossiers. Voor fiscaliteit en de groene obligaties zijn respectievelijk de Studiedienst van de FOD Financiën en het Federaal Agentschap van de Schuld de belangrijkste spelers.

c.9.1.2.02. Acties zoals gedefinieerd in de goedgekeurde aanvraag tot technische steun voor de ontwikkeling van een Belgische duurzame financieringsstrategie, dewelke zich baseert op 3 pijlers, zijnde: de financiële sector, de federale overheid en projectfinanciering:

a) Een overzicht creëren van het Belgische financieringslandschap (actoren, publieke en private financiering...) met betrekking tot duurzame financiering, waarbij federale financieringskanalen geïdentificeerd worden, het Europees beleidskader in kaart gebracht wordt en in een diagnose van disclosure van niet-financiële informatie voorzien wordt. Hierbij zullen de risico's, uitdagingen en opportuniteiten die de groene transitie, inclusief naar klimaatneutraliteit, met zich meebrengt, geïdentificeerd worden voor de financiële sector en de overheidsfinanciën in België, rekening houdend met de ESG (Environment, Social, Governance) pijlers. Hierbij worden ook nieuwe economische activiteiten en groeimarkten die voortvloeien uit de transitie geïdentificeerd.

b) Het identificeren van beleidshiaten en obstakels (strategisch, regelgevend, marktgerelateerd, beleidsgerelateerd en met betrekking tot gegevensverwerving) met betrekking tot de financieringszijde die een negatieve invloed hebben op de kapitaalstroom naar duurzame investeringen en die de uitgifte van financiële instrumenten/producten voor de financiering van duurzame activiteiten in België belemmeren. Mogelijk slechte afstellingen tussen het Belgisch financiële beleidskader en de Europese en internationale klimaat- en milieudoelstellingen en -verplichtingen worden ook in kaart gebracht. Verder wordt gekeken wat de voor- en nadelen zijn van het verplichten van vrijwillige beleidsmaatregelen voor particuliere en publieke marktdeelnemers. Ook wordt er gekeken naar hoe kmo's aangemoedigd kunnen worden om meer data gerelateerd aan duurzaamheid openbaar te maken.

Bijkomend worden financiële barrières vastgesteld die zich voordoen bij de ontwikkeling van *bankable* duurzame producten, wordt de rol voor innovatieve financieringsinstrumenten in het kader van duurzaamheid geanalyseerd en barrières voor het mobiliseren van spaargeld van retailinvesteers geïdentificeerd. Hier is steeds oog voor best practices binnen België en in het buitenland.

c) Het ontwikkelen van beleidsopties, gebaseerd op voorgaande bevindingen, om duurzame financiering in België aan te moedigen, waarbij verschillende keuzes aangereikt worden voor het aanvullen van het Belgisch beleidskader. Hierbij vormen de kwaliteit en beschikbaarheid van gegevens een hoeksteen. Opties zullen voorgesteld worden over hoe disclosure kan worden verbeterd en aangemoedigd. Ook zal er geraakt worden aan de uitrol van de gecoördineerde duurzame en ambitieuze investerings- en beleggingsstrategie voor de Federale Participatie- en Investeringsmaatschappij, om zich terug te trekken uit bedrijven die intensief broeikasgas uitstoten en zich niet actief inzetten in de energietransitie tegen 2030, zoals beschreven in het regeerakkoord.

9.2. Het relance- en investeringsplan afstemmen op de SDG's

c.9.2.01. Voor de uitvoering van de SDG's is een aanzienlijke financiering nodig, die deel moet uitmaken van een ambitieuze investeringsstrategie. Hoewel België terugkeert naar het algemene investeringsniveau van voor de crisis (23,3% van het BBP in 2017), blijft het niveau van de overheidsinvesteringen in ons land relatief laag (2,2% van het BBP in 2017, 2,6% in 2019). Een grote mate aan publieke en private investeringen is echter essentieel om een welvarende, inclusieve en duurzame Belgische samenleving op lange termijn te kunnen verzekeren. Het regeerakkoord streeft naar een publieke investeringsratio van 4% tegen 2030 (p. 31).

c.9.2.02. De algemene beleidsnota van de eerste minister bevestigt de bereidheid van de regering om het Nationaal Pact voor Strategische Investerings uit te voeren. De staatssecretaris voor Relance en Strategische Investerings stelt dat de aanbevelingen van het Strategisch Comité in zijn rapport van 11 september 2018 een inspiratiebron zijn voor de overheid om de uitvoering van de investeringen te vergemakkelijken en te versnellen. In de nota wordt ook vermeld dat de staatssecretaris verantwoordelijk zal zijn voor het opstellen van het relance- en investeringsplan, dit in goed overleg met de eerste minister en de vicepremiers. De beleidsnota van de eerste minister voegt eraan toe dat de regering een strategische cel zal oprichten waarin vertegenwoordigers zullen zetelen van alle gefedereerde entiteiten die bij de investeringen betrokken zijn. De leden van kern zullen ook in dit orgaan vertegenwoordigd zijn.

De overheidsinvesteringen zullen worden geïntegreerd in het Europese kader en er zal maximaal gebruik worden gemaakt van externe financiering zoals de "Recovery & Resilience Facility" van de Europese Commissie. Er zal ook rekening worden gehouden met het Europese herstellfonds en de Europese Green Deal.

c.9.2.03. Het investeringsplan zal in overeenstemming zijn met de verschillende gebieden die eerder in het Nationaal Pact voor Strategische Investerings bepaald werden, vooral met betrekking tot de volgende domeinen:

- digitalisering en innovatie in de gezondheidszorg;
- energietransitie;
- verbetering van onze infrastructuur en mobiliteit;
- onderwijs en universitair onderzoek;
- digitale agenda (met inbegrip van de digitalisering van de openbare diensten);
- cyberveiligheid.

c.9.2.04. De regering zal ook overeenkomsten sluiten met de betrokken sectorfederaties om in de komende maanden prioriteit te geven aan de strategische oriëntatie van het pact. Er zal een overeenkomst worden gesloten met de financiële sector (banken, vermogensbeheerders, leasemaatschappijen etc.) om de

financiering van projecten in verband met de strategische oriëntatie te bevorderen. De doelstelling is het versterken van de banden tussen het relance- en investeringsplan en de duurzame ontwikkeling "om de transitie naar een duurzame en veerkrachtige economie" te versnellen (regerakkoord, p. 30).

9.2.1. Zorgen voor samenhang tussen het Relanceplan, de SDG's en het FPDO

c.9.2.1.01. De regering zal ervoor zorgen dat de banden en de samenhang tussen het relance- en strategische investeringsplan, de SDG's en de acties die in het kader van het FPDO worden ondernomen, worden versterkt.

c.9.2.1.02. Deze maatregel zal bijdragen aan SDG 9 (9.1, 9.2, 9.4), maar ook aan andere SDG's in functie van de inhoud van het relanceplan.

10. Internationaal

c.10. Via haar buitenlands beleid, buitenlandse handel en ontwikkelingssamenwerking kan de federale staat bijdragen tot de SDG's, onder meer op het gebied van democratie, mensenrechten, gendergelijkheid, vrede en veiligheid en armoedebestrijding. In het regeerakkoord staat uitdrukkelijk: *“Op het internationale toneel zal de regering een groot voorstander zijn van multilaterale samenwerking. De doelstellingen van duurzame ontwikkeling en de Agenda 2030 van de Verenigde Naties staan hierbij centraal.”* Naast de verbintenissen in de richtsnoeren op het vlak van coherentie van het duurzame-ontwikkelingsbeleid om rekening te houden met de impact van ons beleid op de ontwikkeling van andere landen, worden hier enkele aanvullende maatregelen voorgesteld. Die zijn er onder meer op gericht meer rekening te houden met de mensenrechten in de manier van werken van ondernemingen, de strijd tegen de illegale handel in beschermde soorten, de uitvoering van een federale strategie voor duurzame voedselinvoerketens, de bevordering van universele sociale bescherming en de strijd tegen de milieuvernietiging.

10.1. Het beleid rond ‘ondernemingen en mensenrechten’ verder mainstreamen in het federaal beleid rond duurzame ontwikkeling

c.10.1.01. Verschillende actoren, waaronder VN-organen, maatschappelijke organisaties en delen van het bedrijfsleven, hebben in het verleden benadrukt dat het van cruciaal belang is om de implementatie van de VN-richtsnoeren inzake ondernemingen en mensenrechten centraal te plaatsen bij acties van overheden en het bedrijfsleven ter ondersteuning van de agenda voor 2030. Ontwikkelingstrajecten die mensenrechten niet beschermen, maken het begrip ‘duurzame ontwikkeling’ zinloos.

c.10.1.02. Gelet op het nauwe verband tussen de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen en maatschappelijk verantwoord ondernemen, dringt een beleidscoherente en een op mensenrechten gebaseerde aanpak zich op, zodat het duidelijk is dat ondernemingen die mensenrechten respecteren, meteen ook bijdragen tot duurzame ontwikkeling.

c.10.1.03. Omgekeerd, daar waar de federale overheid concrete partnerschappen tussen overheden en ondernemingen voorziet om de Agenda 2030 te realiseren, dienen deze partnerschappen gebaseerd te zijn op rekenschap (*accountability*) en respect voor mensenrechten, conform de VN-richtsnoeren inzake ondernemingen en mensenrechten en het Nationaal Actieplan Ondernemingen en Mensenrechten.

10.1.1. Versterken van de SDG-benadering voor het 2^e Nationaal Actieplan Ondernemingen en Mensenrechten

c.10.1.1.01. Het 1ste Nationaal Actieplan Ondernemingen en Mensenrechten verbindt iedere actie met de hieraan corresponderende SDG. Na de [evaluatie van dit eerste NAP door de belanghebbenden](#) bleek er een consensus te bestaan over de noodzaak om een nationale nulmeting inzake bedrijven en mensenrechten uit te voeren om de mate van implementatie van de [UNGP's](#) in België te evalueren, lacunes vast te stellen en aanbevelingen te formuleren. De resultaten van deze studie moeten worden gebruikt om de regering en de belanghebbenden te informeren over de verbintenissen die moeten worden aangegaan en de acties die moeten worden uitgevoerd om het beleid, de wetgeving en de strategische kaders in overeenstemming te brengen met de leidende beginselen inzake bedrijven en mensenrechten van de VN. Deze nationale evaluatie van de uitgangssituatie moet ook dienen als referentiebasis voor de verdere werkzaamheden met het oog op een eventueel tweede NAP. Dit actieplan dient deze SDG-benadering te versterken door voor elk actiepunt te verduidelijken op welke wijze het de corresponderende duurzame

ontwikkelingsdoelstelling realiseert via meetbare indicatoren en doelstellingen. Ter voorbereiding hiervan zal een studie ondernomen worden die gaten identificeert waarna acties indien nodig worden aangepast of bijgestuurd.

c.10.1.1.02. De resultaten van de nationale nulmeting werden in maart 2021 voorgesteld. Het zijn de beleidsbeslissingen die het daadwerkelijke gebruik van deze resultaten zullen bepalen. Afhankelijk van de beleidsbeslissingen zal de WG Maatschappelijke Verantwoordelijkheid van de ICDO het werk coördineren.

10.2. Vrijwillige bijdrage aan de “United Nations Office on Drugs and Crime” voor de financiering van het fonds “*Combatting Corruption linked to Wildlife and Forest Crime and Corruption in Africa*”

c.10.2.01. De illegale handel in beschermde soorten (fauna en flora) vormt een bedreiging voor het behoud van de biodiversiteit. Deze handel wordt vaak uitgevoerd door gewapende criminele groepen die de veiligheid van hele regio's bedreigen. In die zin zijn de milieuvraagstukken die centraal staan in de strijd tegen deze handel echte duurzame ontwikkelingsvraagstukken en levert een bijdrage aan SDG 15 (15.7; 15 c) en 16 (16.5) en doelstellingen 41, 48 en 55 van de LTV.

c.10.2.02. Ons land zet zich al lange tijd in om bij te dragen aan een beleid van verantwoord beheer van de wilde dieren in de wereld. In deze context heeft België de rol van co-facilitator voor het “*Congo Basin Forest Partnership*” voor de jaren 2018-2019 op zich genomen. Het doel van dit partnerschap is het behoud en het duurzame beheer van de bossen in het Congobekken. Het einde van het mandaat van ons land als co-facilitator is echter niet het einde van het engagement van België op dit gebied. Wat de wilde dieren betreft, heeft België in 2019 inderdaad 2 miljoen euro bijgedragen aan het UNODC-fonds “*Combatting Corruption linked to Wildlife and Forest Crime and Corruption in Africa*” (het “UNODC-fonds”) via de FOD Buitenlandse Zaken. Het doel van dit programma is de capaciteiten van de onderzoekers en magistraten te versterken in het kader van de onderzoeken naar de illegale handel in beschermde soorten.

c.10.2.03. Als eerste stap heeft UNODC een gids over “*Corruptie in de bosbouwsector*” ontwikkeld en België en UNODC hebben gezamenlijk bewustmakings- en promotie-evenementen over het onderwerp georganiseerd. Op dit moment is de denkoefening voor de uitwerking van het programma voor de tweede fase van de samenwerking aan de gang. Bij de ontwikkeling van deze projecten zal de FOD Buitenlandse Zaken samenwerken met andere FOD's, in het bijzonder met de FOD Justitie en de FOD Volksgezondheid (DG Leefmilieu), en met de POD Wetenschapsbeleid. Bevorderen van de bescherming van de biodiversiteit is een van de engagementen van België in het kader van de klimaatdiplomatie.

10.2.1. Versterken van de capaciteit van onderzoekers en magistraten in het kader van de onderzoeken

c.10.2.1.01. De volgende stap voor het UNODC-fonds is het identificeren van concrete uitvoeringsprojecten om de capaciteit van lokale onderzoekers en magistraten voor het onderzoek naar de illegale handel in beschermde soorten te versterken. Momenteel worden verschillende potentiële projecten onderzocht (in de Democratische Republiek Congo, Angola, Tsjaad en Oeganda).

c.10.2.1.02. Het doel is deze acties over een bredere horizon (2020 - 2024) te bestendigen en de outreach-activiteiten voort te zetten, zodat andere staten kunnen samenwerken bij de financiering van dergelijke projecten.

c.10.2.1.03. FOD Buitenlandse Zaken coördineert deze inspanningen als piloot in samenwerking met de relevante experts van FOD's Justitie en Volksgezondheid. Een rapport van de werkzaamheden wordt ten laatste 30 juni 2022 tijdens een plenaire ICDO gepresenteerd.

10.3. Een federale strategie voor duurzame voedselimportketens implementeren (Beyond Food)

c.10.3.01. Uit verschillende studies blijkt dat de groeiende vraag naar hulpbronnen en de wijze waarop deze hulpbronnen worden geproduceerd of ontgonnen, een aanzienlijke invloed hebben op de duurzaamheid van de land- en bosbouwsector.

c.10.3.02. Talrijke Europese en internationale vrijwillige initiatieven hebben tot doel de toeleveringsketens van de levensmiddelenindustrie te verduurzamen en de belanghebbenden te responsabiliseren. In al deze initiatieven worden sociaaleconomische vraagstukken (leefbaar inkomen, mensenrechten, arbeidsrecht) op verschillende niveaus geïntegreerd.

c.10.3.03. In België wil het [Belgische SDG Charter voor Internationale Ontwikkeling](#), dat in oktober 2016 gelanceerd werd, rekening houden met de doelstellingen inzake duurzame ontwikkeling in de kernactiviteit van de Belgische bedrijven. Partnerschappen met het maatschappelijk middenveld en de ontwikkelingsactoren van de publieke sector zijn een belangrijke hefboom voor het bereiken van duurzame en inclusieve economische groei en ontwikkeling. Om deze partnerschappen te ondersteunen, verenigt het initiatief [Beyond Chocolate](#), dat in 2018 werd gelanceerd, meer dan vijftig actoren uit de privésector, het middenveld, de academische wereld, de grootdistributie, investeerders met een sociale impact en de Belgische regering om de cacaosector in 2025 voor 100% duurzaam te maken in België en om in 2030 een leefbaar loon te bereiken voor 270.000 kleine cacaoboeren, waarbij een halt wordt toegeroepen aan de ontbossing en de strijd tegen kinderarbeid wordt opgedreven.

c.10.3.04. De '#BeBiodiversity'-strategie van de Federale overheid die in 2017 werd gelanceerd, heeft als doel bij te dragen tot de verschuiving naar meer biodiversiteitsvriendelijke markten. In deze context werden tijdens een symposium in 2018, getiteld "Sourcing while respecting biodiversity", studies over een instrument voor de beoordeling van de impact van grondstoffen op de biodiversiteit gepresenteerd. Bovendien staat [BiodiversiTree](#), een instrument dat samen met de Gewesten werd ontwikkeld, ter ondersteuning van de besluitvorming inzake biodiversiteit sinds 2019 ter beschikking van de Belgische bedrijven. De tool toont concrete voorbeelden van uit te voeren acties en bevat een "aankoop"-component.

c.10.3.05. Europees kader inzake geïmporteerde ontbossing

c.10.3.06. Op 23 juli 2019 heeft de Commissie een mededeling gepubliceerd: [Stepping up EU Action to Protect and Restore the World's Forests](#). In deze mededeling wordt de balans opgemaakt van de mogelijke en noodzakelijke acties op Europees niveau om de ontbossing gekoppeld aan de Europese consumptie terug te dringen. Onder deze acties worden nieuwe regelgevende maatregelen overwogen die geïnspireerd zijn op de houtverordening tegen de handel in illegaal hout ("due diligence") en de richtlijn inzake hernieuwbare energie ([duurzaamheidscriteria voor biobrandstoffen](#)).

c.10.3.07. Op 16 december 2019 heeft de Raad conclusies over deze mededeling aangenomen, waarin de Commissie onder meer wordt verzocht om in samenwerking met de lidstaten een roadmap voor de voorgestelde acties op te stellen, maar waarin de lidstaten ook worden opgeroepen om aanvullende maatregelen te treffen.

c.10.3.08. Voor de opvolging en bepaling van het Belgische standpunt ten aanzien van deze Europese voorstellen is de oprichting van een CCIM-netwerk vereist. Dit werk vormt een aanvulling op deze fiche die bedoeld is om tegemoet te komen aan het verzoek om aanvullende maatregelen van de lidstaten.

C.10.3.09. De maatregelen ter bestrijding van de geïmporteerde ontbossing maken deel uit van de Europese Green Deal en zijn gekoppeld aan verschillende andere strategieën van deze deal:

- C.10.3.09.01. De "van-boer-tot-bord"-strategie. De geïmporteerde ontbossing is sterk verbonden met ons voedselsysteem en de invoer van bepaalde voedingsmiddelen in het bijzonder (cacao, soja, palmolie, rundvlees, ...) voor menselijke of dierlijke consumptie. De maatregelen tegen geïmporteerde ontbossing zijn gericht op dit aspect van het voedselsysteem, waarbij de toekomstige "van boer tot bord"-strategie alle parameters van de voedselproductie en -consumptie in Europa (met inbegrip van de normen voor de landbouwproductie op het Europese grondgebied) wil herzien.
- C.10.3.09.02. De biodiversiteitsstrategie. Het verminderen van de impact van de EU op de biodiversiteit buiten haar grenzen, waarvan een van de elementen de geïmporteerde ontbossing is, is een van de toekomstige pijlers van deze strategie die ook veel maatregelen zal omvatten om de biodiversiteit binnen de EU te beschermen en te herstellen.
- C.10.3.09.03. De strategie voor de circulaire economie en alles wat met de bio-economie te maken heeft. De besparing van hulpbronnen die door de circulaire economie mogelijk wordt gemaakt, zou een impact kunnen hebben op de geïmporteerde ontbossing. Omgekeerd moet ervoor worden gezorgd dat de alternatieven op basis van het gebruik van de biomassa geen afbreuk doen aan de strijd tegen de geïmporteerde ontbossing.
- C.10.3.09.04. De bosbouwstrategie en de klimaatdoelstellingen, omdat geïmporteerde ontbossing vaak synoniem is met geïmporteerde emissies.

C.10.3.10. Tijdschema: De strategie zou de periode 2020-2030 bestrijken, met een tussentijdse evaluatie in 2025.

C.10.3.11. In de strategie worden de maatregelen opgesomd die door de federale overheid moeten worden uitgevoerd of ontwikkeld. Sommige kunnen op korte termijn en tegen lage kosten worden geïmplementeerd, terwijl andere een langere termijn of meer verkennende doelstellingen hebben:

- Ontwikkelen van de kennis ten dienste van het overheidsbeleid en het bedrijfsleven
- Ontwikkelen van een gedeelde visie en roadmap voor een 100% duurzame toeleveringsketen door middel van partnerschappen met bedrijven, certificeerders, vakbonden en vertegenwoordigers van het middenveld.
- Verdedigen van de duurzaamheid van de voedselvoorzieningsketens op het Europese en internationale toneel
- Creëren van voorwaarden en stimulansen voor duurzame ketens
- Versterken van de uitvoering van het duurzame aankoopbeleid en hiervan een na te volgen voorbeeld maken
- Integreren van duurzaamheidsaspecten van de voedselketen in de ontwikkelingssamenwerking en de diplomatie
- Opzetten van een systeem voor het opvolgen van de ondernomen acties om de voortgang te meten
- Communiceren en sensibiliseren.

C.10.3.12. Bijdragen aan duurzame ontwikkelingsdoelstelling 12, "zorgen voor duurzame consumptie- en productiemethodes" en bijdragen tot:

- Zorgen voor eerlijke lonen die de landbouwproducenten van de belangrijkste door België geïmporteerde grondstoffen een fatsoenlijke levensstandaard bieden.

- Waarborgen van de eerbiediging van de mensenrechten, met inbegrip van de rechten van het kind, en bevorderen van fatsoenlijk werk in de producerende landen, rekening houdend met de eerbiediging van de kernnormen van de IAO, de veiligheid en gezondheid op het werk en de toegang tot passende sociale bescherming.
- Deelnemen aan de uitbanning van discriminatie van vrouwen en zorgen voor een gelijke behandeling van mannen en vrouwen.
- Behouden, herstellen en duurzaam gebruikmaken van de biodiversiteit, met name door het stopzetten van geïmporteerde ontbossing²³ en het bevorderen van bosbehoud en -regeneratie alsook van de herbebossing.
- De strijd tegen de klimaatverandering en de aanpassing van de toeleveringsketens aan de klimaatverandering.

10.3.1. De effectieve lancering van Beyond Food verzekeren

C.10.3.1. Tegen januari 2022:

- wordt een structuur voor het toezicht op en de coördinatie van de acties van Beyond Food vastgelegd en in werking.
- De Taskforces voor de prioritaire grondstoffen worden gelanceerd.
- Voor elk van de pijlers van de strategie (overheidsopdrachten, fiscaliteit, toegang tot justitie) worden er specifieke federale maatregelen/acties geïdentificeerd.

10.3.2. Uitvoeren en opvolgen de 'Beyond Food'-acties

C.10.3.2. Tegen januari 2024:

- Voor elk van de prioritaire grondstoffen worden publiek-private partnerschappen goedgekeurd, geïmplementeerd en gecontroleerd.
- De federale acties en maatregelen worden allemaal uitgevoerd en gecontroleerd.
- Eerste evaluatie van de strategie.

10.3.3. Evalueren en herzien

C.10.3.3. Tegen januari 2026 zal de strategie worden geëvalueerd om een aanpassing van de oriëntaties mogelijk te maken, rekening houdend met de resultaten van de uitgevoerde acties en de ontwikkelingen van de context.

²³ Onder geïmporteerde ontbossing wordt verstaan de invoer van grondstoffen of verwerkte producten waarvan de productie direct of indirect heeft bijgedragen tot de ontbossing, bosdegradatie of -versnippering of tot de omschakeling van natuurlijke ecosystemen buiten het Belgische grondgebied.

10.4. Pleiten voor een universele sociale bescherming

C.10.4.01. Sinds de jaren 2000 is het beleid inzake internationale samenwerking steeds meer gericht op sociale bescherming. Sociale bescherming, inclusief sociale verzekeringen, vormen een effectief mechanisme voor het opvangen van sociaaleconomische schokken, voor de bestrijding van armoede, ter inperking van ongelijkheid, en ter verwezenlijking van de socio-economische rechten van individuen. Het draagt bij aan de sociale en politieke stabiliteit en aan een inclusieve en duurzame economische groei. Sociale bescherming heeft namelijk een multiplicatoreffect: niet alleen zorgt ze ervoor dat mensen beschermd zijn tegen verschillende schokken waarmee ze gedurende hun leven te maken kunnen krijgen, maar het is ook van cruciaal belang om de binnenlandse vraag en de productiviteit te stimuleren, de structurele transformatie van de nationale economieën te bevorderen en waardig werk te stimuleren. Wanneer de productiviteit van de mensen verhoogt, komt dit de economische prestaties ten goede. Daarnaast helpt sociale bescherming hen om te investeren in het onderwijs en de gezondheid van hun kinderen en om degenen die oud, ziek of werkloos zijn, te beschermen. Sociale bescherming kan bovendien positieve en structurele effecten hebben op de gelijkheid van mannen en vrouwen.

C.10.4.02. De vraag naar ondersteuning bij de ontwikkeling van sociale beschermingsstelsels neemt toe en wordt ook in groeiende mate op wereldwijde fora geuit. De uitbouw van sociale bescherming zit vervat in de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen, onder meer met de invoering van sociale beschermingssoorten, en in het kader van de Waardig werk Agenda. Waardig werk, waarvan sociale bescherming een van de vier pijlers is, is één van de prioritaire thema's van de Wet op de Belgische Ontwikkelingssamenwerking van 2013. Aanbeveling nr. 202 van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) betreffende nationale sociale beschermingssoorten over de grondslagen van de sociale bescherming, biedt een geüpdatet kader voor de verdere ontwikkeling ervan. Ze stipuleert onder meer dat iedereen gedurende het hele leven garanties moet krijgen voor toegang tot essentiële gezondheidszorg en basisinkomenszekerheid.

C.10.4.03. De term *universele sociale bescherming* verwijst naar nationaal gedefinieerde systemen van beleidsmaatregelen en programma's die gelijke toegang bieden en gedurende de hele levenscyclus beschermen tegen armoede en andere risico's voor levensonderhoud en welzijn. Diverse mechanismen kunnen deze sociale bescherming bieden, waaronder uitkeringen in geld of in nature, al dan niet op bijdrages berustende regelingen en programma's om het menselijk kapitaal, de productieve activa en de toegang tot werk te versterken.

C.10.4.04. De huidige covid-19 pandemie beperkt zich niet tot een sanitaire crisis, ze veroorzaakt wereldwijd ook een sociale ravage die in vele landen de realisatie van de waardig werk agenda hypothekeert. De economische gevolgen van het corona-virus zou een half miljard mensen extra in armoede kunnen duwen. Deze systeemcrisis dient dan ook als een wake-up call. Ze legt de maatschappelijke pijnpunten bloot van gebrekkige sociale bescherming en de dramatische gevolgen daarvan voor de bevolking die geconfronteerd worden met structurele werkloosheid en inkomensverlies. Landen met uitgebreide en robuuste socialezekerheidsstelsels zijn beter in staat om een crisis het hoofd te bieden en er weer bovenop te komen. In de huidige context is de noodzaak aan universele sociale bescherming nooit meer evident en urgent. De IAO en de Wereldbank roepen in dat kader met urgentie op tot de installatie van sterke systemen van sociale zekerheid, met bijzonder aandacht voor de werknemers van de informele economie. Als antwoord op de covid-19-crisis heeft de Belgische ontwikkelingssamenwerking in 2020 2 miljoen euro extra toegewezen aan het "Flagship Programme Social Protection floors" dat door de IAO wordt uitgevoerd. Deze interventie is gestart op 01/12/20 en is gericht op werknemers in de informele economie in Senegal en Burkina Faso.

C.10.4.05. De uitdagingen en opportuniteiten situeren zich op drie niveaus:

10.4.1. De Belgische expertise beschikbaar stellen

C.10.4.1.01. De Belgische expertise en de sterkte van ons eigen sociale beschermingsmodel worden internationaal erkend. Het ligt voor de hand dat het oogmerk niet is om « ons model » als een blauwdruk te exporteren. Maar we kunnen wel een aantal onderliggende principes uitdragen, zoals solidariteit, rechtvaardigheid, herverdeling en ook participatie en medebeheer door het middenveld. Gezien het paritair beheer van de Belgische sociale zekerheid is deze expertise verspreid over zowel publieke, semipublieke, als niet-gouvernementele actoren: Federale overheidsdiensten, Openbare Instellingen van Sociale Zekerheid, mutualiteiten, vakbonden, werkgeversorganisaties en NGO's.

C.10.4.1.02. Een belangrijke hinderpaal voor de ontwikkeling van sociale bescherming is het gebrek aan technische expertise, zowel in de partnerlanden als binnen de ontwikkelingsagentschappen. Om hierop in te spelen werd bij de FOD Sociale Zekerheid het BELINCOSOC shared service center opgericht. Het maakt het mogelijk om een beroep te doen op Belgische experts voor korte termijn projecten. Een gelijkaardige aanpak werd ontwikkeld door het Europese project Socieux+, gevestigd in de gebouwen van FOD Sociale Zekerheid. Dit zijn vraaggerichte instrumenten waarvoor de noden veel groter zijn dan de momenteel beschikbare capaciteit.

10.4.2. De samenwerking en coördinatie versterken

C.10.4.2.01. Op normatief vlak is de IAO de centrale organisatie met betrekking tot sociale bescherming. Ze speelt een sleutelrol in de ontwikkeling van internationale normen voor, en de promotie van, een universele en effectieve sociale zekerheid. We zullen voortbouwen op het momentum dat onder andere door de huidige covid-crisis is ontstaan door het groeiend internationaal bewustzijn over het belang van sociale bescherming en de urgentie om daarin als internationale gemeenschap te investeren. We zullen onze inspanningen verhogen om de IAO-normen inzake sociale bescherming te bevorderen, om geleidelijk aan een universele dekking van de bevolking en van de sociale risico's te bereiken door middel van adequate uitkeringen. In het verleden heeft België bovendien een sleutelrol gespeeld om sociale bescherming op de internationale agenda te plaatsen. Om de wereldwijde coördinatie en de integratie van de sociale bescherming in de bestaande (ontwikkelings)strategieën te verbeteren en zo tegenstrijdige standpunten en acties van internationale instellingen en donorlanden op het gebied van de ontwikkeling van de sociale bescherming te vermijden, werden onder auspiciën van de Wereldbank en de IAO, het *Social Protection Inter-Agency Cooperation Board* (SPIAC-B) voor sociale bescherming en het partnerschap *Universele sociale bescherming 2030* opgericht. België is van beiden stichtend lid.

C.10.4.2.02. Op Belgische niveau werd in 2018 een "*Belgische Dialoog Universele Sociale Bescherming*" opgericht. Dit brengt diverse actoren van de sociale bescherming samen, waaronder de FOD Buitenlandse Zaken - DG Ontwikkelingssamenwerking, FOD Werkgelegenheid, FOD Sociale Zekerheid, NGO's, vakbonden, mutualiteiten, ENABEL, BIO, etc.

10.4.3. Bepleiten in internationale fora

C.10.4.3.01. De resolutie van de kamer van 4 mei 2016 (betreffende de opname en de verankering van het recht op sociale bescherming in het Belgisch internationaal beleid) vroeg de regering onder meer om het belang van sociale bescherming te blijven bepleiten binnen de relevante internationale fora, de Belgische verklaringen en engagementen te herbevestigen, en een *position paper* uit te werken middels overleg en samenwerking met de relevante actoren uit het middenveld.

C.10.4.3.02. In de nota "Vaststelling en versterking van de sociale bescherming in de ontwikkelingslanden - Beraadslagingen van de Belgische dialoog over de universele sociale bescherming" wordt met name uitgelegd hoe de Belgische ontwikkelingssamenwerking de versterking van een systeem van sociale bescherming in de ontwikkelingslanden kan ondersteunen. Het geeft een overzicht van de rollen van de verschillende actoren en concrete voorstellen voor de toekomst.

C.10.4.3.03. Deze actie draagt bij aan de SDG's 1 (1.3), 3 (3.8), 5 (5.4), 8 (8.5) en 10 (10.4) en aan de doelstellingen 3, 5, 8, 9, 10 en 11 van de LTV.

C.10.4.3.04. Tijdens de looptijd van het plan zullen de FOD's Buitenlandse Zaken en Sociale Zekerheid voortdurend aandacht besteden aan de volgende prioriteiten:

- C.10.4.3.04.01. FOD Sociale Zekerheid : Doorheen legislatuur de capaciteit om de Belgische expertise omtrent sociale bescherming ter beschikking te stellen van Socieux+ en BELINCOSOC en van de actoren in het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid te vergroten en te versterken.
- C.10.4.3.04.02. FOD Buitenlandse Zaken (DGD) : Een actieve rol spelen binnen Universal Social Protection 2030, en bijdragen aan de coördinatie van wereldwijde strategieën voor sociale bescherming tussen de Internationale Arbeidsorganisatie, de Wereldbank en andere internationale organisaties op basis van een politieke instructie/politieke wil.
- C.10.4.3.04.03. FOD Buitenlandse Zaken (DGD) : Bevestiging en versterking van de sociale bescherming als strategische prioriteit van het Belgische ontwikkelingsbeleid: sociale bescherming speelt een fundamentele rol, zowel voor de duurzame ontwikkeling als voor het beheer van de huidige covid-19-crisis. Minister van Ontwikkelingssamenwerking noemt in haar beleidsverklaring expliciet steun voor sociale beschermingsstelsels als beleidsprioriteit.
- C.10.4.3.04.04. FOD Sociale Zekerheid : Inspanningen verhogen om de IAO-normen inzake sociale bescherming te bevorderen, om geleidelijk aan een universele dekking van de bevolking en van de sociale risico's te bereiken door middel van adequate uitkeringen, in het bijzonder gedurende de Internationale Arbeidsconferentie van juni 2021 binnen de commissie gewijd aan de strategische doelstelling van sociale bescherming in het kader van de opvolging van de Verklaring over Sociale Rechtvaardigheid.
- C.10.4.3.04.05. FOD Sociale Zekerheid: Ontwikkeling van een strategisch kader in samenwerking met de relevante partners op het gebied van sociale bescherming in het buitenlands en ontwikkelingsbeleid. De FOD Sociale Zekerheid is de entiteit die belast is met het opstellen van een kadernota, in nauw overleg met de FOD Buitenlandse Zaken op basis van politieke instructie.

10.5. Strijd tegen de misdaad van ecocide

C.10.5.01. De natuur wordt wereldwijd bedreigd door ernstige en vrijwillige vernietiging, onder andere door bepaalde bedrijfsactiviteiten. Dergelijke grootschalige vernietiging van natuur en ecosystemen staat algemeen bekend als “ecocide, ook al bestaat er momenteel geen universeel aanvaarde definitie van de term.

C.10.5.02. Op het internationaal niveau werd gedurende de voorbije decennia een aanzienlijk corpus van internationaal strafrecht uitgewerkt om misdaden tegen de vrede en de veiligheid van de mensheid door collectieve groeperingen te bestrijden. Aanslagen op het milieu van het type “ecocide” kennen vandaag echter nog geen dergelijk horizontaal systeem. Op internationaal niveau wordt ‘ecocide’ (en meer bepaald *“environmental modification techniques having widespread, long-lasting or severe effects”*) op heden enkel in het kader van een gewapend conflict verboden door het 1976 ENMOD-Verdrag. Het internationaal milieurecht biedt slechts een gedeeltelijk antwoord voor bepaalde sectoren door specifieke aanslagen op het milieu strafbaar te stellen in het kader van multilaterale milieuakkoorden.

C.10.5.03. Sinds de jaren '80 werd op internationaal niveau een reflectie opgestart om ecocide op te nemen als autonome internationale misdaad vervolgbaar voor het Internationaal Strafhof in het Statuut van Rome. Het zou zo op dezelfde hoogte komen te staan als genocide, oorlogsmisdaden en misdaden tegen de mensheid. Op heden heeft deze reflectie nog geen formele resultaten opgeleverd op internationaal niveau. Wel valt op te merken dat sinds 2002 het toebrengen tijdens een gewapend conflict van *“widespread, long-term and severe damage to the natural environment [...] clearly excessive in relation to the concrete and direct overall military advantage anticipated”* door artikel 7.2(b)(iv) van het Statuut van Rome beschouwd wordt als een oorlogsmisdaad.

C.10.5.04. Door ecocide te criminaliseren, zowel op nationaal als op internationaal niveau, wordt het mogelijk deze grove schendingen van het recht op een gezond leefmilieu te bestrijden. Vanuatu en de Malediven lanceerden in 2019 een initiatief om ecocide als apart misdrijf op te nemen in het Statuut van Rome. Zo zou het ook in vrede tijd internationaal strafbaar zijn wat nu niet het geval is.

C.10.5.05. België wil bijdragen aan de bestraffing van ecocide zowel op internationaal als nationaal niveau, conform het huidige regeerakkoord.

C.10.5.06. Beide initiatieven (op nationaal en op internationaal niveau) worden vooropgesteld door het huidige regeerakkoord (p. 71 en p. 91):

- Op nationaal niveau: *“Wat betreft het strafwetboek zal er aan de experten gevraagd worden om advies te geven omtrent de opname van ecocide en femicide in het nieuw strafwetboek.”*

- Op internationaal niveau: *“De regering zal diplomatieke initiatieven onderzoeken en nastreven die ertoe strekken om de misdaad van ecocide, het doelbewust vernietigen van ecologische systemen, te beteugelen.”*

Verwijzingen komen ook terug in de beleidsverklaringen en nota's voor Justitie, Buitenlandse Zaken en Klimaat, Leefmilieu, Duurzame Ontwikkeling en de Europese Green Deal.

C.10.5.07. Gelet op hun belangrijke bevoegdheid op het vlak van leefmilieu en milieucriminaliteit zal overleg worden georganiseerd met de drie gewesten. Overleg met administraties in andere landen is ook mogelijk. Er wordt rekening gehouden met evoluties in andere landen (vb. Frans voorstel voor “*délit d'écocide*”).

c.10.5.08. Conform het federaal regeerakkoord wordt de mogelijkheid om ecocide op nationaal niveau strafbaar te stellen in het kader van de hervorming van het strafwetboek in het federale parlement besproken. Het advies van de expertengroep die werd aangesteld door de FOD Justitie voor de herziening van het strafwetboek, zal voor deze analyse de basis vormen. Tegen eind 2022 moet de analyse van de mogelijkheden voor het opnemen van ecocide in het Belgisch strafwetboek afgerond zijn.

c.10.5.09. Vervolgens dient te worden bepaald welke diplomatieke initiatieven kunnen worden genomen ter bestrijding van ecocide, onder andere in het kader van een potentiële opname van de misdaad van ecocide in het Statuut van Rome. In dit opzicht volgen de FOD BUZA, de FOD Volksgezondheid en de FOD Justitie alle relevante initiatieven rond dit thema op internationaal niveau gezamenlijk op.

c.10.5.10. Deze maatregel draagt bij aan de SDG's 14 (14.1, 14.2) en 15 (15.1, 15.4, 15.5) en doelstellingen 22, 37 en 39 van de LTV.